

АРХІВНА СПРАВА: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

УДК 930.25:004](477)

Олександр Гаранін, Юрій Ковтанюк

ДО КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Представлені результати дослідження щодо визначення напрямів, принципів та завдань впровадження інформаційних технологій в архівну справу для її автоматизації з метою підготовки концепції інформатизації архівної справи.

Ключові слова: концепція, інформаційні технології, архівна справа, архівні установи, оцифрування, бази даних, централізація, електронні системи, оцифрування, документ, Національний архівний фонд, послуги, доступ, електронна звітність.

1. Загальні положення

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) протягом останніх 30–35 років та їх широке впровадження в життя людей призвело до суттєвих зміни майже всіх сфер діяльності людства: управлінської, наукової, виробничої, економічної, медичної, освітньої, видобувної, транспортної, послуг, торгівлі, юридичної, політичної, громадської, соціальної тощо. Поступово почало мінятися інформаційне середовище окремої людини, суспільства, держави, світу.

Статус інформаційної складової будь-якої сфери діяльності став більш важливим – людина більше часу тепер приділяє обміну, опрацюванню та накопиченню інформації, що дозволило підвищити ефективність праці та якість її результатів незалежно від сфери діяльності. Це стало можливим завдяки поширенню апаратно-програмних засобів, які дозволяють автоматизувати роботу людини, а іноді замінити її автоматами (роботами, у тому числі програмними), що працюють в автоматичному режимі. Доля рутинної та важкої праці постійно знижується у світі, на перший план в діяльності людини виходить інтелектуальна складова, що ґрунтується на опрацюванні інформації. З'являється все більше спеціальностей щодо забезпечення автоматизованого створення, опрацювання, обміну та зберігання інформації. Все це призводить до постійного збільшення обсягів інформації у світі. Отже для ефективного опрацювання та обміну інформації значна її частка переводиться в цифрову форму або одразу створюються в електронній (цифровій) формі.

Для забезпечення надійного обміну інформацією постійно поширюються мережеві технології, що забезпечують створення потужної інфраструктури у світі, яка постійно удосконалюється з метою збільшення швидкості передавання інформації. Завдяки збільшенню користувачів мережевих послуг, зменшується ціна, яку вони сплачують за ці послуги або вони надаються безкоштовно, якщо користувач бере участь у вирішенні глобальних завдань, фінансування яких відбувається за рахунок зацікавленої сторони.

Також спостерігається постійний розвиток технологій щодо зберігання цифрової інформації, що дозволяє зменшувати розміри електронних носіїв інформації, збільшувати обсяги пам'яті для її зберігання, терміни гарантованого зберігання інформації на цих носіях, швидкість читання, запису інформації та зменшувати ціну за одиницю пам'яті.

Суттєве збільшення обсягів інформації, що накопичено людством, вимагає вирішення двох основних завдань щодо швидкого доступу до цих даних та їх опрацювання (аналізу) в режимі реального часу. Для цього продовжується розвиток інформаційних технологій, що дозволять суттєво збільшити швидкість опрацювання даних, а також технологій керування так званими великими даними, що включають сучасні методи пошуку даних серед великих масивів інформації та аналізу цих даних.

Зважаючи на стрімкий розвиток ІКТ та переваги, що вони надають інформаційному суспільству, в розвинутих країнах на законодавчому

рівні були прийняті концептуальні та програмні документи щодо інформатизації держав, окремих сфер діяльності, метою яких було створення або подальший розвиток інформаційного суспільства з високим соціально-економічним, політичним, культурним рівнем¹, що з часом стало вагомим потенціалом подальшого розвитку цих держав. Україна не залишається осторонь цих процесів.

Для забезпечення позитивних змін в життєдіяльності суспільства і людини в 2007 р. у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»² були визначені завдання, цілі та напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні, а саме: збільшення рівня захисту прав і свобод людини та її добробуту, активізації участі громадян в управлінні державою, сприянню розвитку демократії; підвищенню конкурентоспроможності України, ефективного державного управління, продуктивності праці у всіх сферах економіки, рівня інформаційної безпеки людини, суспільства, держави, ступеню розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, зокрема українського сегменту Інтернету; забезпечення переходу економіки до моделі науково-технічного та інноваційного розвитку, збільшення частки наукової продукції, сприяння якості та доступності послуг освіти, науки, культури, охорони здоров'я за рахунок впровадження ІКТ; розширення можливості людини отримувати доступ до національних та світових електронних інформаційних ресурсів; створення нових робочих місць, покращення умов роботи і життя людини; поглиблення запровадження нормативно-правових засад інформаційного суспільства.

Рівні інформатизації країн світу та розвиток інформаційного суспільства стали одними із важливих показників їх загального розвитку, у тому числі економічного. Для моніторингу та оцінювання цих показників у світі було розроблено чимало інструментів³. Найбільш авторитетні із них в Україні систематично використовували при підготовці щорічної доповіді Кабінету Міністрів України про стан та розвиток інформатизації в Україні з 2002 по 2013 рр.⁴

«Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ, Швейцарія) виділяє триступеневу модель, за якою країни або регіони рухаються у розвитку інформаційного суспільства⁵. Її першим етапом є мережева готовність (суспільства до використання інформаційних технологій – Ю.К.), яка

відображається поширенням інфраструктури цих технологій в суспільстві або країні, ступінь доступу приватних осіб, підприємств та організацій до цієї інфраструктури. Основним акцентом є доступ до ІТ. Другий етап включає інтенсивність (розвитку інформаційного суспільства – Ю.К.), зокрема, ступінь впровадження ІТ. Наголос робиться на навичках ефективного використання ІТ. Третій етап характеризується ефективністю використання ІТ в конкретному суспільстві або регіоні. Таким чином, МСЕ визначає, що вихід на заключний етап розвитку інформаційного суспільства, означає становлення країни або регіону конкурентоспроможним гравцем в інформаційній економіці, що, звісно, залежить від успішності перших двох етапів»⁶.

За комплексними показниками розвитку 2016 р.⁷ Україна посідає серед інших країн світу за рівнем доходів місце нижче середнього (Lower middle income⁸). Наведемо основні показники, що характеризують розвиток інформаційного суспільства:

– 64 місце із 139 країн за індексом мережевої готовності NRI (Networked Readiness Index) Всесвітнього економічного форуму. У 2015 р. – 71 місце із 143 країн⁹;

– 56 місце із 128 країн за глобальним інноваційним індексом GII (Global Innovation Index)¹⁰, що розраховується INSEAD¹¹ (The Business School for the World – Світова бізнес-школа, заснована у Франції) та WIPO¹² (World Intellectual Property Organization – Світова організація з інтелектуальної власності із Швейцарії). У 2015 р. – 64 місце¹³;

– 79 місце із 175 країн за індексом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій IDI (ICT (Information and communications technology) Development Index) від МСЕ¹⁴. У 2015 р. – теж 79 місце із 167 країн, а у 2010 р. – 69 місце¹⁵;

– за звітами Організації Об'єднаних Націй щодо розвитку електронного уряду, що укладаються кожні два роки, в яких країни за усіма рейтингами розділяються на чотири групи: дуже високий рівень (Very High), високий (High), середній (Middle) та низький (Low), Україна за звітом 2016 р. посідає 62 місце із 193 країн за індексом розвитку електронного уряду EGDI (E-Government Development Index)¹⁶ та входить до групи із 65 країн з високим рівнем EGDI, серед яких займає 33 місце¹⁷;

– за індексом електронної участі (E-Participation Index, EPI) входить до 50 кращих країн

світу, посідаючи 32 місце¹⁸. Всього в цьому рейтингу бере участь 128 країн. Україна входить в групу із 36 країн з дуже високим рівнем¹⁹. Зазначимо, що у 2014 р. за індексом електронної участі Україна посідала 77 місце у світі²⁰;

– за індексом онлайн послуг (Online Service Index, OSI) – входить в групу із 56 країн з високим рівнем та посідає 53 місце. Всього у рейтингу бере участь 195 країн, серед яких Україна посідає 85 місце²¹.

Національна система індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні²², ґрунтується на документах, що регламентують процеси моніторингу та оцінювання розвитку інформаційного суспільства в Україні, насамперед, це: постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2012 р. № 1134 «Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства»²³ та наказ Міністерства освіти і науки України від 06 вересня 2013 р. № 1271 «Про затвердження методики формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства»²⁴. У відповідності до цих документів Державним агентством з питань електронного урядування розроблено Методику збору статистичної інформації та її обробки для визначення показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства²⁵ та підготовлено результати оцінювання електронної готовності України у відповідності до цієї методики, що оприлюднені на офіційному веб-сайті Державного підприємства «Держінформресурс»²⁶, яке належить до сфери управління агентства. Слід зазначити, що результати оцінювання України за Національною системою індикаторів розвитку інформаційного суспільства підтверджує індекси, які розраховуються незалежними міжнародними експертами.

Звичайно, що інформатизація торкнулася таких сфер діяльності, як діловодство та архівна справа. Практично, у кожній національній програмі інформатизації та інших законодавчих та нормативно-правових актах, у тому числі Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», виокремлено завдання щодо інформатизації архівної справи та діловодства, переважно у формі запровадження електронного документообігу та систем електронної взаємодії державних органів.

Архівна справа є вагомим складовою єдиного інформаційного простору України та формує інформаційні потоки не тільки в середині цього простору, а й на зовні, утворюючи один із інфо-

рмаційних каналів, що постійно затребувано учасниками інформаційних середовищ інших країн. На сьогодні інформаційний потенціал Національного архівного фонду України (далі – НАФ) складає близько 60 млн. од. зб., що за приблизними оцінками може дорівнювати десяткам мільярдів файлів цифрових копій документів, зокрема, сторінок традиційних документів з паперовим носієм інформації (аркушів справ). Оцифрована інформація одразу набуває інших властивостей. З урахуванням сучасної світової мережевої інфраструктури Інтернет, для такої інформації немає меж, вона може розповсюджуватися з великою швидкістю на значні відстані. При чому користувач може отримувати таку інформацію в будь-якому зручному для нього місці. Такі переваги сучасних інформаційних технологій вимагають від архівістів з боку суспільства їх широкого запровадження, що породжує складні завдання у нових напрямках розвитку архівної справи.

Мета концепції – визначення напрямів, принципів та завдань впровадження інформаційних технологій в архівну справу для її автоматизації.

Предмет концепції – дослідження процесів архівної справи (комплектування, обліку, зберігання, надання доступу, забезпечення збереженості) та особливостей застосування цих процесів до масивів архівних документів різних типів (з паперовим носієм інформації історичних, сучасних управлінських, науково-технічних, особового походження, плівкових та з іншими носіями інформації, цифрових аудіовізуальних та електронних у формі файлів) для визначення можливості застосування до них інформаційних технологій та доцільності застосування цих технологій.

Базове поняття

Існує багато визначень терміну «інформатизація». З 80-х рр. ХХ ст. поняття «інформатизація» пов'язували з поняттям «інформатизації суспільства»²⁷ та «використання інформаційних технологій», як результат переходу від індустріального суспільства до інформаційного, в якому збільшувалася частка розумової праці²⁸. Найчастіше, результатом такої інтелектуальної діяльності є створення систематизованої інформації в формі так званих «знань», попит на які постійно зростає. Поняття «інформатизації архівної справи» вперше з'явилося в роботах українських архівознавців наприкінці 90-х рр. минулого сто-

ліття²⁹. Ми дотримуємося думки, що вперше термін «інформатизації архівної справи» в Україні був сформульований в підручнику з архівознавства для студентів історичних факультетів вищих навчальних закладів, написаному колективом провідних архівістів країни під загальною редакцією Я. С. Калакури³⁰, а саме: «комплексна система організаційних, науково-методичних і технологічних заходів, що забезпечують створення єдиних методологічних і методичних основ функціонування архівної галузі із залученням комп'ютерних технологій»³¹.

Приблизно в той же час загальне визначення поняття «інформатизація» вводиться Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». Відповідно до цього визначення «Інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, створених на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки»³². Слід зазначити, що це визначення не зазнало змін з 1998 р., включаючи останню редакцію програми 2013 р., коли до неї було внесено зміни відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи» від 04 липня 2013 р. № 406-VII.

З наведених визначень виходить, що інформатизація – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення повного використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх суспільно значущих видах людської діяльності³³, заснованих на використанні інформаційних технологій. Наші розвідки з історії інформатизації архівної справи показують, що на інформатизацію істотно впливають технології опрацювання інформації, якими володіє людство, у тому числі діловоди й архівісти, на момент визначення перспективних завдань, що стосуються науководослідних і методичних робіт в цьому напрямі. Саме з уявлень про можливість технологій, наявних у розпорядженні суспільства, виходять фахівці й учені під час планування подальшої інформатизації цього суспільства. Так російський вчений А. І. Ракітов, який наприкінці 80-х рр. XX ст. одним з перших увів поняття «інформатизація» в радянську науку, визначає інформа-

тизацію як «процес прогресивно наростаючого використання інформаційних технологій для виробництва, переробки, зберігання та поширення інформації...»³⁴. При цьому вчений вважає, що «процес інформатизації повинен бути не так технократичним, як спрямованим саме на вирішення завдань соціального розвитку, істотного підвищення інтелектуального рівня суспільства, причому найбільш пріоритетним з них є проблема виживання людства»³⁵. Отже, з одного боку використання нових технологій є процесом природним і перманентним, а з іншого – з огляду на міждисциплінарний характер процесу інформатизації діловодства та архівної справи, вважаємо, підхід, запропонований А. І. Ракітовим, цілком виправданим. На нашу думку, інформаційні технології повинні грати роль інструменту в досягненні нових цілей. Неприпустимим є, коли технічні рішення нав'язуються діловодам та архівістам у розріз з принципами організації діловодства та архівної справи. У процесі взаємодії фахівців з різних областей знань керувати процесом інформатизації діловодства та архівної справи повинні саме діловоди та архівісти. Саме вони повинні навчитися правильно ставити завдання фахівцям з інформаційних технологій. Саме такий підхід дозволить найбільш якісно проводити інформатизацію діловодства та архівної справи, фактично, проводити їх зміни під впливом сучасних технологій, але відповідно до основоположних принципів документознавства та архівознавства.

Зважаючи на вище зазначене, можна зробити висновок, що розвиток технологій опрацювання інформації зумовлювали завдання, які визначали архівісти щодо здійснення інформатизації (автоматизації) архівної справи, починаючи з її механізації, коли для опрацювання інформації застосовувалися машини, механічна техніка та технології, що дозволяли полегшити людську працю, посунувши її ручні форми та підвищуючи продуктивність цієї праці³⁶. Згодом для автоматизації архівної справи стали використовуватися комп'ютери й інші технічні засоби обробки та передачі інформації. На цьому етапі поняття інформатизації часто замінювалося поняттям комп'ютеризації архівної справи, що повністю відповідало процесу заміщення механічних засобів обробки інформації комп'ютерними.

Однак, найпростіше визначення поняття «інформатизація», що походить від етимології цього слова, вважаємо є найбільш правильним – тому під інформатизацію ми розуміємо поши-

рення інформаційних технологій в будь-яку діяльність, у тому числі в архівну справу, з метою її автоматизації.

2. Історія та сучасний стан інформатизації архівної справи України у цифрах і фактах

Перші спроби створення технологій автоматизації архівної справи в СРСР відносяться до 70-х рр. минулого століття. Спрямованість таких технологій на автоматизацію окремих архівних процесів визначалось можливостями інформаційних технологій того дня, що ґрунтувалися на використанні обчислювальних центрів, в яких працювали великі електронно-обчислювальні машини, що використовували для зберігання інформації громіздкі бобини магнітної стрічки або перфокарти (перфофіша, перфострічка), що дозволяли зберігати невеликі за обсягом масиви інформації. Запис/читання (доступ до) інформації на таких носіях був неможливий без виконання певних ручних маніпуляцій з цими носіями на пристроях запису/читання³⁷. Отже, швидкість опрацювання інформації такими пристроями була низькою. Основним недоліком такої організації запису, зберігання, читання та опрацювання інформації полягав у відсутності мережових технологій та несумісності форматів запису даних на зазначених носіях інформації в різних операційних системах. Користувачі обчислювальних центрів були територіально прив'язані до місця їх розташування. Зазначимо, Інститутом кібернетики на чолі з академіком В. М. Глушковим було розроблено проект загальнодержавної автоматизованої системи управління господарством, що за планами її розробників повинна була об'єднати в одну мережу більше 20 тис. обчислювальних центрів СРСР³⁸. За кордоном цю систему назвали «радянським Інтернетом»³⁹. Наприкінці 1970-х в УРСР розпочато створення подібних систем республіканського значення⁴⁰. Однак, зазначені проекти не було реалізовано⁴¹.

Роботи щодо автоматизації архівної справи повністю співпадали із основними напрямками наукових досліджень кібернетиків та документалістів того часу, а саме створення автоматизованих інформаційних пошукових систем (далі – АПС), автоматизованих систем управління підприємствами (АСУП) та визначення принципів «безпаперової кібернетики»⁴² – безпаперового опрацювання інформації. Принципи АПС було закладено ще за часів механізованого опрацювання інформації⁴³. Слід зазначити, що біль-

шість з цих принципів залишилися незмінними для автоматизації та інформатизації окремих процесів, сфер діяльності.

Документи, створення, зберігання, опрацювання та обмін якими забезпечували великі електронно-обчислювальні машини називали машиночитаними⁴⁴. Архівісти справедливо зауважують щодо втрати сучасних цифрових документів, документів в електронній формі, у тому числі електронних документів, подібно тому, як було втрачено машиночитані документи. Слід погодитися, що така загроза існує. Навіть знані у світі спеціалісти щодо зберігання великих масивів електронної (цифрової) інформації та надання доступу до неї застерігають щодо високої ймовірності втрати цих даних, згадуючи зникнення машиночитаних документів⁴⁵. Основною причиною зникнення машиночитаних документів стало старіння апаратно-технічного забезпечення, яке більше не підтримувалося їх виробниками та відсутністю технологій, що дозволяли перетворити формати машиночитаних документів у формати даних сучасних операційних систем. Зважаючи на вартість та розміри великих електронно-обчислювальних машин, підтримка їх роботи або відновлення працездатності після тривалого простою було дуже затратним. Слід зазначити, що носії з інформацією машиночитаних документів зберігаються і до тепер. Однак, створення штучних технологій для відтворення їх інформації є затратним та виправдовується лише прагненням відновити історичну правду, зважаючи, що ця інформація у часи «холодної війни» була засекречена та відносилася до діяльності спецслужб країн радянського табору, наприклад Служби безпеки Польщі⁴⁶.

Реальні результати щодо автоматизації архівної справи було досягнуто «лише у 1980-х рр., позначених формуванням автоматизованих масивів архівної інформації»⁴⁷, як інформаційної основи для створення архівної АПС. Основною метою побудови такої системи була автоматизація роботи з Центральним фондовим каталогом (далі – ЦФК).

У 1989 р. для вирішення цього завдання було видано наказ Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України «Про створення автоматизованої інформаційної системи (АІС) в Головархіві України». Однак, відсутність у складі Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України спеціального підрозділу з питань комп'ютеризації завадило розпочати виконання цієї роботи⁴⁸. Роботи розпочались лише у

1991 р. за участю Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України у програмі «Архівна та рукописна Україніка», ініціатором якої був Інститут археографії України. В результаті було створено програму⁴⁹, в якій «за основу формату описання взято основний обліковий документ архіву – картка фонду з 26 реквізитами інформації про фонд (колекцію). За об'єкт описування – Державний архів Київської області як типовий регіональний архів. Для реалізації проекту обраний пакет прикладних програм CDS/ISIS*, рекомендований ЮНЕСКО (1987)»⁵⁰. Нормування роботи показало щодо створення електронного фондового каталогу (7,3 тис. карток), що «інформацію про фонди одного архіву можна ввести одним працівником за рік, тобто для створення бази даних всього ЦФК знадобиться 25 років»⁵¹. Цей розрахунок було зроблено, виходячи, що НАФ того часу складався з приблизно 200 тис. фондів та налічував 40 млн. справ⁵². «Передбачалося тиражування цієї програми для держархівів України та створення на основі єдиної програми відповідної інформаційної мережі. Але у 1994 р. через відсутність коштів всі роботи щодо супроводу, вдосконалення БД, надання архівам допомоги були припинені»⁵³. Крім того, «у 14 державних архівах (ЦДКФФА України, ЦДАМЛМ України, Держархіві при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, держархівах Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Львівської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Черкаської, Чернігівської областей, Кам'янець-Подільському міському державному архіві)» було створено та функціонували власні електронні фондові каталоги, структури яких, майже всіх без винятку, базувалися на основному обліковому документі архіву – аркуші фонду. В цих «облікових комп'ютерних системах» було представлено близько 40 тис. фондів що складало 20% від їх загальної кількості. Всі вони функціонували самостійно. Єдиного центру інформації не існувало⁵⁴.

У 1990-х рр. розпочато розробку теоретико-методологічних засад інформатизації архівної

справи за участю провідних науковців з документознавства та архівознавства. На підставі отриманих наукових результатів створено проєкт комплексної програми «Архівна та рукописна Україніка»⁵⁵, що «було створено за ініціативою Інституту української археографії НАН України, Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського НАН України та Головного архівного управління України при Кабінеті Міністрів України наприкінці 1991 р.»⁵⁶, та надано їй статусу державної, що визначено постановою Держкомітету з питань науки та технологій при Кабінеті Міністрів України від 4 травня 1992 р. № 12. Однією із головних складових затвердженої програми стала Національна архівна інформаційна система (НАІС)⁵⁷, розроблення якої здійснювалося протягом 1993–1996 рр.

У 1992 р. постановою Президії Верховної Ради України «Про розробку пакету проєктів законів з проблем інформатизації і захисту інформації» Кабінету Міністрів України доручалося «до 1 вересня 1992 року розробити і внести на розгляд Верховної Ради України пакет проєктів законів з проблем інформатизації та захисту інформації, інформаційного забезпечення економічного та соціального розвитку, захисту прав громадян в умовах інформатизації, державної та комерційної таємниць, визначення відповідальності за правопорушення під час роботи з інформацією, реформи в документуванні, контролю над експортом інформаційних ресурсів, доступу до інформації тощо»⁵⁸.

У 1993 р. Указом Президента України формується державна політика інформатизації незалежної України⁵⁹, в якому Кабінету Міністрів України надається доручення щодо затвердження до 1 січня 1994 р. Концепції державної політики інформатизації України і Основних напрямів Національної програми інформатизації України.

У 1994 р. постановою Кабінету Міністрів України визначаються Питання інформатизації України⁶⁰. Ця Постанова схвалює розроблені Кібернетичним центром Національної академії наук України Концепцію державної політики інформатизації та Основні напрями Національної програми інформатизації з метою взяти їх за основу для розроблення Національної програми інформатизації. Для цього цією Постановою була створена Міжвідомча рада з питань інформатизації, якій надавалося право вносити зміни і доповнення до зазначених документів. У шестимісячний термін Міжвідомча рада з питань

* UNESCO Computer Documentation System (CDS). Division of UNESCO Information Services Office of Information Programmes and Services (IPS/UIS). CDS/ISIS Simplified Retrieval Manual. March, 1987. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000925/092555EB.pdf> (дата звернення: 29.03.2017); Система автоматизації бібліотек CDS/ISIS. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/book/export/html/1339> (дата звернення: 29.03.2017).

інформатизації повинна була подати до Кабінету Міністрів України проект Національної програми інформатизації з урахуванням Основних напрямів Національної програми інформатизації, Концепції державної політики інформатизації, виданих раніше постанов щодо окремих напрямів інформатизації. Пріоритетними напрямами інформатизації вважався розвиток ліній зв'язку з високою пропускнуою здатністю та утворення єдиної державної загальнонаціональної комп'ютерної мережі. Висловлюючись сучасною мовою, пріоритетним визначався розвиток загальної інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

Того ж року приймається важливий Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»⁶¹. З огляду на проникнення інформаційних технологій в усі сфери діяльності, включаючи Адміністрацію Президента України, Верховну Раду України, Секретаріат Кабінету Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, державні органи та органи місцевого самоврядування, оборонну сферу, спеціального призначення, банківську сферу, та зважаючи на існуючі загрози щодо несанкціонованого доступу до інформації, яка створюється, зберігається, опрацьовується за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, що впроваджені в діяльність зазначених установ, перед державою та суспільством постає важливе завдання щодо захисту цієї інформації. Навіть якщо ця інформація без обмеження доступу, її володілець повинен бути впевненим, що вона не буде змінена або знищена.

У 1995 р. Указами Президента України було створено Національне агентство з питань інформатизації при Президентові України⁶², затверджено його Положення⁶³ та відповідною постановою Кабінету Міністрів України забезпечено його діяльність⁶⁴. Це перший за часи незалежності центральний орган виконавчої влади, на який покладено здійснення керівництва «в галузі інформатизації, ... відповідальність за вирішення питань її розвитку та забезпечення національних інтересів у цій сфері» у відповідності до Положення про це Національне агентство.

У тому ж році Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства (далі – УНДІАСД) було створено практичні «Пропозиції з автоматизації архівної справи»⁶⁵, в яких було запропоновано етапи та терміни виконання таких робіт протягом 1995–1998 рр.:

- стандарт опису архівного документа в комп'ютері (жовтень 1995 р.);
- ескізний проект архівної комп'ютерної системи (листопад 1995 р.);
- програма автоматизації роботи з каталогом (грудень 1995 р.);
- техноробочий проект архівної комп'ютерної системи (лютий 1996 р.);
- програма автоматизації робіт автономного архіву (робота з текстовою документацією) (квітень 1996 р.);
- програма підтримки роботи в телефонній мережі (травень 1996 р.);
- програма роботи з нетекстовою інформацією (жовтень 1996 р.);
- програма роботи з фондами підприємств на електронних носіях (грудень 1996 р.);
- робота з поступового переносу всієї інформації з архівних фондів на електронні носії (грудень 1998 р.).

Слід зазначити, що з відстані у 20 років масштабність деяких з наведених робіт нівелюється, зважаючи на значний стрибок, що зробили інформаційні технології за цей час. Однак, це не повинно принижувати значення цих розробок. Навпаки, їх кількість та різноплановість доводить всебічність досліджень щодо інформатизації архівної справи, що дозволили зробити вагомий внесок у створення теоретико-методологічних засад, на яких ґрунтується практична діяльність щодо системної інформатизації архівної справи.

На особливу увагу заслуговують праці того часу, в яких вперше було сформульовані принципи побудови автоматизованого робочого місця (АРМ) архівних працівників та дослідників кінодокументів⁶⁶.

У 1996 р. наказом Національного агентства з питань інформатизації України при Президентові України, що реєструється в Міністерстві юстиції України, затверджується Положення про експертизу у галузі інформатизації, що спрямовано на забезпечення високої ефективності управління процесами інформатизації та спрямована на підвищення якості вирішення завдань інформатизації в державі⁶⁷. Цим Положенням визначалися об'єкти, суб'єкти, мета експертизи, порядок подання заяви на експертизу, попередня оцінка об'єкту експертизи, організація проведення експертизи, виконання окремих експертно-аналітичних оцінок, узагальнення окремих експертно-аналітичних оцінок, порядок формування експертного висновку та наведені

затвержені форми документів для документального забезпечення організації експертизи.

У червні 1997 р. в УНДІАСД проведено міжвідомчу нараду-семінар, де «Концепція комп'ютеризації архівної справи в Україні» виходить на наступний теоретичний етап свого розвитку⁶⁸. Основні положення концепції комп'ютеризації архівної справи в Україні було сформульовано у статті Л. А. Дубровіної, що опубліковано у 1998 р. у науковому щорічнику «Студії з архівної справи та документознавства»⁶⁹. Слід відмітити, що згадані вище теоретико-методологічні здобутки дозволили здійснити перехід на новий рівень розуміння проблематики інформатизації архівної справи України та значно розширити уявлення архівістів про можливості практичного застосування інформаційних технологій в організації конкретних архівних процесів. Якщо на початку 1990-х рр. основним гаслом була комп'ютеризація галузі, то наприкінці ХХ ст. спостерігається прагнення щодо впровадження інформаційних технологій, де комп'ютери розглядаються вже як їх складова. У другій половині 90-х рр. ХХ ст. спостерігається процес «стихійної автоматизації» архівних установ України та створення в архівних установах України десятків автоматизованих баз даних облікового і тематичного характеру⁷⁰. Станом на 1997 р. комп'ютери використовували 17 архівів⁷¹.

До липня 1997 р. Національним агентством з питань інформатизації при Президентові України підготовлено першочергові заходи інформатизації, що були затверджені постановою Кабінету Міністрів України⁷², та містили у тому числі заходи щодо інформатизації стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони України, пріоритетних народногосподарських комплексів, пріоритетних народногосподарських комплексів, фінансової, грошової та статистичної систем, діяльності податкової адміністрації і митної служби, соціальної сфери, в галузі екології та використання природних ресурсів. Також передбачені заходи щодо управління та організаційно-правове забезпечення інформатизації, підготовки кадрів та міжнародного співробітництва. Заходів щодо інформатизації архівної справи передбачено не було. Єдине завдання, що можна було віднести до інформатизації архівної справи – це розроблення «системи накопичення, систематизації і каталогізації знань за різномовними текстовими джерелами». Однак, серед виконавців не було Держав-

ного комітету архівів України (далі – Держкомархів України).

У тому ж місяці указом Президента України введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 червня 1997 року «Про невідкладні заходи щодо впорядкування системи здійснення державної інформаційної політики та удосконалення державного регулювання інформаційних відносин», в якому Кабінету Міністрів України доручалося:

– «для здійснення поступового переходу до централізованої структури державного управління процесами інформатизації державних органів, розбудови спеціальних телекомунікаційних систем, спеціальних інформаційних систем і ресурсів, забезпечення інформаційної безпеки та формування національної інформаційної інфраструктури подати у двомісячний строк пропозиції щодо реформування системи державного управління цими процесами;

– запровадити у місячний строк порядок, за яким питання про бюджетне фінансування поданих проектів інформатизації діяльності центральних органів виконавчої влади розглядаються лише за наявності обґрунтувань кінцевої ефективності створюваних засобів та мереж, вимог до функцій і складу програмно-технічного забезпечення, його нормативно-правових, організаційно-функціональних та інформаційно-лінгвістичних елементів»⁷³.

Робота щодо створення Національної програми інформатизації, розпочата Кабінетом Міністрів України в 1994 р., була завершена у 1998 р. прийняттям низки законів України, зокрема «Про Національну програму інформатизації»⁷⁴, «Про Концепцію Національної програми інформатизації»⁷⁵ та «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1998–2000 роки»⁷⁶.

Закон України «Про Національну програму інформатизації», на відміну від подібних законів в деяких інших країнах світу, визначає дуже загальні стратегічні напрями, принципи та завдання інформатизації. Напрями та завдання щодо інформатизації конкретних сфер діяльності, у тому числі архівної справи, визначаються у таких складових Національної програми інформатизації, як Концепція Національної програми інформатизації та програмах інформатизації різного рівня (державні, галузеві, регіональні тощо)⁷⁷.

Отже, в Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» щодо ін-

форматизація архівної справи визначено двома дотичними до цього процесу завданнями у явній формі у пункті 9 розділу VI, а саме: «збереження інформації... про архівні документи» та створення комп'ютерних інформаційних систем «для поширення культурних еталонів, стандартів і досягнень вітчизняної культури, насамперед створення електронних копій творів та архівів видатних діячів національної культури, представлення їх у системах глобальних комп'ютерних комунікацій для їх ефективного використання у сфері освіти та виховання, що дасть змогу у будь-якій точці України отримувати не тільки необхідну інформацію з економічних, агробіологічних, зоотехнічних, медичних, маркетингових, технологічних, юридичних питань, а і відповідні знання з історії та культури України, культури інших народів через автоматизовані бібліотеки тощо».

Закон України «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 1998–2000 роки» передбачав виконання завдань за різними напрямками інформатизації, охоплюючи майже всі сфери діяльності з достатньо високим рівнем планового фінансування щодо їх виконання. Крім важливих кроків, здійснення яких було спрямовано у площину практичної інформатизації, щодо створення законодавчої, нормативно-правової, методичної бази з інформатизації, стандартів, розвитку інфраструктури інформаційно-телекомунікаційних систем, спеціально слід відмітити такі завдання:

- щодо створення національної системи (електронних) інформаційних ресурсів, яка складається із бази даних населення України, електронного земельного кадастру, електронних кадастрів населених пунктів, бази даних науково-технічної інформації тощо;

- створення систем електронного документообігу в напрямі інформатизації діяльності органів державної влади, включаючи місцеві;

- створення системи забезпечення інформаційної безпеки.

Не зважаючи на визначення завдань щодо створення «електронного інформаційного бібліотечного ресурсу» та «Національної відкритої системи створення та розповсюдження електронної преси», як подібних за технологією створення до архівних інформаційних ресурсів, жодного завдання щодо інформатизації архівної справи у цьому законі передбачено не було. Звичайно, що низка наведених законів України надавала вагоме правове підґрунтя для ство-

рення галузевої програми інформатизації архівної справи. Однак, її виконання «власними силами», вочевидь, ускладнювало відсутність цільового фінансування та кваліфікованих кадрів у сфері інформаційних технологій у центральних та галузевих державних архівів, державних архівів Автономної Республіки Крим, областей, міст Київ та Севастопіль, архівних відділів районних, районних у містах Київ і Севастополь державних адміністрацій, архівних відділів міських рад, а також музеїв та бібліотек, що перебувають у державній чи комунальній власності, архівних установ Національної академії наук (далі – архівні установи).

Разом з тим, наведені завдання щодо інформатизації сфери культури залишилися незмінним до тепер. Окреслені закони України дозволили здійснити практичну масштабну інформатизацію в різних сферах діяльності.

4 лютого 1998 р. разом з трьома законами України постановою Верховної Ради України було створено Консультативну раду з питань інформатизації при Верховній Раді України та затверджено Положення про цю раду⁷⁸, яка є дорадчо-консультативним органом, що функціонує на громадських засадах. Головною метою Консультативної ради з питань інформатизації є сприяння Верховній Раді України у виробленні політики в сфері інформатизації, при підготовці та затвердженні завдань Національної програми інформатизації з урахуванням найновіших досягнень і технологічних рішень. Цей дорадчий орган функціонує при Верховній Раді України і сьогодні. У зв'язку із створенням у Верховній Раді України VIII скликання Комітету з питань інформатизації та зв'язку та визначення йому відповідних предметів видання⁷⁹, Консультативну раду з питань інформатизації при Верховній Раді України було перейменовано в Консультативну раду з питань розвитку інформаційного суспільства та внесено зміни у її положення⁸⁰. В попередніх скликаннях Верховної Ради України питання інформатизації було покладено на Комітет з питань транспорту і зв'язку (V–VII скликання⁸¹) та Комітет з питань науки і освіти (IV скликання⁸²).

В той же день, разом з зазначеними законами України, постановою Кабінету Міністрів України було затверджено перелік обов'язкових етапів робіт під час проектування, впровадження та експлуатації засобів інформатизації⁸³, що на той час складався з таких етапів⁸⁴:

– техніко-економічне обґрунтування необхідності створення системи або розробки засобу автоматизованої обробки та передачі даних;

– розробка технічного завдання на створення системи або засобу автоматизованої обробки та передачі даних;

– розробка технічного проекту системи або технічної і нормативної документації на засіб автоматизованої обробки та передачі даних;

– підготовка персоналу, який повинен забезпечувати функціонування системи;

– виконання пусконаладжувальних робіт;

– проведення випробувань з приймання системи;

– виконання робіт відповідно до гарантійних зобов'язань;

– післягарантійне обслуговування системи.

Наступним кроком у лютому 1998 р. була постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо посилення контролю за обґрунтованістю проектів інформатизації діяльності центральних органів виконавчої влади», яка визначала «установити, що питання бюджетного фінансування проектів інформатизації діяльності центральних органів виконавчої влади розглядаються лише після погодження цих проектів (за результатами їх експертизи) з Національним агентством з питань інформатизації при Президентові України за наявності обґрунтувань кінцевої ефективності створюваних засобів та мереж, вимог до функцій і складу програмно-технічного забезпечення, його нормативно-правових, організаційно-функціональних та інформаційно-лінгвістичних елементів, а закупівля зазначеними органами комп'ютерного та мережевого обладнання, інших засобів інформатизації за рахунок бюджетних коштів провадиться лише за наявності відповідних проектів»⁸⁵.

У відповідності до вимог статей 10–11 Закону України «Про Національну програму інформатизації» постановою Кабінету Міністрів України від 7 квітня 1998 р. № 470 покладено «на Національне агентство з питань інформатизації при Президентові України функції Генерального державного замовника Національної програми інформатизації»⁸⁶, а постановою Кабінету Міністрів України від 27 квітня 1998 р. № 560 заступника Голови Національного агентства з питань інформатизації при Президентові України О. А. Баранова призначено Керівником Національної програми інформатизації⁸⁷.

Для формування та виконання Національної програми інформатизації у серпні 1998 р. Кабі-

нетом Міністрів України було затверджено Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації⁸⁸, що визначає порядок формування та виконання Національної програми інформатизації, її окремих завдань (проектів). Під час формування Національної програми інформатизації здійснюється комплекс заходів щодо розроблення, узгодження та затвердження завдань (проектів) інформатизації, зокрема інвестиційного характеру, узгоджених за часом, складом виконавців, використаням певних матеріально-технічних, інформаційних, людських, фінансових та інших ресурсів, метою яких є створення інформаційних і телекомунікаційних систем, засобів інформатизації та інформаційних ресурсів, що відповідають певним технічним умовам і показникам якості.

Для забезпечення експертно-консультаційних функцій на початковому етапі системної інформатизації при Кабінеті Міністрів України було створено Експертно-консультаційну раду з питань інформатизації, затверджено склад ради та її Положення⁸⁹. Рада працювала до середини 2000 р.⁹⁰.

Значимо, що виконання Національної програми інформатизації передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на розроблення стандартів, у тому числі за міжнародним досвідом, законодавчих, нормативно-правових, методичних, нормативно-технічних документів з інформатизації та на виконання робіт з розроблення концепцій, технічних завдань, з урахуванням вимог щодо захисту інформації, технічних та пілотних проектів із створення систем і засобів інформатизації та робіт, пов'язаних із впровадженням систем, експлуатацією таких засобів тощо.

Практичні кроки щодо системної інформатизації України було продовжено у 1999 р. – у березні місяці постановою Кабінету Міністрів України було затверджено перелік державних замовників завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 1999 р.⁹¹, в якому, порівняно із Законом України «Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 1998–2000 роки» було значно розширено завдання щодо інформатизації, у тому числі завдання щодо інформатизації бібліотечної справи, яка за принципами інформатизації подібна архівної, а саме: Міністерству культури України доручено створити «національну систему електронного інформаційного бібліотечного ресурсу», складовими якої є: «зведений електронний

каталог бібліотек; бази даних фактографічної та оглядово-аналітичної інформації; Національний депозитарій; електронних документів рідкісних та цінних фондів (перша черга) зведений електронний каталог фондів бібліотеки Верховної Ради України, Національної парламентської бібліотеки України, Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського; Національний депозитарій даних опитувань громадської думки в Україні; електронна бібліотека перекладів нормативно-правових актів країн світу (повнотекстова); база даних «Політика і політики в Україні». На жаль, інформатизація архівної справи залишається поза увагою цього нормативно-правового документа. Також значно розширено напрями завдання щодо створення систем електронного документообігу – не тільки в органах виконавчої влади.

У 1999 р. Указом Президента України було утворено Державний комітет зв'язку та інформатизації України, який став правонаступником ліквідованих Державного комітету зв'язку України, Державного агентства інформатизації України, Головного управління з питань радіочастот при Кабінеті Міністрів України. Новий Комітет було підпорядковано Кабінету Міністрів України та одним із основних завдань для нього визначено формування Національної програми інформатизації, забезпечення її реалізації та виконання функцій генерального державного замовника Національної програми інформатизації⁹².

Уточнення та удосконалення завдань Національної програми інформатизації було продовжено – постановою Кабінету Міністрів України було затверджено нові завдання Національної програми інформатизації на 1999–2001 рр.⁹³

У липні 1999 р. постановою Кабінету Міністрів України затверджено Положення про порядок передачі резидентам окремих завдань (проектів) Національної програми інформатизації у сфері національної безпеки та оборони⁹⁴, що визначає права та обов'язки суб'єктів передачі окремих завдань (проектів), організацію передачі резидентам окремих завдань (проектів), фінансування робіт, використання результатів виконаних окремих завдань (проектів), а також умови при яких інформатизація може здійснюватися резидентами: відсутністю бюджетних коштів для їх виконання, результати виконаних завдань (проектів) необхідні не тільки для потреб державних замовників, а й для інших суб'єктів, встановлення у відповідних випадках контролю уповноваженими державними органами за додержанням резидентами вимог щодо захисту

державної таємниці у процесі виконання цих завдань (проектів), а також використання їх результатів.

У тому ж місяці, в зв'язку з ліквідацією Державного агентства інформатизації України, постановою Кабінету Міністрів України було призначено нових генерального державного замовника і керівника Національної програми інформатизації⁹⁵.

Дослідження діяльності Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, деяких центральних органів виконавчої влади показало, що наприкінці ХХ ст. в Україні було сформовано законодавчу та нормативно-правову базу з питань інформатизації, яка утворила потужний ефективний інструмент щодо здійснення інформатизації. До 2000 р., в Україні відбулася початкова практична інформатизація в різних сферах діяльності, фактично, здійснено апробацію технологій інформатизації, що дозволило внести відповідні зміни до технології Національної системи інформатизації для її унормування. Слід зазначити, що ця система існує і до тепер без принципових модернізацій. Всі зміни, що вносилися в нормативно-правову базу або посилювали її, або були вимушеними у зв'язку зі зміною структури органів виконавчої влади, або кадровими змінами. У зв'язку з цим вчасно призначалися генеральні державні замовники і керівники Національної програми інформатизації, в державних органах створювалися консультативні та експертні ради, щорічно, до 2012 р. включно, затверджувалися оновлені переліки замовників та завдань (проектів) Національної програми інформатизації, що пропонувалися з урахуванням можливостей новітніх інформаційних технологій та попередніх результатів інформатизації. Але визначені у 1990-х рр. принципи щодо організації інформатизації залишалися незмінними.

Рушійною силою щодо нового етапу інформатизації в Україні з ініціативи держави стали протягом 2000 р. укази Президента України «Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та органів державної влади»⁹⁶ та «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні»⁹⁷, а також Розпорядження Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи»⁹⁸, що враховували й потреби архівної сфери щодо інформатизації. В зазначеному Розпоря-

дженні Президент України визначається пряме доручення Держкомархіву України щодо інформатизації: «активізувати роботу, пов'язану з інформатизацією архівної справи». Крім того, слід звернути увагу на доручення Президента України Раді міністрів Автономної Республіки Крим, центральним та місцевим органам виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні архівні установи: «удосконалювати діяльність служб діловодства шляхом впровадження документування на новітніх носіях інформації».

Перше десятиріччя XXI ст. характеризується практичними діями щодо системної інформатизації архівної справи, яке розпочалося із створення у 2000 р. Центру інформаційних технологій Держкомархіву України, що у подальшому було реорганізовано у відділ інформаційних технологій⁹⁹, та відкриттям офіційного веб-сайту Держкомархіву України¹⁰⁰, який було розташовано у доменній зоні третього рівня, що входить до доменної зони Уряду України – archives.gov.ua.

У 2002 році на рівні нормативно-правової бази України визначаються такі напрями діяльності щодо запровадження інформаційних технологій: для забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади¹⁰¹, електронного урядування¹⁰² та використання комп'ютерних програм в органах виконавчої влади¹⁰³. Зазначимо, що робота Держкомархіву України щодо розвитку архівної справи велась з урахуванням зазначених ініціатив¹⁰⁴.

Аналіз діяльності Держкомархіву України та архівних установ за період 2000–2004 рр.¹⁰⁵ свідчить, що до основних напрямів інформатизації архівної справи слід віднести наступне:

- забезпечення працівників автоматизованими робочими місцями на базі персональних комп'ютерів;

- об'єднання комп'ютерів у локальну мережу зі створенням у цій мережі виділених у користування загальних апаратних та інформаційних ресурсів;

- підключення до Інтернету, запровадження послуг цієї мережі: широке використання електронної пошти, створення офіційних веб-сайтів для інформування громадськості та забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади;

- створення відомчої інформаційно-телекомунікаційної системи Держкомархіву України для побудови офіційних веб-сайтів архівних установ, використання електронної пошти, забезпечення

централізованого зберігання архівних даних, «надання он-лайнного доступу до електронних каталогів через Інтернет. Не випадково цей напрямок діяльності як один з найпріоритетніших окремо записано в звіті Виконкому МРА, представленою делегатам СІТРА»¹⁰⁶;

- створення інформаційної системи ЦФК¹⁰⁷. В результаті «архіви отримали новий програмний продукт «Архівні фонди України», що є достатньо гнучким, легко модифікується і відповідає сучасним вимогам обміну інформацією по мережах. Програма працює в системі керування базами даних (СКБД) Microsoft Access 2000; інформацію з її таблиць згодом буде імпортовано у більш потужну СКБД»¹⁰⁸.

На думку Г. В. Боряка «наприкінці 2000 р. зустрічні ініціативи з місць знайшли, нарешті, серйозну методичну і програмну підтримку в Центрі інформаційних технологій (Держкомархіву України – Ю. К.), що визначило основний зміст сучасного етапу»¹⁰⁹. На практиці це означало, що державні архіви розпочали реальне створення електронного ЦФК у форматі СКБД Microsoft Access 2000.

Для керування інформаційно-телекомунікаційною системою Держкомархіву України було побудовано серверну промислового стандарту, в якій налаштовано серверне обладнання, що працювало під керуванням операційної системи FreeBSD. Крім серверів, що керували доступом до Інтернету, було створено файловий сервер, веб-сервер, на якому розміщувався офіційний веб-сайт «Архіви України» та поштовий сервер, що забезпечили працівників Держкомархіву України сучасними засобами комунікації між собою, іншими органами виконавчої влади, громадянами України та дозволили зробити більш ефективним виконання своїх службових обов'язків.

Наказом Держкомархіву України від 20 березня 2002 р. № 16 було затверджено Регламент функціонування веб-сайту Держкомархіву України¹¹⁰, який включав попередню публікацію матеріалів на додатковому веб-сервері, що працює в локальній мережі та на якому розміщується локальна копія офіційного веб-порталу Держкомархіву України з метою перевірки матеріалів перед їх офіційною публікацією в Інтернеті.

13–14 червня 2002 р. Держкомархів України провів семінар на тему «Створення електронних версій фондових каталогів у державних архівах України». Основним питанням порядку денного

було обговорення єдиної інформаційної системи, яка мала функціонувати на базі ЦФК. Керівником Центру інформаційних технологій Держкомархіву України Ю. І. Забенько було проведено демонстрацію діючої моделі інформаційної системи, а головний спеціаліст відділу зберігання та обліку НАФ Держкомархіву України Т. М. Захарченко зазначила, що протягом 2001 р. проведено роботу з конвертування власних облікових баз даних 11 державних архівів (ЦДІАК, ЦДІАЛ, ЦДАМЛМ, Державний архів в Автономній Республіці Крим, держархівів Житомирської, Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Хмельницької областей, Держархівів м. Києва та Кам'янець-Подільському міському архіві) в формат програми «Архівні фонди України»¹¹¹ СКБД Microsoft Access 2000. Також на семінарі обговорювалися питання щодо створення в електронному форматі анотованих реєстрів описів із досвіду Державного архіву Сумської області та Кам'янець-Подільського міського архіву. Заступник директора з наукової роботи УНДІАСД Н. М. Христова звернула увагу на застосування в Україні міжнародного стандарту архівного описування ISAD(G) та підготовку Національного стандарту України «Правила описування архівних документів», проект якого підготовлено в УНДІАСД. Крім того, були порушені та обговорені такі питання: створення власних веб-сайтів державних архівів, проблеми оцифрування документів НАФ, перспективи розвитку тематичних баз даних¹¹².

З часом веб- та поштовий сервери набули статусу відомчих – на їх основі було створено поштові сервери або окремі облікові записи електронної пошти та розміщено у мережі Інтернет спочатку окремі веб-сторінки, присвячені державним архівам, а потім офіційні веб-сайти деяких центральних державних, державних обласних архівів, Державного архіву в Автономній Республіці Крим та державних архівів міст Києва і Севастополя. Веб-сайт Держкомархіву України набув статусу офіційного веб-порталу Держкомархіву України¹¹³.

Для забезпечення виконання завдань з розвитку архівної справи у цей період затверджується низка регіональних програм, а саме: Програма збереження архівних фондів на 2003–2008 рр. у Вінницькій області¹¹⁴, Програма збереження бібліотечних та архівних фондів Волині на 2004–2005 рр.¹¹⁵, Програма забезпечення схоронності фондів Державного архіву Львівської області та комплексу його будівель на 2004–2005 рр. «За-

хист історичної пам'яті Львівщини»¹¹⁶, на Миколаївщині – Програма збереження архівних фондів на 2004–2007 рр.¹¹⁷, Програма «Архів – захист історичної пам'яті Одещини»¹¹⁸, на Херсонщині – Програма розвитку архівної справи та збереження архівних фондів в області на 2004–2005 рр.¹¹⁹, Програма збереження фондів державного архіву Чернівецької області на 2001–2005 рр.¹²⁰ тощо. У відповідності до цих програм створювалися програми архівних відділів райдержадміністрацій.

Зазначимо, що наведені програми спрямовані на розвиток архівної справи, а не виключно на її інформатизацію. Тобто вирішення питань інформатизації архівної справи передбачалися цими програми у формі окремих завдань, які в переважній більшості зводилися до придбання та заміни техніки (комп'ютерів, принтерів, сканерів, багатофункціональних пристроїв копіювальної техніки), у тому числі для трудових архівів. Деякі програми взагалі не містили завдань щодо інформатизації¹²¹. Це стосується і всіх наступних подібних державних та регіональних програм. Зважаючи на фінансування щодо виконання цих програм не в повному обсязі¹²², то й завдання щодо інформатизації архівної справи часто не виконувалися або виконувалися частково. Це пояснюється необхідністю першочергового вирішення основних завдань архівних установ щодо забезпечення збереженості документів НАФ та надання архівних послуг, насамперед виконання запитів «соціально-правового характеру – запити соціального характеру конкретної фізичної або юридичної особи, пов'язані з соціальним захистом, спрямовані на забезпечення їх законних прав та інтересів, у тому числі пенсійне забезпечення та отримання пільг і компенсацій відповідно до законодавства та міжнародних зобов'язань України»¹²³.

Крім того, слід зауважити, що не всі програми могли містити, навіть у дотичній формі, завдання щодо інформатизації архівної справи. Адже, виходячи із назви – Програма збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 рр.¹²⁴, можна було очікувати, що частина завдань буде присвячена інформатизації архівної справи у розрізі застосування інформаційних технологій для забезпечення збереженості бібліотечних та архівних фондів. Однак, у зазначеній програмі, взагалі, нічого немає щодо інформатизації архівної справи.

Не кращим було становище із щорічними переліками завдань (проектів) Національної про-

грами інформатизації, їх державних замовників та обсягів фінансування на 2000–2012 рр., що вже згадувалися вище.

Вперше завдання щодо інформатизації архівної справи були включені в Національну програму інформатизації тільки у 2005 р. В межах інформатизації стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони Держкомархіву України, як державному замовнику завдання (проєкту) було визначено завдання щодо «розробки типової моделі автоматизації державного архіву центрального та обласного рівня». Запланований обсяг фінансування на виконання завдання склав 50 тис. грн. Очікувані результати за виконанням завдання – «перша черга інформаційно-пошукової системи створення, обробки, пошуку та передачі інформації про зміст архівних документів»¹²⁵. Крім того, у межах «створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», яка повинна була «забезпечити розвиток Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади на основі єдиної програмно-апаратної платформи» серед інших органів виконавчої влади, що були визначені учасниками цього проєкту було зазначено Держкомархів України. Державним замовником завдання (проєкту) був Секретаріат Кабінету Міністрів України.

У листопаді 2005 р. постановою Верховної Ради України для Міністерства культури України та Держкомархіву України було затверджено такі Завдання Національної програми інформатизації на 2006–2008 рр.¹²⁶: «створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері культури. Очікувані результати: система інформаційно-аналітичного забезпечення Міністерства культури; перша черга національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу, в тому числі:

- система каталогізації Національної парламентської бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, бібліотеки Верховної Ради України;
- електронний каталог інформаційно-бібліотечного ресурсу;
- проєкт типової електронної бібліотеки;
- національний депозитарій електронних документів;
- підсистеми обміну інформацією з іншими електронними інформаційно-бібліотечними системами;
- технічний проєкт другої черги національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу; проєкт типової автома-

тизованої системи архіву обласного рівня; автоматизація діяльності державних історичних архівів у містах Києві та Львові.

Зазначені завдання Держкомархівом України виконано не було з причин «відсутності цільового фінансування у рамках Національної програми інформатизації України»¹²⁷.

Проте, зазначимо, що кращих видимих результатів щодо виконання визначених завдань інформатизації було досягнуто при створенні систем каталогізації Національної парламентської бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, бібліотеки Верховної Ради України. Щоб переконатися у цьому достатньо відвідати офіційні веб-сайти цих установ¹²⁸.

У Переліку завдань (проєктів) Національної програми інформатизації на 2006 р. з'являються завдання, що більш притаманні, на наш погляд, архівній справі: в межах створення автоматизованих інформаційно-аналітичних систем Міністерства юстиції України та Міністерства промислової політики України, крім автоматизації діловодства та іншої діяльності міністерств, «здійснити автоматизацію архівної роботи». Державними замовниками цих завдань (проєктів) визначено Міністерство юстиції України та Міністерства промислової політики України¹²⁹.

Аналогічне завдання з'являється у Переліку завдань (проєктів) Національної програми інформатизації на 2007 р. щодо створення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи Міністерства екології та природних ресурсів України¹³⁰.

У Переліку завдань (проєктів) Національної програми інформатизації на 2008 р. з'являються нові завдання щодо інформатизації архівної справи¹³¹:

- створення депозитарію архівних копій державних електронних інформаційних ресурсів реєстру національних електронних інформаційних ресурсів, замовник Державний комітет інформатизації України;
- запровадження автоматизації архівної роботи автоматизованої інформаційно-аналітичної системи Вищої атестаційної комісії України, замовник ВАК;
- створення «електронного архіву виконаних документів минулих років» у системі інформаційно-аналітичного забезпечення єдиної державної політики у сфері соціально-економічного розвитку Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, замовник Мінекономіки.

Переліком завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2012 р. Державна архівна служба України (далі – Укрдержархів) разом із Державним комітетом України з питань науки, інновацій та інформатизації, Міністерством юстиції України, Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації та Секретаріатом Кабінету Міністрів України визначені замовником завдань (проектів) щодо створення системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, однак фінансування щодо виконання цього завдання не було передбачено¹³². В результаті систему було створено Державним комітетом України з питань науки, інновацій та інформатизації, але Укрдержархів у цьому участі не приймав.

За аналізом щорічних Переліків завдань (проектів) Національної програми інформатизації можна зробити такі висновки:

– здійснена розбудова Національної інфраструктури інформаційно-телекомунікаційних систем: створення сприятливих умов для виробників та постачальників апаратного та програмного забезпечення; сприяння діяльності компаній-провайдерів, що забезпечують підключення фізичних та юридичних осіб різних форм власності до мережі Інтернет у відповідності до міжнародних стандартів, у тому числі бездротового зв'язку, а також операторів мобільного зв'язку; постійне зниження ціни послуг провайдерів та операторів мобільного зв'язку із збільшенням кількості послуг, що вони надають, та їх якості; проведення модернізації інфраструктури національних мереж для збільшення швидкості передачі даних та їх надійної роботи; забезпечення всіх сфер діяльності комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням; об'єднання комп'ютерних пристроїв у локальні мережі та забезпечення їх підключення до Інтернету; створення спеціалізованого програмного забезпечення. Будування та модернізація цією інфраструктурою продовжується і нині;

– на законодавчому та нормативно-правовому рівнях визначені критерії та засади розвитку інформаційного суспільства, інформатизації України, створена правова база для подальшого інформаційного розвитку держави;

– протягом першого десятиріччя XXI ст. формується Національна система інфраструктури відкритих ключів (PKI – Public Key Infrastructure), в межах якої було створено низку Національних стандартів у сфері криптографії¹³³, застосовано міждержавні стандарти¹³⁴, гармонізо-

вано низку міжнародних стандартів, законодавчих та нормативно-правових актів із питань визначення загальних засад щодо електронного (цифрового) підпису в Україні, його застосування, зокрема, для створення юридично значущих електронних документів. У 2003 р. прийнято Закон України «Про електронний цифровий підпис»¹³⁵, а в 2004 р. постановами Кабінету Міністрів України затверджено «Порядок засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу»¹³⁶ та «Порядок застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності»¹³⁷;

– розпочато створення системи надання електронних довірчих послуг у сфері криптографічного захисту інформації: побудовано Центральний засвідчувальний орган¹³⁸, засвідчувальний центр Національного банку України¹³⁹, мережу акредитованих центрів сертифікації ключів¹⁴⁰, створено Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації¹⁴¹;

– розпочато роботу щодо з'ясування сутності електронних інформаційних ресурсів у формі веб-сайтів та баз даних, застосування їх в діяльності юридичних та фізичних осіб різних форм власності для накопичення інформації, надання доступу до неї (обміну, оприлюднення), централізованого зберігання уніфікації процесів її опрацювання з метою організації сумісної колективної роботи, а також унормування роботи щодо створення таких ресурсів. Розпочато створення низки державних реєстрів;

– розпочато роботу щодо створення систем електронного документообігу¹⁴², системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, вивчення сутності документів в електронній формі, зокрема електронних документів, що завершується прийняттям у 2003 р. Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»¹⁴³, а у 2004 р. затвердженням постановою Кабінету Міністрів України «Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади»¹⁴⁴;

– розпочато вивчення на практиці питання автоматизації (інформатизації) архівної справи в архівних підрозділах юридичних та фізичних осіб різних форм власності, створення електронних архівів документів. За результатами цієї роботи Державний комітет архівів України видає перший нормативний документ (наказ), що

призначений для унормування питань зберігання електронних документів в архівних установах¹⁴⁵;

– відбувається оновлення документознавчої та архівознавчої термінології. Слід зазначити, вочевидь, що формулювання завдань (проектів) Національної програми інформатизації здійснювалася не документознавцями та архівістами, однак необхідно визнати, що процес створеного поняттєвого апарату є міждисциплінарним та потребує осмислення спеціалістами з різних сфер діяльності.

Все це створювало умови для поширення інформатизації в усіх напрямках діяльності, у тому числі архівної справи. Можливості інформаційних технологій, ставали все більш очевидними та зрозумілими щодо їх застосування у діловодстві та архівній справі. Укрдержархів та архівні установи почали включати у свої щорічні бюджетні запити пропозиції щодо фінансування заходів з інформатизації архівної справи: на придбання комп'ютерної техніки, мережевого обладнання, обладнання для оцифрування документів, придбання програмних засобів та створення спеціалізованого програмного забезпечення.

Отже, у 2006 р. постановою Кабінету Міністрів України було затверджено «Державну програму розвитку архівної справи на 2006–2010 рр.»¹⁴⁶. Цим документом визначалося створення окремих програм розвитку архівної справи в Автономній Республіці Крим, областях¹⁴⁷, містах Київ та Севастополь. Одразу слід зазначити, що на відміну від регіональних програм розвитку архівної справи, що постійно затверджуються на відповідному місцевому рівні, навіть для архівних відділів районних державних адміністрацій, а також окремих програм для галузевих архівів, це була перша програма для центральних державних архівів України, що належать до сфери управління Укрдержархіву.

У результаті децентралізованого фінансування галузевої програми, в неповному обсязі (менш 30% від запланованого) та частинами, що не дозволило окремим державним архівам виконати програму інформатизації щодо закупівлі обладнання для оцифрування документів. Всього було придбано шість сканерів фірми Zeutschel. На сьогодні ці сканери перебувають на балансі архівних установ, але тривалий час не працюють. Проведення ремонтних робіт нецільно або неможливе з причини відсутності в Україні відповідних спеціалістів, великої ціни

виробника на проведення відповідних робіт їх спеціалістами та відсутності фінансування для придбання комплектуючих та сплати ремонтних робіт. Інші кошти були витрачені переважно на придбання комп'ютерного обладнання: серверів та робочих станцій.

Це забезпечило побудову відомчої інформаційно-телекомунікаційної системи Укрдержархіву, до складу якої входить понад 1000 комп'ютерів, більша частина яких об'єднана у локальні мережі, що підключені до Інтернету¹⁴⁸. За цей час відділом інформаційних технологій Укрдержархіву було пройдено шлях від підключення окремих робочих станцій Укрдержархіву до мережі Інтернет через комутовані канали віддаленого доступу з використанням звичайних телефонних ліній, що забезпечувало швидкість не більш 56 Кбіт/с, до побудови локальної мережі з каналами зв'язку до 100 Мбіт/с, що об'єднало всі робочі місця Укрдержархіву та мережеві пристрої (комутатори, пристрої безперебійного живлення, принтери тощо). Було створено серверну з розташованими там серверами та низкою керованих маршрутизаторів та комутаторів, що забезпечують захищений доступ до мережі Інтернет всіх робочих станцій у мережі Укрдержархіву, а також майже всіх локальних мереж архівних установ, які розташовані у комплексі споруд Центральних державних архівних установ України разом із Укрдержархівом. Для забезпечення потреб такої кількості користувачів зовні сервер Укрдержархіву було підключено до провайдера мережі Інтернет через бездротовий симетричний канал зв'язку з пропускнуою спроможністю до 54 Мбіт/с. Крім того, було збережено працездатність попереднього каналу зв'язку з провайдером, як резервного каналу, побудованого на крученому дроті, що забезпечувало швидкість передавання даних 4 Мбіт/с. З 2014 р. зазначена мережа Укрдержархіву підключена до Інтернету по зовнішньому оптоволоконному каналу передачі даних.

Процес створення офіційних веб-сайтів всіма державними архівами, у тому числі поза межами доменної зони archives.gov.ua, було завершено у 2010 р. на підставі наказу Держкомархіву України від 3 грудня 2009 р. № 174, про що було проголошено наприкінці 2010 р. під час урочистих зборів, присвячених Дню працівників архівних установ України.

У 2007 р. з метою централізованого зберігання архівних електронних документів створе-

но Центральний державний електронний архів України (далі – ЦДЕА України)¹⁴⁹.

Завершення першого десятиріччя XXI ст. характеризується створенням в архівній сфері матеріально-технічної бази для здійснення подальшої автоматизації всіх архівних процесів, а також підвищенням загального рівня кваліфікації архівістів для роботи з комп'ютерною технікою. Це зумовило зміни принципів роботи державних архівів. Використання сучасних засобів комп'ютерної техніки та служб мережі Інтернет (електронної пошти, www, передачі файлів, миттєвих повідомлень тощо) стали ефективним засобом підвищення організації праці.

В архівних установах розпочато створення структурних підрозділів, основні завданнями і функції яких спрямовані на інформатизацію архівної справи в окремих установах. За відсутності таких структурних підрозділів в архівних установах виконання зазначених завдань та функцій покладається на структурні підрозділи з питань використання інформації документів або окремих працівників. Крім того, набуло нового значення загальне розуміння необхідності оцифрування документів НАФ, що досягнуто емпіричним шляхом під час вирішення практичних проблем, пов'язаних із цим процесом, а саме: стало зрозумілим, що завдання оцифрування НАФ потребує не тільки значних матеріальних витрат на придбання спеціалізованого обладнання та створення відповідних умов для його функціонування, а й багато часу, що вимірюється у людино-годинах, які у масштабах НАФ України складає десятиріччя – сотні років.

Створені за результатами оцифрування документів НАФ електронні (цифрові) фонди користувачів потребують значних матеріальних витрат на побудову потужних захищених сховищ даних та окремої АПС, що дозволяє здійснювати пошук відповідної інформації із науково-довідкового апарату, створеного в електронній формі, та цифрових копій архівних документів та надавати доступ до них користувачам.

Отже, протягом 2006–2007 рр. здійснено перший проект в архівній сфері, в якому використовується технологія колективної роботи за допомогою мережі Інтернет – архівно-пошуковий проект «Український мартиролог XX ст.». Мета проекту: «розміщення фотоінформації та стислих біографічних даних про жертви політичних репресій 1920–1950-х років, створення таким шляхом електронної бази даних на всі жертви більшовицького політичного терору»¹⁵⁰. На

жаль, у 2011 р. на вимогу Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України роботу над цим проектом призупинено у зв'язку з відсутністю у складі інформаційно-телекомунікаційної системи Укрдержархіву та архівних установах комплексних систем захисту інформації відповідного класу із чинними атестатами відповідності. Роботу ресурсу не відновлено до тепер.

Першу половину другого десятиріччя XXI ст. можна характеризувати, як період збільшення кількості автоматизованих робочих місць архівістів, повільне продовження оцифрування документів НАФ, створення серверних в окремих архівних установах, нарощування розмірів пам'яті сховищ даних, створення веб-орієнтованих локальних АПС із доступом через офіційні веб-сайти архівних установ, що по можливості здійснюється за рахунок місцевого бюджету, надходжень на спеціальні рахунки та спонсорській допомозі.

В той же час, із 2010 р. в ЦДЕА України велась наукова робота щодо створення «Концепція планування життєвого циклу електронних документів»¹⁵¹, яка дозволила окреслити загальне уявлення про всі документаційні та архівні процеси щодо електронних документів та визначити особливості взаємозв'язків цих процесів, зробити важливі висновки щодо подальшої науково-дослідної та методичної роботи стосовно унормування організації юридично значущого електронного документообігу та постійного зберігання архівних електронних документів. Отже, силами Укрдержархіву, УНДІАСД та ЦДЕА України розпочато низку досліджень з організації електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису, роботи з електронними документами у діловодстві, їх підготовки до передавання на архівне зберігання¹⁵², приймання-передавання архівних електронних документів до державних архівів від фондоутворювачів¹⁵³, описування¹⁵⁴, обліку¹⁵⁵ та зберігання архівних електронних документів¹⁵⁶, зокрема, їх постійного зберігання у ЦДЕА України¹⁵⁷. Зазначені дослідження було апробовано на семінарах, форумах, конференціях різного рівня, зокрема, міжнародних, а їх результати також представлено у різних виданнях наукового та практичного характеру.

У 2012 році Ю. С. Ковтанюком обґрунтовано новий науковий напрям документознавства – електронне документознавство¹⁵⁸.

З урахуванням результатів зазначених досліджень, основні положення «Концепція планування життєвого циклу електронних документів» опубліковані в журналі «Архіви України»¹⁵⁹.

Результати зазначених досліджень було враховано під час підготовки низки проектів нормативно-правових актів, що унормовують роботу з електронними документами у діловодстві, їх підготовку до передавання на архівне зберігання та під час архівного зберігання:

– наказом Міністерства юстиції України та Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 20 серпня 2012 р. № 1236/5/453 затверджено «Вимог до форматів, структури та протоколів, що реалізуються у надійних засобах електронного цифрового підпису», в яких визначено формат електронного цифрового підпису типу «Електронний цифровий підпис з повним набором даних перевірки», так званий «архівний електронний цифровий підпис»¹⁶⁰;

– наказом Міністерства юстиції України від 10 квітня 2013 р. № 584/23116 затверджено «Правила роботи архівних установ України»¹⁶¹, в яких визначено, що для архівних електронних документів одиницею зберігання є архівний електронний документ, одиницею обліку архівних електронних документів є архівна електронна справа та архівний електронний документ, а граничний строк зберігання електронних документів НАФ в архівних підрозділах юридичних осіб – джерел комплектування архіву – 3 роки;

– наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 р. № 1886/5 затверджено десять нормативно-правових актів, що унормовують роботу з електронними документами у діловодстві та їх підготовку до передавання на архівне зберігання¹⁶²;

– підготовлено проект нової редакції Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. № 1453, що направлено на розгляд до Міністерства юстиції України.

У цей час в УНДІАСД та ЦДЕА України розпочато роботу зі створення нормативної та методичної бази щодо унормування процесів приймання-передавання, описування, обліку, зберігання і надання доступу до архівних електронних інформаційних ресурсів та документів особового походження в електронній формі¹⁶³, а також зроблено перші практичні кроки щодо створення відповідних фондів у ЦДЕА України¹⁶⁴.

Крім того, у Паспорті архівної установи, форма якого наведена у Правилах роботи архівних установ України, з'явилися розділи «Архівні електронні документи» та «Електронні інформаційні ресурси», а серед показників: «управлінські архівні електронні документи», «архівні електронні справи» та «архівні електронні документи особового походження»¹⁶⁵.

У 2015 році відбулося дві історичні події:

– Центральною експертно-перевірною комісією схвалено список фізичних осіб – джерел комплектування ЦДЕА України документами особового походження в електронній формі¹⁶⁶;

– від Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України) прийнято на зберігання документ НАФ у формі електронного інформаційного ресурсу¹⁶⁷.

Дослідження нових форм документів дозволило визначити нові напрями та принципи інформатизації архівної справи для найбільш широкого застосування інформаційних технологій та ефективного використання коштів.

Продовжується практика створення регіональних програм інформатизації¹⁶⁸. Щодо центральних державних архівів, то інформатизація здійснюється виключно за рахунок надходжень на спеціальні рахунки за остаточним принципом. Основні проблеми, які вирішуються за допомогою цих надходжень стосуються комунальних послуг, оренди приміщень, оплати охорони.

Незважаючи на висновки щодо побудови комп'ютерного центру для ретроспективної частини інформаційного простору України¹⁶⁹, «створення мережі локальних та централізованих БД і національної інформаційної системи архівної інформації»¹⁷⁰, які було зроблено наприкінці ХХ ст., поточна інформатизація архівної справи в Україні продовжує носити виключно локальний характер.

Державні архіви продовжують роботу щодо сканування документів НАФ та створення власного електронного науково-довідкового апарату, що доступний на їх офіційних веб-сайтах¹⁷¹ або в читальних залах. Деякими державними архівами розпочато практику створення пристроїв для сканування власними силами на базі цифрових камер, штативу від фотозбільшувача та прожекторів (софітів)¹⁷².

Бази даних, що використовуються для пошуку архівної інформації стосуються окремих фондів. Розробка таких систем ведеться на платній основі без належного документального забезпечення

та іноді завершується відсутністю їх технічної підтримки. Працюючі системи залишаються не-сумісними по структурам, змісту, форматах даних та рівні програмного забезпечення.

Часто архівні установи не готові до закупівлі обладнання та програмного забезпечення – в них відсутні спеціалісти з інформаційних технологій, а у керівництва немає визначених критеріїв щодо вибору обладнання та програмного забезпечення, що дозволяють вирішувати конкретні завдання, а іноді відсутня і загальна уява про можливості необхідного обладнання та функціоналу програмного забезпечення.

04 червня 2014 р. шляхом перейменування Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації [України] було утворено Державне агентство з питань електронного урядування [України] та покладено на нього функції з реалізації державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства¹⁷³. Було встановлено, що діяльність Державного агентства з питань електронного урядування [України] спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства – головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення формування державної політики у сфері інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства. 01 жовтня 2014 р. було затверджено Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України¹⁷⁴.

У 2016 р. було підвищено статус Державного агентства з питань електронного урядування України – постановою Кабінету Міністрів України встановлено, що «діяльність Державного агентства з питань електронного урядування [України] спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України»¹⁷⁵.

Одним із основних напрямів роботи цього центрального органу виконавчої влади стала реалізації державної політики у сфері інформатизації, зокрема було відновлено роботу в межах Національної програми інформатизації. Державним агентством з питань електронного уряду-

вання України було забезпечено організацію державної експертизи та погодження проектів інформатизації органів державної влади. У 2016 р. було здійснено оцінку 186 таких проектів. У 2017 р. цю роботу буде продовжено. За її плануванням можна прогнозувати, що кількість зазначених проектів може бути подвоєно. Значимо, що між Державним агентством з питань електронного урядування України та Укрдержархівом ведеться постійна співпраця щодо покращення рівня інформатизації архівної справи. На час написання цієї статті було досягнуто домовленості щодо реалізації в 2017 р. у межах Національної програми інформатизації проекту із створення на базі ЦДЕА України електронної архівної системи, призначеної для приймання-передавання електронних документів НАФ на постійне зберігання. Для цього у 2016 р. ЦДЕА України було підготовлено проект відповідного порядку, що передано на розгляд Науково-методичної ради Укрдержархіву¹⁷⁶.

Унормування діяльності архівних установ щодо оцифрування документів НАФ залишається незадовільним. Єдиний документ, в якому визначені деякі аспекти цієї діяльності, є Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються у державних архівних установах¹⁷⁷. У пункті 10.2 «Оцифрування документів» розділу 10 «Роботи, що виконуються у державних архівних установах за допомогою електронної обчислювальної техніки» цих норм визначено види робіт, які залежать від багатьох чинників, а саме:

– кольорова модель – визначено у термінах «чорно-білих рисунків, фотографій», «кольорових рисунків, фотографій», «чорно-біле» та «кольорове» зображення. Фактично, для кольорового зображення модель не визначена: ні у формі її складових, ні у формі глибини кольору¹⁷⁸;

– роздільність у dpi* – визначено не для всіх видів робіт;

– розмір у см – визначено не для всіх видів робіт;

– спосіб фіксації інформації на носіїв: текст, чорно-білі, кольорові рисунки, фотографії, позитиви, негативи, слайди. Для текстів та чорно-білих, кольорових рисунки, фотографії визначено паперовий носій інформації. Однак, така аналогова інформація може фіксуватися і на ін-

*dpi – аббревіатура від англ. dots per inch – кількість точок на дюйм, з яких складається цифрове зображення.

ших носіях інформації, спосіб оцифрування яких може відрізнятись від сканування документів з паперовою основою. Позитиви, негативи та слайди скоріш за все мають плівкову основу. Однак, чітко носій інформації документів для цих видів робіт не визначено, що може суттєво впливати на технологію їх оцифрування;

– спосіб оцифрування документів: «сканування» за допомогою «планшетного сканеру» або «книжкового». Зазначимо, що незважаючи на назву пункту 10.2 «Оцифрування документів», у змісті цього пункту ідеться лише про один із способів оцифрування – сканування, назва якого походить від обладнання, що оцифровує аналогове зображення шляхом його сканування за допомогою спеціального елемента, що рухається вздовж цього зображення. Однак, цей принцип дії покладений в основу роботи не всіх пристроїв, що призначені для оцифрування документів, не зважаючи, що їх також продовжують називати сканерами – за аналогією з планшетними сканерами. Так, принцип дії книжкового сканера може ґрунтуватися на отриманні цифрового зображення за допомогою цифрових камер, що нерухомо розташовані над поверхнею документа;

– тип документа: документ з паперовою основою, слайд, негатив, позитив, книга та газета. Зазначимо, що у цьому переліку немає такого інформаційного об'єкта як справа. На нашу думку, визначенням такого об'єкта слугує термін «книга». Щодо терміну «газета», то, вважаємо, що ним позначається не тільки безпосередньо такі інформаційні об'єкти, що безпосередньо відповідають цьому поняттю – газети, які можуть зберігатися в державних архівах, а й великоформатні документи.

Так, з метою отримання реального положення справ щодо оцифрування документів НАФ державними архівами Укрдержархівом було підготовлено лист із переліком питань щодо здійснення діяльності у цьому напрямі центральними державними архівами та державними обласними архівами¹⁷⁹. Укрдержархів доручив ЦДЕА України провести аналіз інформації, отриманої від державних архівів та за результатами цього дослідження скласти звіт. Узагальнені дані було направлено на розгляд Укрдержархіву¹⁸⁰. Отримані результати показали таке:

– шість державних обласних архівів оцифрування документів не здійснюють, серед них: державні архіви Донецької¹⁸¹ та Луганської¹⁸² областей – не забезпечують виконання цієї ро-

боти з причин проведення на територіях Донецької та Луганської областей антитерористичної операції, державні архіви Дніпропетровської¹⁸³, Рівненської¹⁸⁴ та Черкаської¹⁸⁵ областей оцифрування документів не здійснювали ніколи у зв'язку із відсутністю відповідного обладнання та кадрового забезпечення, а Державний архів Харківської області¹⁸⁶ не здійснює оцифрування протягом 2015–2016 рр. у зв'язку з відмовою продовження договору про співпрацю з міжнародною організацією Генеалогічне Товариство штату Юта (США), що було підписано 15 листопада 2006 р., та скороченням штатної чисельності відділу виготовлення копій та реставрації документів, що здійснював оцифрування документів;

– оцифрування документів не здійснюється жодним архівним відділом районних державних адміністрацій та міських рад, крім виконавчого комітету Полтавської міської ради¹⁸⁷, що організовує цю роботу на власному обладнанні. Станом на 01 січня 2017 р. цим відділом було оцифровано 21618 аркушів справ (сторінок документів);

– крім оцифрування документів НАФ державні архіви здійснюють оцифрування описів справ постійного зберігання¹⁸⁸;

– на жаль, загальні темпи оцифрування документів НАФ є повільними. Отже, станом на 01 січня 2017 р. оцифровано всього приблизно 0,31% всіх документів НАФ, що зберігаються в центральних державних архівах та державних архівах областей. Окремо в центральних державних архівах всього оцифровано документів – 1,25%, у державних архівах областей – 0,14%;

– найкращі темпи оцифрування документів з паперовою основою спостерігаються у таких архівах: Державний архів Хмельницької області – 1792561 копій сторінок документів НАФ¹⁸⁹; Державний архів Одеської області – 801759 копій сторінок документів НАФ та 230557 копій сторінок описів справ постійного зберігання¹⁹⁰; далі лише за кількістю копій сторінок документів НАФ: державні архіви Волинської області – 603383 копій¹⁹¹; Харківської області – 591495 копій¹⁹²; Миколаївської області – 299272 копій¹⁹³; Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України) – 249640 копій¹⁹⁴;

– окремим завданням у діяльності державних архівів слід вважати оцифрування аудіовізуальних документів. Зважаючи на складність процесів з оцифрування таких документів, що залежить від багатьох чинників: різні носії інформа-

ції та способи фізичного фіксування інформації на цих носіях, різні способи кодування інформації та наявність обладнання для її відтворення, вирішенням завдань щодо оцифрування аудіовізуальних документів займаються лише 4 державні архіви: Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного¹⁹⁵, що має найкращий показник серед усіх державних архівів щодо кількості оцифрованих аудіовізуальних документів відносно загальної кількості одиниць зберігання – 10,43%, державні архіви Запорізької (створено найбільшу кількість кадрів – 336502)¹⁹⁶, Кіровоградської¹⁹⁷, Миколаївської¹⁹⁸ областей. Розпочато оцифрування аудіовізуальних документів у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України)¹⁹⁹;

– за різними показниками щодо оцифрування документів НАФ (кількість оцифрованих одиниць зберігання (справ) та кількість оцифрованих сторінок), які були подані до Укрдержархіву державними архівами, можна визначити середній обсяг оцифрованих справ у сторінках, що склав – 413 аркушів. Уточнення цього показника дозволить точніше визначити обсяг документів НАФ з паперовою основою у аркушах, час для оцифрування цих документів, виходячи з наявного забезпечення, та планувати розміри сховищ для зберігання цифрових копій документів. Однак, надані державними архівами показники щодо обсягу справ в аркушах показують, що подана інформація про оцифрування документів НАФ потребує уточнення, зважаючи на масове оцифрування справ із середнім обсягом 2 сторінки (Державний архів Закарпатської області²⁰⁰), 4 сторінки (Державний архів Чернівецької області²⁰¹), 4 096 сторінок (Державний архів Чернігівської області²⁰²) тощо, а також похибку, на яку впливає відсутність виокремленої кількості цифрових копій сторінок документів, що наводяться державними архівами не у складі одиниць зберігання/одиниць обліку, оцифрованих повністю. Загальна кількість таких документів 81 077;

– майже всі державні архіви здійснюють оцифрування документів НАФ із різними параметрами щодо формату даних (JPEG, TIFF, PDF), алгоритму їх стиснення (без стиснення, TIFF зі стисненням (алгоритм не зазначено), JPEG – стиснення даних із втратами), роздільністю в dpi (72, 96, 150, 174-347, 215/293, 120-300, 300, 323, 365, 600, 260-834), кольорової моделі (BW, Grayscale, RGB, YCbCr). Це суттєво впли-

ває на їх загальну якість, що обмежує подальше застосування таких копій у діяльності державних архівів щодо надання доступу до інформації документів НАФ, тим більш, як копії, що може замінити оригінал у разі його втрати;

– загальний розмір пам'яті, що необхідний для зберігання цифрових копій документів НАФ з паперовими носіями інформації тих державних архівів, що подали інформацію, становить приблизно 38 Тб. Для аудіовізуальних документів – 26 Тб, з яких понад 25,5 Тб – для зберігання цифрових копій документів, що створені в ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного²⁰³.

Зважаючи на продовження державними архівами діяльності щодо оцифрування документів НАФ та необхідності резервного копіювання загального фонду користування, цілком обґрунтованим є затребуваний загальний розмір сховищ даних у 100 Тб, що було визначено у складі відомчої інформаційно-телекомунікаційної системи, розбудову якої за пропозиціями ЦДЕА України було підтримано Укрдержархівом.

Однак, зазначимо, що на цей час ЦДЕА України не може забезпечити створення централізованого фонду користування документами НАФ та його зберігання, з причини відсутності захищеного сховища даних розміром не менше 100 Тб.

За експериментальними розрахунками ЦДЕА України, які було здійснено в 2016 році, цифрова копія сторінки документа з паперовою основою формату А4 в середньому потребує 35 Мб пам'яті для її зберігання, якщо її виготовляють у форматі TIFF без стиснення, роздільністю 600 dpi, кольоровою моделлю RGB та глибиною кольору 24 розряди (по 8 розрядів на кожен колір). Це підтверджується практичними здобутками іноземних архівів, що здійснюють оцифрування документів та оприлюднюють кількісні показники результатів цієї діяльності²⁰⁴. Проте, середній загальний розмір більшості цифрових копій сторінок документів НАФ, що створені державними архівами України, не перевищує 6 Мбайт, якщо виключити із розрахунку найменший показник 0,15 Мбайт у Державного архіву Чернівецької області²⁰⁵ та найбільший – 124,43 Мбайт у Державного архіву Закарпатської області²⁰⁶.

Разом з тим, зазначимо, що не всі державні архіви надали вичерпну інформацію про показники оцифрування документів НАФ станом на 01 січня 2017 р., зокрема Державний архів Вінницької області, який декларує високі показни-

ки оцифрування документів – на рівні 250–280 тис. файлів (аркушів справ)²⁰⁷. Це вносить суттєву похибку у розрахунки наведених узагальнених даних. Крім того, у звітах державних архівів, що подаються до Укрдержархіву відповідно до наказу, зазначаються результати оцифрування документів НАФ в одиницях зберігання, тобто лише справи, що були оцифровані в повному обсязі. Частково оцифровані справи у звіти державними архівами не включаються. Це теж впливає на загальні показники оцифрування документів НАФ, наприклад на загальний відсоток оцифрованих документів.

Не зважаючи, що працівники всіх державних архівів дотримуються думки щодо важливості створення цифрових копій, які будуть видаватися у користування замість оригіналів, що дозволить покращити забезпеченість збереженості документів НАФ, поодинокими залишаються роздуми щодо можливості заміни оригіналу як джерела інформації його цифровою копією у разі втрати цього оригіналу. Однак, якщо завдання забезпечення збереженості документів НАФ є першочерговим для державних архівів, тоді слід замислитися над створенням першої цифрової копії документа НАФ як майстер-копії найвищої якості, виходячи із можливостей наявного обладнання для оцифрування документів. Для цього забезпечити контроль якості отриманих цифрових копій документів. А також забезпечити надійне зберігання майстер-копій. Таким чином, масив (фонд) майстер-копій набуває вищого статусу відносно фонду користування, потребує обліку та застосування до нього періодичної перевірки наявності майстер-копій та їх стану. Зважаючи, що майстер-копії – це цифрові інформаційні об'єкти, дані яких зберігаються в окремих файлах, можна автоматизувати процес перевірки наявності та стану майстер-копій за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення.

Отже, фонд користування повинен створюватися із майстер-копій. В подальшому можна буде використовувати майстер-копію для створення будь-яких копій фонду користування за їх призначенням: для друку, для відтворення на екрані комп'ютерного пристрою, наприклад в режимі онлайн.

Отже, натеper, залишається не визначеним питання щодо технологій оцифрування документів НАФ або виготовлення інших копій із майстер-копій, що можуть мінятися в залежності від способу фіксації інформації оригіналу на но-

сієві, його стану та призначення створеної цифрової копії.

Найбільш складними та невизначеними для широкого застосування в архівній сфері залишаються технології оцифрування аудіовізуальних документів. Вважаємо за необхідне поширення досвіду Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного.

3. Напрями інформатизації

3.1. Перехід до роботи з електронними документами в архівній сфері. Здійснити переведення документаційного забезпечення діяльності Укрдержархіву, установ, що належать до сфери його управління в електронну форму, сприяти переходу інших архівних установ до роботи з електронними документами, що дозволить підвищити ефективність системи управління архівною справою, роботи діловодних служб та забезпечить електронну взаємодію з іншими державними органами. На нашу думку, в межах цього напрямку слід розрізняти впровадження системи електронного документообігу для забезпечення роботи архівістів з електронною управлінською документацією та створення архівної електронної системи, що буде призначена для роботи з електронною обліковою та планово-звітною документаціями.

3.2. Покращення матеріально-технічного забезпечення архівних установ:

– комп'ютерною технікою та засобами комунікацій в обсязі, що дозволить здійснювати віддалене підключення до архівної інформаційної автоматизованої системи з метою здійснення описування документів НАФ, що зберігаються в цих архівних установах та надсилання копій оцифрованих документів;

– обладнанням для оцифрування документів НАФ.

3.3. Покращення матеріально-технічного забезпечення Центрального державного електронного архіву України та Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного з метою створення на їх базі відомчого центру обробки архівних даних, а саме:

– серверних промислового стандарту з багаторівневим захистом від потенційних загроз;

– сховищ: для зберігання власних документів та переданих від архівних установ; надання доступу до них користувачам; створення резервних копій;

– спеціалізованого програмного забезпечення, як основи архівної інформаційної автоматизованої системи.

3.4. Планове оцифрування документів НАФ у відповідності до єдиних вимог до оцифрованих копій сторінок архівних документів, справ, описів справ постійного зберігання та їх описування, а також копій аудіовізуальних документів, науково-технічної документації та документів особового походження.

3.5. Створення централізованого електронного довідкового апарату та запровадження архівних електронних послуг, у тому числі платних, за принципом «єдиного вікна», дозволить:

- прискорити надання архівних послуг;
- уніфікувати процеси щодо надання архівних електронних послуг;
- забезпечити створення загального цифрового (електронного) фонду користування документами НАФ;
- надавати уніфікований електронний науково-довідковий апарат для здійснення пошуку по всіх документах НАФ в цифрових та електронних формах, з отриманням доступу до них, що прогнозовано збільшить запитуваність архівної інформації, кількість користувачів.

3.6. Створення відомчої веб-орієнтованої захищеної архівної інформаційної автоматизованої системи, що дозволить:

- надати авторизований віддалений доступ архівних установ до системи;
- здійснювати уніфіковане багаторівневе описування документів НАФ в електронній формі з можливістю додавання сканованих копій цих документів;
- автоматизувати архівну справу шляхом переходу до електронної облікової документації;
- створювати віддалені електронні сховища архівних установ для зберігання архівних електронних справ, інших електронних документів із наданням працівникам цих установ авторизованого доступу до їх електронних сховищ;
- забезпечити приймання-передавання архівних електронних справ (документів), їх технічну перевірку та зберігання в віддаленому електронному сховищі архівної установи;
- забезпечення збереженості оригіналів документів НАФ в електронній та цифрових формах, а також облікових документів та інших документів, що були створені для документального забезпечення архівної справи.

3.7. Створення науково обґрунтованого комплексу нормативно-правових, правових та методичних документів із питань інформатизації архівної справи, які доповнюють один одного та розробляються з позиції комплексного підходу до архівної справи, як складної системи, між складовими якої встановлено багато зв'язків та можливістю розвитку цієї системи, що враховує властивості, зв'язки цих складових та їх взаємний вплив у процесі змін.

3.8. Створення нової версії відомчого веб-порталу із застосуванням:

- сучасних тенденцій щодо дизайну;
- наповнення за допомогою однієї із поширених систем керування контентом, що значно спростить цей процес;
- сучасної поширеної вільної системи керування базами даних, що надасть можливість уніфікувати наповнення веб-порталу інформацією, створити інформаційну пошукову підсистему та запровадити подальше уніфіковане використання цієї інформації, у тому числі архівними установами на їх офіційних веб-сайтах, зокрема, з питань підготовки онлайн виставок;
- досвіду інших Національних архівних систем та вимог нормативної та методичної бази України з питань наповнення офіційних веб-сайтів (веб-порталів) державних органів.

3.9. З метою покращення роботи веб-порталу Укрдержархіву, веб-сайтів архівних установ та відомчої електронної пошти організувати роботу щодо їх перенесення на сервери Укрдержархіву із забезпеченням надійного технічного захисту інформації цих інформаційних ресурсів.

4. Принципи інформатизації

4.1. Принцип системності. Інформатизація архівної справи повинна вестися у відповідності до системного підходу, як методології наукового осягнення закономірностей складної системи, всі складові якої повинні розглядатися, як одне ціле, що дозволить дослідити їх взаємозв'язки, визначити їх сутності та зовнішні відносини всієї системи з іншими системами та об'єктами. Це сприяє формуванню відповідного адекватного формулювання суті досліджуваних проблем інформатизації архівної справи та вибору ефективних шляхів їх вирішення²⁰⁸.

4.2. Принцип комплексності передбачає проведення інформатизації архівної справи на всіх рівнях її ієрархічної структури, що охоплює всі інформаційні об'єкти (сторінка архівного

документа, аркуш справи, опису, документ, файл архівного документа, справа, опис, фонд, архівосховище, архівна установа тощо) та архівні процеси щодо опрацювання цих об'єктів або організації їх роботи. Рівень інформатизації конкретного об'єкта, процесу визначається окремо за їх властивостями, але проводиться разом з іншими складовими архівної справи, як цілісної інформаційної системи. Зважаючи на обмежене забезпечення архівної сфери (матеріально-технічне, фінансове, кадрове, нормативно-правове та методичне), шляхи проведення комплексної інформатизації архівної справи повинно бути визначено на етапі теоретичного дослідження, проте окремі архівні процеси можуть бути інформатизовані згодом, за наявності відповідного забезпечення або на початку – частково, з можливістю продовження (завершення) цього процесу в майбутньому.

4.3. Принцип раціоналізму та ефективності повинен полягати в основі інформатизації архівної справи, основним завданням якої є автоматизація архівних процесів із метою підвищення економічної та технологічної ефективності в цілому цієї справи та окремих її процесів. Отже інформатизація повинна здійснюватися при розумінні, що для досягнення кінцевого результату витрачається ресурсів не більше, ніж при інших можливих способах та хоча б за одним з обраних ресурсів спостерігається в порівнянні з іншими економія, яка визначається за співвідношенням корисного кінцевого результату та видатків для його отримання. Найскладнішим для отримання такої оцінки є визначення системи показників ефективності.

4.4. Принцип наступності дозволяє формулювати нові завдання щодо інформатизації архівної справи, спираючись на попередній досвід та, по можливості, на існуючі рішення, зважаючи, що інформатизацію архівної справи було розпочато вже давно і на тепер досягнуто певних результатів, що дозволить зробити цей процес більш ефективним.

4.5. Принцип інтеграції інформації та процесів полягає в одноразовому створенні інформації (фіксації її в документі, введенні в базу даних) та багаторазовому багатоаспектному її використанні в межах однієї архівної інформаційної автоматизованої системи, робота якої ґрунтується на централізованому зберіганні архівної електронної інформації, документів в цифровій та електронній формах. Така система дозволяє застосовувати типові процеси для автоматизо-

ваного опрацювання інформації множини її користувачів із різним рівнем доступу до цієї інформації (користувачі-дослідники, архівісти, керівництво архівних установ, працівники Укрдержархів тощо). Кожна категорія користувачів має визначені права доступу до інформації, опрацювання якої ведеться у межах різних архівних процесів. Однак, частина цих процесів співпадає для різних категорій користувачів. Прикладом використання інтегрованої інформації різними категоріями її користувачів є опис справ постійного зберігання, який одночасно є основним обліковим документом та довідковим.

Крім того, принцип інтеграції процесів передбачає інтеграцію в єдину архівну інформаційну автоматизовану систему електронні інформаційні ресурси на базі різних інформаційно-телекомунікаційних систем: ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, що надає доступ до аудіовізуальних документів; Центрального державного науково-технічного архіву України (далі – ЦДНТА України), що планується створити в 2016-2018 рр., яка надасть доступ через мережу Інтернет до науково-технічної документації²⁰⁹; Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ України), що стосуються документів особового походження; ЦДЕА України – документів в електронній формі.

4.6. Принцип централізованого аналізу архівних даних та керування архівними процесами дозволяє зробити розвиток архівної справи, у тому числі її інформатизацію, на підставі аналізу інтегрованих даних окремої архівної установи, що надається керівництву архівної установи, так і з усіх архівних установ України – для надання звітної інформації керівництву Укрдержархіву. Такий аналіз може проводитися постійно на підставі поточних даних у режимі моніторингу, а за його результатами здійснюватися оперативне керування напрямами, процесами та завданнями архівної справи щодо діяльності окремих архівних установ, а також централізоване керування з боку Укрдержархіву стосовно множини архівних установ або архівної сфери в цілому.

4.7. Принцип уніфікації (стандартизації) інформації, документів та процесів дозволяє під час інформатизації архівної справи створити в архівній сфері єдиний інформаційний простір, значна частина якого одночасно є складовою світового інформаційного простору, в якому інформація вводиться, створюються, фіксується в

процесі створення документів та опрацьовується однаково незалежно від можливостей та властивостей автоматизованого робочого місця архівіста або користувача архівної інформації. За таким принципом працюють безкоштовні поштові сервіси, соціальні мережі, блоги тощо. Немає значення, який пристрій використовується, які його можливості, на якій апаратній або програмній платформі він працює, який браузер використовується, до якої комп'ютерної мережі та яким способом він приєднаний, в якому місці знаходиться користувач, завжди робота в кожній з цих Інтернет-систем для цього користувача здійснюється однаково.

4.8. Принцип модульності дозволяє визначити окремі складові архівної справи, інформатизація яких суттєво не впливає на процес інформатизації інших складових. Це дозволяє проводити інформатизацію окремих складових паралельно, або в різний час. Теж саме стосується здійснення подальшого розвитку інформатизації цих складових, їх модифікації, зміни, заміни або знищення з незначним впливом на інші складові. З позиції визначення архівної справи як складної системи, її окремі складові, що виділені для проведення комплексної інформатизації, визначаються, як модулі цієї системи.

4.9. Принцип масштабованості полягає у визначенні на етапі технічного завдання та підготовки проекту застосування конкретної інформаційної технології збільшення можливостей інформаційної системи за рахунок нарощування можливостей окремих модулів цієї системи. Наприклад, цілком прогнозованим є процес збільшення розмірів дискової пам'яті для зберігання даних оцифрованих копій документів НАФ та описів справ постійного зберігання. Тому на етапи проектування цих сховищ слід обирати системи зберігання даних, що можуть збільшувати свій розмір за рахунок збільшення розміру пам'яті окремих модулів, додавання нових модулів та об'єднання в один масив множини таких систем зберігання даних.

4.10. Принцип збереженості архівної інформації визначає технологію постійного зберігання даних, що полягає у створенні паперових примірників облікових та інших документів, що створюються під час здійснення архівних процесів. Зважаючи на недосконалість інформаційних технологій щодо постійного зберігання даних, що визначається обмеженим терміном експлуатації електронних носіїв інформації, який гарантовано їх виробником, моральним старін-

ням форматів даних, фізичним старінням комп'ютерної техніки, пропонується продовжувати створювати паперові примірники облікових та інших документів, що створюються під час здійснення архівних процесів, в автоматизованому режимі з їх електронних оригіналів. Це дозволить забезпечити гарантовану збереженість архівної інформації, зважаючи на досвід архівістів щодо використання «традиційних» документів та задовільний стан їх збереженості протягом декількох сторіч.

4.11. Принцип довірливості полягає в забезпеченні архівної справи інформаційними технологіями щодо надання юридичної сили всім діям архівістів, що дозволить неспростовно встановити час та відповідальності за здійснення цих дій. Це стане підґрунтям для створення довірчого інформаційного простору в архівній сфері та між архівними установами і користувачами архівної інформації.

4.12. Принцип збереженості архівних документів НАФ полягає в забезпеченні доступу не до оригіналів документів, а до їх цифрових копій, у разі їх наявності, та здійснення оцифрування документів НАФ у відповідності до рекомендацій, що унеможливають вплив на стан збереженості цих документів або суттєво його зменшують, у тому числі власними засобами користувачів.

4.13. Принцип віддаленого доступу до архівної інформації та її захищеності полягає у забезпеченні доступу через мережу Інтернет до архівної інформації, у тому числі до документів НАФ, отримання цифрових копій високої якості, завірених цифрових копій, електронних витягів, електронних довідок на платній основі та застосування технологій технічного захисту інформації, що забезпечують незмінність цієї інформації.

4.14. Принцип відповідності чинним законодавчій, нормативно-правовій, нормативній та методичній базам України в сфері архівної справи, надання доступу до відкритих та персональних даних, електронного урядування полягає у забезпеченні архівної справи інформаційними технологіями, що відповідають вимогам та рекомендаціям зазначених документів, зокрема, обмежують доступ до персональних даних, у тому числі віддалений через мережу Інтернет, та надають інформацію до відкритих наборів даних.

4.15. Принцип врахування рекомендацій міжнародних стандартів у сфері архівної спра-

ви та інформаційних технологій щодо постійного, тривалого зберігання даних, керування базами даних, оцифрування інформації, керування електронними документаційними процесами, моделей інформаційних автоматизованих систем, форматів даних, описування документів, правового забезпечення використання персональних даних, створення відкритих даних та надання доступу до них полягає у проведенні інформатизації архівної справи, по можливості, у відповідності до цих рекомендацій. Наприклад, доцільно здійснювати описування архівних документів у відповідності до рекомендацій ДСТУ 4331:2004 Правила описування архівних документів (ISAD(G):1999, NEQ). Це спростить у майбутньому процес сполучення українського сегменту архівного інформаційного простору із міжнародним.

4.16. Принцип простоти пошуку до архівних даних та документів НАФ, у тому числі віддаленого, полягає в наданні користувачам поряд із професійними інструментами пошуку документів НАФ за архівною інформацією у відповідності до науково-довідкового апарату спрощених інструментів, наприклад, у формі пошукового рядка подібного тому, що надається пошуковими системами в Інтернет. Це надасть можливість користувачам, у тому числі професійним, здійснювати пошук інформації «в сліпу». Зважаючи на принцип інтеграції інформації в централізованих базах даних та здійснення пошуку по всіх наявних даних про архівні документи, результати такого пошуку можуть забезпечити збільшення запитуваності документів НАФ, що відноситься до процесу виявлення всіх документів НАФ за певним тематичним запитом.

4.17. Принцип поетапності полягає у визначенні послідовності виконання завдань для кожного напрямку інформатизації архівної справи, з урахуванням залежності виконання наступного завдання від результатів попереднього, зважаючи на важливість дотримання принципів інформатизації, що визначені у цієї Концепції.

4.18. Принцип провідної ролі архівістів полягає у природному призначенні архівістів щодо визначення напрямів, принципів та завдань інформатизації архівної справи, зважаючи на її міждисциплінарний характер. Отже, виходячи з цього принципу, архівісти у співпраці з юристами, управлінцями, спеціалістами з інформаційних технологій мають визначну роль, а інші спеціалісти виступають консультантами, радниками та виконавцями для вирішення конкретних

завдань. Так, спеціалісти з інформаційних технологій у межах вирішення конкретних завдань з інформатизації архівної справи мають запропонувати конкретні рішення щодо застосування певних інформаційних технологій, але ці пропозиції не повинні впливати на сутність архівних процесів, їх докорінної зміни в електронній формі.

4.19. Принцип планування постійної інформатизації архівної справи визначає:

– плановий характер початкової інформатизації, що забезпечує оптимальне розподілення ресурсів у часі, у разі їх наявності, для досягнення максимальної ефективності від застосування інформаційних технологій;

– постійний характер впровадження нових інформаційних технологій, зважаючи на їх моральне та фізичне старіння, наприклад, планова заміна носіїв інформації, що визначається кінцевою датою їх гарантованої експлуатації, що визначається виробником цих носіїв. Слід розуміти, що цей процес повинен бути незупинним у середньостроковій перспективі щодо використання сучасних інформаційних технологій. Постійна планова підтримка працездатності інформаційних систем запорука їх стабільної та надійної роботи. Особливе значення це набуває при створенні масиву великих даних²¹⁰. Стихийний характер інформатизації в умовах використання великих даних неминуче приведе до їх втрати. Так було втрачено машиночитані документи²¹¹.

Планування інформатизації тісно пов'язане з питанням фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення інформатизації архівної справи, що означає своєчасне надходження коштів для здійснення запланованих витрат, постійний задовільний стан матеріально-технічної складової та наявний кадровий потенціал, що дозволяє оперативно вирішувати завдання інформатизації.

5. Завдання інформатизації та шляхи їх реалізації

Завдання інформатизації архівної справи визначаються у відповідності до обраних напрямів інформатизації та сформульованих принципів.

5.1. Впровадження відомчої системи електронного документообігу

Завдання 1. Для здійснення переходу від традиційного документообігу з паперовими носіями інформації до обігу електронної управлін-

ської документації доцільно впровадити відомчу систему електронного документообігу, серверна частина якої буде розміщуватися в Укрдержархіві, а всі установи, що належать до сфери його управління будуть віддалено авторизовано підключені до цієї системи для впровадження власного електронного документообігу. Подібне підключення до системи слід передбачити і для інших архівних установ, в яких не впроваджено електронного документообігу. Система повинна відповідати вимогам Порядку роботи з електронними документами та їх підготовки до передавання на архівне зберігання, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5, зареєстрованого в Міністерства юстиції України 11.11.2014 за № 1421/26198 (далі – Порядок роботи з електронними документами) та вимогам Порядку роботи з електронними документами через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади з використанням електронного цифрового підпису, затвердженого наказом Міністерства юстиції України 01.11.2012 № 1600/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.11.2012 за № 1854/22166. Це дозволить:

– зменшити витрати в цілому на впровадження електронного документообігу в архівній сфері. Основним критерієм ціноутворення подібних рішень є кількість робочих місць, що об'єднують такі системи. Чим більше робочих місць, тим нижче ціна кожного такого місця. Крім того, зменшаться витрати на створення комплексної системи захисту інформації. Основні витрати будуть відшкодовані на створення такої системи у складі відомчої системи електронного документообігу. Вочевидь, рішення, що пропонується, в порівнянні з впровадженням в Укрдержархіві та кожній архівній установі окремих захищених системи електронного документообігу, економічно ефективніше;

– значно прискорити обмін документами, зважаючи, що процедури надсилання електронних документів та їх технічної перевірки, які передбачені Порядком роботи з електронними документами, будуть значно спрощені, з огляду на те, що обіг електронних документів різних установ буде здійснюватися в одному захищеному інформаційному середовищі, а для їх створення та опрацювання буде застосовуватися одне й теж програмне забезпечення. Фактично, обмін документами між установами на фізичному рівні буде здійснюватися шляхом переміщення даних із однієї структури бази даних в

іншу в межах однієї захищеної інформаційної автоматизованої системи;

– досягти максимальної уніфікації управлінської документації в межах архівної сфери та діловодних процесів. Всі установи будуть застосовувати в роботі єдині електронні форми документів, права на внесення змін в які доцільно надати профільному департаменту Укрдержархіву з питань організації діловодства. Всі діловодні процеси будуть виконуватися за допомогою одного програмного забезпечення, що може налаштовуватися централізовано у відповідності до вимог чинної нормативно-правової бази у сфері діловодства;

– підвищити ефективність системи контролю виконання документів в окремих архівних установах та в цілому в архівній сфері за допомогою автоматизованих програмних засобів, якими оснащені сучасні системи електронного документообігу. Такі засоби надають широкі можливості користувачам системи щодо налаштування контролю виконання документів у відповідності до вимог Голови Укрдержархіву та директорів архівних установ;

– покращити систему управління архівною сферою завдяки прискоренню всіх діловодних процесів, впровадженню автоматизованої системи контролю виконання з широкими можливостями щодо моніторингу стану виконання будь-якого доручення, наказу в режимі реального часу, підвищення відповідальності працівників за свою роботу завдяки автоматичній фіксації у системі всіх дій, що дозволяє отримати звіт про виконання будь-якого завдання із зазначенням часу та виконавців.

Завдання 2. Для архівних установ, в яких впроваджено електронний документообіг, як для державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій різних форм власності (далі – юридичні особи – джерела комплектування), в діяльність яких впроваджено різні системи електронного документообігу, у відомчій системі електронного документообігу повинно бути передбачено обмін електронними документами або через спеціальний модуль, що відповідає вимогам Порядку роботи з електронними документами, або через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади.

5.2. Впровадження інфраструктури відкритих ключів

Завдання 3. Одним із важливих завдань, що стосується всіх напрямів інформатизації архів-

ної справи, є впровадження в архівну сферу засобів щодо роботи з електронними цифровими підписами, яка ґрунтується на застосуванні пари ключів, що створюються в одному технологічному процесі в акредитованих центрах сертифікації ключів: особистого (закритого) ключа, який призначений для створення електронного цифрового підпису та відкритого ключа – для перевірки електронного цифрового підпису, що створений за допомогою відповідного йому закритого ключа.

Зважаючи на обмежений строк дії ключів для роботи з електронними цифровими підписами (1–2 рр.), вони повинні отримуватися планово до завершення цих строків в акредитованих центрах сертифікації ключів, які надають такі послуги безоплатно, всіма працівниками, яким надано право підпису, Укрдержархіву та архівних установ, що є учасниками юридично значущого електронного документообігу.

Завдання 4. Для створення на підставі особистих ключів електронних цифрових підписів необхідно впровадити в діяльність Укрдержархіву та архівних установ криптографічні засоби, зокрема, програмне забезпечення, яке дозволяє створювати електронний цифровий підпис типу «Електронний цифровий підпис з повним набором даних перевірки», вимоги до якого визначаються наказом Міністерства юстиції України та Адміністрації державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 20.08.2012 № 1236/5/453 «Про затвердження вимог до форматів, структури та протоколів, що реалізуються у надійних засобах електронного цифрового підпису», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20.08.2012 за № 1398/21710 (із змінами). Застосування електронного цифрового підпису можливо лише за умови використання надійних засобів електронного цифрового підпису.

Організація роботи з електронними документами, що містять службову інформацію, здійснюється в порядку, визначеному чинним законодавством.

Завдання 5. Також за допомогою особистого ключа та паролю до нього слід організувати надійний авторизований доступ до архівних інформаційних автоматизованих систем. Подібний авторизований доступ на підставі особистого ключа та паролю до нього надає Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого са-

моврядування Національного агентства з питань запобігання корупції²¹².

Крім забезпечення юридичної сили всіх електронних документів, що можуть створюватися в архівній сфері, та авторизованого доступу до архівних інформаційних автоматизованих систем, засоби електронного цифрового підпису можуть застосовуватися, наприклад, в системі контролю виконання документів, коли накладанням електронного цифрового підпису завершується будь-яка дія в системі з метою неспростовного визначення відповідального за їх виконання.

Завдання 6. Впровадити в діяльність архівних установ (ЦДНТА України, ЦДКФФА України ім. С. Г. Пшеничного, ЦДЕА України та ін.) криптографічні засоби для підрахунку геш-значення даних документів в електронній формі (особового походження, у формі електронних інформаційних ресурсів), науково-технічної документації в електронній та цифровій формах, аудіовізуальних документів НАФ, що було створено без застосування електронного цифрового підпису, для внесення цього значення в акт приймання-передавання таких документів на постійне зберігання до архівних установ України та забезпечення у подальшому перевіряння стану зазначених вище груп документів за їх геш-значенням.

Слід зазначити, що у відповідності до чинної нормативно-правової бази з питань технічного захисту інформації в Укрдержархіві, державних архівах та архівних відділах райдержадміністрацій повинні застосовуватися засоби, у тому числі програмні, із Переліку засобів технічного захисту інформації, дозволених для забезпечення технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, що формується відповідно до п. 17 Положення про технічний захист інформації в Україні, затвердженого Указом Президента України від 27.09.1999 № 1229²¹³.

5.3. Завдання щодо оцифрування документів НАФ

Завдання 7. Укрдержархіву замовити в Українському науково-дослідному інституту архівної справи та документознавства виконання науково-дослідної роботи на тему «Порядок оцифрування документів Національного архівного фонду з паперовою основою», в межах якої визначити:

– категорії документів, до яких слід застосовувати різні методики оцифрування, зважаючи на форми документування інформації (машинний, рукопис), фізичні розміри документів, справ, їх стан, кольоровість, цінність та наявність страхових копій та фонду користування з плівковими носіями;

– методики оцифрування, що застосовується до кожної категорії документів, з зазначенням їх типового технічного забезпечення (обладнання для оцифрування) та умов, в яких здійснюється цей процес, що унеможливають вплив оцифрування на стан документів та здоров'я працівника, який це виконує. Під час цього дослідження слід звернути увагу на досвід іноземних архівістів щодо оцифрування не оригіналів документів²¹⁴, а їх копій з плівковими носіями, що значно прискорює створення цифрового фонду користування та дозволяє уникнути питання оцінки документів НАФ, що видаються із архівосховища для копіювання стороннім юридичним особам, якщо таке копіювання буде виконуватися цими юридичними особами. Однак, якщо стан документа НАФ є незадовільним, реставраційні роботи з будь-яких причин не можуть бути виконані, що призведе з великою імовірністю до втрати документа, слід замислитися над високою якістю їх цифрових копій, які з часом можуть стати єдиним джерелом інформації цього документа;

– з метою підтвердження достовірності цифрової копії документа НАФ його оригіналу та зважаючи на принцип надання в доступ замість оригіналу копії із фонду користування, якщо вона створена, а також особливий статус окремих цифрових копій, що, фактично, замінюють оригінали під час надання доступу до його інформації у зв'язку з незадовільним фізичним станом таких документів, а також виконання завдання щодо широкого застосування у діяльності архівних установ електронного цифрового підпису, пропонується: розробити правила здійснення контролю якості отриманих цифрових копій документів НАФ; завіряти цифрові копії документів НАФ електронними цифровими підписами працівників архівних установ, які створили ці копії; врахувати наведене у вище зазначених порядках оцифрування документів НАФ;

– вимоги до оцифрованих копій документів по кожній з визначених методик: формати та алгоритми стиснення даних, цифрові роздільності, кольорові моделі, глибини кольорів.

Створення єдиної методики щодо оцифрування документів НАФ:

– надасть можливість архівним установам краще планувати видатки на закупівлю обладнання для оцифрування документів, технічні параметри яких повинні визначатися у відповідності до фізичних розмірів та стану документів, що у них зберігаються, наявності страхового фонду та фонду користування з плівковими носіями;

– уніфікувати технічні вимоги до цифрових копій документів НАФ, які створюються різними архівними установами, що дозволить привести загальний цифровий фонд користування документами НАФ до єдиних вимог та надасть можливість застосовувати для відтворення документної інформації єдине програмне забезпечення, а у подальшому автоматизувати конвертацію оцифрованих копій документів в інші формати даних при моральному старінні сучасних цифрових форматів даних.

Крім того, Укрдержархіву замовити в УНДІ-АСД виконати науково-дослідні роботи на теми:

– **завдання 8.** Порядок приймання-передавання оцифрованих копій документів Національного архівного фонду з паперовою основою від архівних установ до Центрального державного електронного архіву України. Це дозволить унормувати роботу архівних установ щодо створення централізованого фонду користування документами НАФ на базі ЦДЕА України;

– **завдання 9.** Порядок конвертування оцифрованих копій документів Національного архівного фонду з паперовою основою. Слід зазначити, що оцифрування документів НАФ дотепер носить децентралізований характер, здійснюється стихійно за ініціативою та рішенням керівників архівних установ, з різними технічними параметрами (форматами даних, роздільністю, кольоровими моделями та глибиною кольору). Ця ситуація буде збережена до часу введення в дію єдиних технічних вимог до оцифрованих копій документів НАФ. Незважаючи на низькі темпи оцифрування документів НАФ з паперовою основою порівняно з іншими країнами світу, доцільно виконати конвертування цих цифрових копій документів НАФ з різними технічними параметрами з метою приведення їх до єдиних вимог, що дозволить уніфікувати подальше опрацювання даних централізованого фонду користування документами НАФ.

Завдання 10. Разом з тим слід дослідити якісні показники щодо вже оцифрованих копій документів НАФ: їх кількість, загальний розмір, формати та алгоритм стиснення даних, роздільність, кольоровість, глибину кольору тощо з метою прийняття рішення щодо подальшого уніфікованого централізованого використання цих копій, зважаючи, що до часу створення єдиного порядку оцифрування документів НАФ збережеться ситуація щодо застосування різних технічних параметрів до створення цих копій в архівних установах України.

Зазначимо, що важливим показником на початковому етапі створення централізованого сховища оцифрованих копій документів НАФ є їх загальний розмір, що забезпечить планування видатків на створення такого сховища з можливістю його збільшення в середньостроковій перспективі.

Завдання 11. Подібне завдання слід здійснити щодо електронних документів постійних та тривалих (понад 10 років) зберігання, що за попередніми дослідженнями архівних установ, яке було виконано у 2016 р. на доручення Укрдержархіву, почали активно створюватися в діяльності юридичних осіб – джерелах комплектування архівних установ приблизно з 2008–2009 рр. Зрозуміло, що технічні характеристики цих документів не відповідають вимогам Порядку роботи з електронними документами. Така ситуація зберігається дотепер. За результатами цього дослідження слід визначити окремий Порядок підготовки подібних електронних документів до передавання на архівне зберігання. Однак, наявність паперових примірників таких електронних документів є запорукою гарантованого їх надійного постійного зберігання. Найбільш складним є завдання щодо забезпечення підтвердження справжності, юридичної сили та можливості відтворення інформації під час постійного зберігання оригіналів у формі електронних документів, до яких з будь-яких причин не створювалися паперові примірники. Зауважимо, що виявлення подібних ситуацій серед юридичних осіб – джерел комплектування архівних установ проводиться не системно. Проте, подібних випадків не виявлено за дослідженнями архівними установами діяльності фондоутворювачів.

Наявність паперових примірників електронних документів постійних та тривалих (понад 10 років) зберігання, вимоги до яких не відповідають Порядку роботи з електронними документами, може призвести до прийняття архівними

установами самостійних рішення щодо відмови від приймання на зберігання таких електронних документів. Можливо, з цим доцільно погодитися, зважаючи на складність їх підготовки до передавання на архівне зберігання, що передбачається на сьогодні виключно гіпотетично. Остаточне рішення слід приймати після здійснення відповідного наукового дослідження щодо цього питання на основі отриманої від архівних установ інформації про технічні характеристики цих електронних документів.

Завдання 12. Однак, якщо за результатами такого дослідження буде прийнято рішення стосовно недоцільності постійного зберігання таких документів у статусі оригіналів, обов'язково слід розглянути питання щодо можливості їх використання в архівних установах у статусі фонду користування, виходячи з їх невеликих розмірів та можливості застосування до них традиційних методів повнотекстового пошуку інформації.

Також слід визначити наступні завдання щодо оцифрування документів НАФ:

– **завдання 13.** Поширити Порядок оцифрування фотодокументів²¹⁵, Порядок оцифрування фонодокументів²¹⁶, Порядок оцифрування кінодокументів²¹⁷ та Методичних рекомендацій щодо найменування файлів оцифрованих архівних документів²¹⁸, які розроблені ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного на діяльність інших архівних установ. При необхідності здійснити їх доопрацювання, зважаючи на досвід, що було здобуто ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного під час практичного застосуванні цих розробок у своєї діяльності та подати їх на розгляд Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву (далі – НМК);

– зважаючи на складність порядків оцифрування фото-, фоно- та кінодокументів, що може унеможливити здійснення цього процесу частиною архівних установ, виходячи з їх матеріально-технічного та кадрового забезпечення, доцільно дослідити наступні питання:

– **завдання 14.** Створення електронного реєстру аудіовізуальних документів НАФ, що зберігаються в архівних установах України з зазначенням їх технічних характеристик, та надання віддаленого авторизованого доступу до нього архівних установ з метою введення актуальних даних про аудіовізуальні документи, які у них зберігаються;

– **завдання 15.** Створення методики оцінки фізичного стану аудіовізуальних документів з

метою визначення по можливості на місцях силами архівних установ доступності інформації цих документів;

– **завдання 16.** Передавання архівними установами в тимчасове використання традиційних аудіовізуальних документів до ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного з метою оцінки їх фізичного стану та оцифрування;

– **завдання 17.** Створення на базі ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного централізованого фонду користування аудіовізуальними документами НАФ та розробку відповідного порядку приймання-передавання оцифрованих копій аудіовізуальних документів НАФ від архівних установ до ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, зважаючи на впроваджену у діяльність архіву спеціалізованої інформаційної автоматизованої системи та нефондовий характер обліку аудіовізуальних документів в ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного;

– **завдання 18.** Розробити електронні форми планово-звітної документації, у тому числі щодо оцифрування документів НАФ, розглянути їх на засіданні НМК та після схвалення подати на розгляд Голові Укрдержархіву для затвердження цих форм наказом Укрдержархіву;

– **завдання 19.** На підставі затверджених порядків оцифрування документів НАФ уточнити норми виробітку та часу на здійснення цих видів робіт та внести в установленому порядку зміни в Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються у державних архівних установах, затверджених наказом Укрдержархіву від 08.02.2008 № 22;

– **завдання 20.** Розробити методіку постійного аналізу звітних даних стосовно проведеного оцифрування архівними установами документів НАФ з метою уточнення кількісних загальних показників щодо перспектив подальшого оцифрування архівних документів, а саме: прогнозованого часу на оцифрування всіх документів НАФ; розміру дискової пам'яті, який необхідно планувати для зберігання оцифрованих копій, з урахуванням їх резервного копіювання, виходячи із наявних та запланованих темпів оцифрування документів; визначення ефективності створеного цифрового фонду користування документами НАФ на підставі розрахунку затребуваності цих документів, витрат на їх зберігання та прогнозованих витрат на реставрацію документів у разі відсутності їх цифрових копій. Останнє пов'язане з питанням доцільності подальшого зберігання оцифрованих копій

документів НАФ при постійних видатках на їх зберігання та відсутності запитів до них, яке вже порушено в архівній сфері інформаційно розвинутих країн світу²¹⁹. Окреслене завдання відноситься до питання загальної ефективності цифрового фонду користування документами НАФ, створення якого вже розпочато архівними установами. Розпорядники бюджетних коштів, приватні партнери в межах державно-приватного партнерства, особи, від яких залежить рішення щодо залучення міжнародної допомоги та працівники фінансово-економічних відділів архівних установ, під час укладання ними щорічних бюджетних запитів, завжди вимагають розрахунок ефективності оцифрування документів НАФ, незалежно від форми цих розрахунків. Такі розрахунки повинні ґрунтуватися на визначених кількісних показниках. За ініціативою ЦДЕА України було здійснено позапланове дослідження щодо визначення таких показників та отримання на їх основі попереднього прогнозу щодо часу оцифрування документів НАФ, розмірів дискової пам'яті електронних сховищ, що необхідно буде створити для їх зберігання тощо²²⁰. Отримані результати заслуговують на увагу. Однак, наведені розрахунки доводять, що ці результати містять суттєві похибки, які ґрунтуються на відсутності точних кількісних характеристик НАФ, на підставі яких здійснювалися ці розрахунки. Більшість з наведених в дослідженні кількісних показників, що взяті за основу для розрахунків, є припущеннями, які зроблені на підставі звичайних нібито логічних роздумів або певного досвіду роботи архівістів, що передаються виключно в усній формі. Пояснюється це простими розбіжностями в традиційних кількісних показниках, якими характеризується НАФ, основною нероздільною фізичною одиницею якого є справа, та показниками, що характеризують цифровий фонд використання документів НАФ, основною найменшою фізичною одиницею якого є файл, що містить оцифровану копію сторінки документа. Тому відповідь на основне питання, з якого було розпочато зазначене дослідження, щодо загальної кількості аркушів справ НАФ, стало одним із перших припущень, зважаючи на відсутність таких показників в архівній сфері у зв'язку з їх непотрібністю для організації традиційної архівної справи. Щодо загальної кількості сторінок документів НАФ було прийнято рішення взагалі не робити такого припущення, зважаючи на відсутність будь-яких усереднених характеристик стосовно

цього питання. Взявши за основу запропонований аналіз, застосовані в ньому початкові припущення можна уточнювати за усередненими показниками, отриманими на підставі звітних даних щодо виконання оцифрування документів НАФ в архівних установах;

– **завдання 21.** Ініціювати внесення змін до щорічного паспорту бюджетної програми та звіту про виконання щорічного паспорту бюджетної програми, що затверджуються спільним наказом Міністерства юстиції України та Міністерства фінансів України відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» на поточний рік та Правил складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098 «Про паспорти бюджетних програм», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 21.01.2003 за № 47/7368 (зі змінами), що стосуються видатків на зберігання цифрових копій документів НАФ, у зв'язку з необхідністю планування архівними установами таких видатків з огляду на обсяги витрачених ресурсів на їх створення та потреби щодо забезпечення їх збереженості подібно тому, як ними плануються видатки на забезпечення збереженості самих документів НАФ та їх страхових копій;

– **завдання 22.** Поставити на обговорення серед архівістів питання щодо створення фонду користування документами НАФ, якими сьогодні комплектуються архівні установи, в електронній або цифровій формі за рахунок фондоутворювачів, зважаючи, що більшість сучасних документів було створено в електронній формі та в інформаційно-телекомунікаційних систем юридичних та фізичних осіб-джерел комплектування архівних установ існує повнотекстовий електронний аналог документа постійного строку зберігання, з якого він був роздрукований, або цифрова копія архівного документа, якщо це вхідний документ. Фактично, це готовий фонд користування, який фондоутворювач створює у відповідності до особливостей сучасних технологій документування інформації. Отже, слід запропонувати порядок отримання архівними установами цих електронних копій разом з документами. Отримання проектів традиційних документів в електронній формі дозволить спростити процес створення архівної бази даних для повнотекстового пошуку документної інформації. Зазначене дозволить позбавити наступні покоління архівістів від необхід-

ності здійснювати трудомісткий процес ретроконверсії інформації документів, якими нині комплектуються архіви. Найбільш критичним для організації поповнення фондів користування архівів цифровими та/або електронними копіями документів НАФ за рахунок фондоутворювачів виявляється процес звіряння оригіналів з їх копіями. Однак, ця робота може плануватися архівами подібно тому, як планується робота щодо створення цифрового (електронного) фонду користування документами НАФ. Одним із головних чинників успішної діяльності в цьому напрямі є попереднє дослідження всіх особливостей такої роботи, результатом якої повинен стати порядок, що чітко регламентує дії архівістів в залежності від наявності у фондоутворювача електронних проектів та копій документів, способу їх підготовки до передавання на архівне зберігання, а також подальші дії архівістів щодо перевірки та опрацювання отриманих документів з метою поповнення ними фонду користування документами НАФ;

– **завдання 23.** Започаткувати семінари, а з часом конференції, присвячені питанням оцифрування документів НАФ, у тому числі з міжнародною участю, що дозволять вести постійний обмін досвідом архівістів з цих питань, що на сьогодні відбувається децентралізовано на місцях та має несистемний характер²²¹.

Завдання 24. За умови створення захищеної системи зберігання даних великого розміру та наявності вільного місця достатнього розміру, запровадити депоноване зберігання електронних даних. Створити для цього Порядок приймання на депоноване зберігання електронних даних.

5.4. Спільні завдання щодо створення відомчої захищеної архівної інформаційної автоматизованої системи та централізованого електронного довідкового апарату

Завдання щодо створення відомчої захищеної архівної інформаційної автоматизованої системи повинні проводитися поетапно. Навіть, якщо уявити, що архівна сфера отримала достатнє фінансове, матеріально-технічне та кадрове забезпечення, слід мати системне уявлення щодо інформатизації архівної справи, що дозволить скласти чіткий план її проведення та надасть можливість архівістам у відповідності до цього плану формулювати технічні завдання спеціалістам з інформаційних технологій. Проведення інформатизації за принципом «слід по-

чати, а далі буде видно» призводить до незадовільних результатів та неефективного витрачання наявних ресурсів. Отже, на початковому етапі завдання щодо створення відомчої захищеної архівної інформаційної автоматизованої системи повинні стосуватися виконання низки науково-дослідних та науково-методичних розробок з метою формування узгодженого системного підходу в архівному середовищі на момент створення та впровадження такої системи в архівну сферу. Слід зазначити, що окреслені наукові дослідження є найважливішими та найскладнішими завданнями.

Основою для створення єдиної відомчої веб-орієнтованої захищеної інформаційної автоматизованої системи повинна стати низка баз даних, призначених для централізованого зберігання всієї архівної інформації про архіви, їх архівосховища, фонди, джерела їх формування, описи, справи, документи, у тому числі аркуші та сторінки справ при наявності цифрових копій цих сторінок, а також копії документів в електронній формі (особового походження, у формі електронних інформаційних ресурсів), у тому числі електронні документи, науково-технічна документація в електронній та цифровій формах, аудіовізуальні документи (далі – технотронні документи²²²). Центральне місце в системі повинна займати база даних, яка призначена для описування управлінської документації, що складає приблизно 98 % НАФ, у тому числі, електронні документи. Окремими базами повинні описуватися: кіно-, фото-, фонодокументи та цифрові аудіовізуальні документи; науково-технічна документація; документи особового походження, у тому числі в електронній формі; документи в електронній формі, у тому числі у формі електронних інформаційних ресурсів. Крім того, у формі окремої централізованої бази даних слід вести реєстр документів архівної україніки. Нагадаємо, що дані у цих базах повинні зберігатися так, щоб не повторюватися, з метою їх багаторазового використання, у тому числі й в обліку, й в довідковому апараті.

Модульний принцип побудови відомчої веб-орієнтованої інформаційної автоматизованої системи дозволить запланувати етапи її проектування та створення. Так структури та змісту зазначених баз даних, їх створення та апробацію доцільно здійснювати на базі центральних державних архівів, склад профільних документів яких відповідає змістовній частині цих баз даних. Згодом, після доопрацювання інформацій-

них систем та ресурсів, створених в цих архівах, доцільно поширити роботу з ними на інші архіви, що у складі своїх фондів зберігають технотронні документи.

Завдання 25. Отже, на початковому етапі створення відомчої веб-орієнтованої інформаційної автоматизованої системи до основних завдань слід віднести виконання УНДІАСД, Науково-дослідним, проектно-конструкторським та технологічним інститутом мікрографії (далі – НДІ мікрографії), ЦДНТА України, ЦДКФФА України ім. С. Г. Пшеничного, ЦДАМЛМ України та ЦДЕА України науково-дослідних та науково-методичних розробок, що присвячені визначенню структури та змісту баз даних, призначених для описування управлінської та технотронної документації, з метою створення на їх основі інформаційної автоматизованої системи для автоматизації роботи архівних установ України та архівної інформаційно-пошукової системи документів НАФ.

Зазначимо, що таку роботу вже розпочато. Не зважаючи, що:

– в ЦДКФФА України ім. С. Г. Пшеничного створено реально діючу інформаційну пошукову систему «Електронний каталог аудіовізуальних документів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного» з використанням системи керування базами даних. Нині електронний каталог перебуває в стадії наповнення і працює в тестовому режимі. Інформаційну пошукову систему розташовано на власних серверах архіву, до якої є доступ із мережі Інтернет²²³. Система дозволяє шукати інформацію про аудіовізуальні документи, які зберігаються в ЦДКФФА України ім. С. Г. Пшеничного. Слід поширити досвід архіву для створення на її основі централізованої бази даних аудіовізуальних документів НАФ та надати можливість розробникам відомчої інформаційної автоматизованої системи ознайомитися з технічною документацією до системи ЦДКФФА України ім. С. Г. Пшеничного для визначення шляхів її інтеграції з відомчою системою;

– теж саме стосується інформаційної автоматизованої системи, що розробляється нині для ЦДНТА України²²⁴. На сьогодні в мережі Інтернет на офіційному веб-сайті архіву доступний електронний пошуковий каталог рівня фонду, комплексу²²⁵, що дозволяє шукати за такими ознаками: фондоутворювач (назва фонду), номер фонду, номер комплексу, об'єкти (назва комплексу);

– в НДІ мікрографії запропоновано унікальну технологію пошуку текстової інформації за її растровим зображенням, яка може бути застосована для пошуку за текстовими запитами інформації безпосередньо на оцифрованих копіях текстових документів НАФ²²⁶;

– в ЦДЕА України виконано низку планових науково-методичних розробок: у 2015 р. – у межах теми «База даних «Оцінка фізичного стану архівних документів». Методичні рекомендації щодо використання бази даних», що схвалена НМК, створено тестову локалізовану базу даних, роботу якої було продемонстровано на засіданні НМК у січні 2016 р.; у 2016 р. – створено веб-орієнтовану тестову базу даних розшуку документів НАФ та визначено вимоги до структури та змісту бази даних до електронної пошукової системи «Архівні фонди України» рівня описування оцифрована сторінка документа, що розроблено з метою розвитку локальної бази даних «Архівні фонди України», яку державні архіви ведуть з 2001 р. в системі керування базами даних Microsoft Access 2000. Розробки подано на розгляд НМК. Також у 2016 р. ЦДЕА України було запропоновано загальну модель інформаційної автоматизованої системи щодо ведення та доступу до централізованої бази даних архівної україніки.

Завдання 26. Зважаючи, що в низки архівних установ України створено інформаційно-телекомунікаційні системи промислового рівня із виділенням приміщень під серверні кімнати, застосуванням відповідного серверного обладнання та програмного забезпечення, створення сховищ на базі систем зберігання даних, доцільно об'єднати обчислювальні ресурси цих систем та їх дискову пам'ять за допомогою «хмарних» технологій для створення відомчої «архівної хмари». Це дозволить ефективно розподілити існуючі ресурси в архівній сфері між архівними установами. Особливо корисно це буде на початковому етапі щодо створення централізованого фонду користування. Згодом такий підхід надасть більшої гнучкості відомчій захищеній архівної інформаційної автоматизованої системи для вирішення питань щодо зберігання інформації, керування процесами щодо її опрацювання та надання уніфікованих «хмарних» сервісів²²⁷, зокрема, з питань інтеграції різних інформаційних автоматизованих систем, які призначені для опрацювання різних масивів документів: управлінської, особового походження, науково-технічної, технотронної, зарубіжної україніки.

Завдання 27. Одним із складних завдань, що слід вирішити в межах цього напряму інформатизації архівних установ є створення веб-орієнтованого програмного забезпечення, яке дозволить поєднати роботи користувачів системи з низкою зазначених баз даних, незалежно від місця їх зберігання²²⁸.

5.5. Завдання щодо створення централізованого електронного довідкового апарату та запровадження єдиних архівних електронних послуг

Основою єдиних архівних електронних послуг є централізований електронний довідковий апарат та централізований фонд користування документами НАФ в межах відомчої інформаційної пошукової системи документів НАФ.

Завдання 28. УНДІАСД та ЦДЕА України в межах виконання завдання стосовно побудови відомчої інформаційної пошукової системи документів НАФ слід продовжити роботу, що було розпочато ЦДЕА України²²⁹, щодо створення загального уніфікованого електронного науково-довідкового апарату до документів НАФ, в якому традиційні його форми архівних довідників повинні залишити своє призначення, але як екрана форма для відтворення інформації із бази даних. Тобто одні й ті ж дані за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення можуть виводитися на екран комп'ютерного пристрою у формі каталогів, путівників, реєстрів тощо. Для цього слід розробити відповідні схеми довідників за якими і будуть формуватися результати пошуку інформації в базі даних, як відповідь системи на запити користувачів. Автоматизоване укладання архівних довідників надає можливість вийти за межі традиційних форм довідників: ускладнити їх для спеціалістів та спростити для великих груп користувачів, що здійснюють одиничні запити. Результати цієї роботи можуть привести до уточнення структури та змісту бази даних, що призначена для віддаленого описування документів НАФ.

Завдання 29 щодо створення централізованого фонду користування документами НАФ. Пропонується на базі ЦДЕА України створити захищене електронне сховище великого розміру та подібне сховище для резервного копіювання даних.

Завдання 30. Для наповнення централізованого фонду користування документами НАФ цифровими та електронними копіями цих документів (в залежності від форми оригіналу) необ-

хідно підготувати та затвердити Порядок приймання-передавання цифрових та електронних копій документів НАФ від архівних установ до ЦДДА України.

Завдання 31. Створення Порядку надання електронних послуг архівними установами. В межах цього документа слід вирішити наступне:

– визначення засад оплати послуг у межах чинної нормативно-правової бази з питань платних послуг, отримання плати за надані послуги архівами, зважаючи, що ці послуги планується надавати за принципом «єдиного вікна»: один запит від користувача до множини архівних установ та одна сплата множини запитів. Яка установа буде отримувати таку плату, як ця сплата буде розподілена між архівами, що надали послуги, та як їх грошова частка буде перерахована на спеціальні рахунки у межах чинної нормативно-правової бази з питань фінансового моніторингу?

– надання віддаленого доступу до цифрових, електронних копій документів НАФ. Слід зазначити, найважливішим питанням для архівної системи України залишається надання вільного віддаленого доступу до фонду користування документами НАФ, а також описами справ постійного зберігання. Найбільш проблемним залишається питання щодо виконання генеалогічних запитів та надання вільного віддаленого доступу до метричних книг, книг реєстрації актів цивільного стану, документів посімейно-майнового обліку (ревізські «казки», посімейні, погосподарчі (подвірні) списки, списки платників прибуткового податку, платників обов'язкового страхування, виборців та громадян, позбавлених виборчих прав; опікунські справи, межові книги, документи переписів), біографічних джерел (формулярні (послужні) списки та особові справи, списки працівників установ, підприємств та організацій, учнів, членів релігійних громад, документи про відношення до військової служби, архівно-слідчі та фільтраційні справи)²³⁰, незважаючи на спосіб фіксації інформації в них (рукописний або друкований) та з урахуванням обмежень чинного законодавства щодо доступу до персональних даних;

– УНДІАСД разом з іншими зацікавленими інституціями, що працюють у сфері інтелектуальної власності та архівними установами у межах їх компетенції, а також за підтримки Укрдержархіву та Міністерства юстиції України дослідити питання дотримання авторських та суміжних прав у діяльності державних архівів і

укласти відповідні методичні рекомендації, що визначать стан окресленого питання в архівній сфері та у подальшому можуть стати підґрунтям для затвердження нормативно-правового акта. Крім того, положення методичних рекомендацій можуть бути автоматизовані в архівній інформаційній системі, що дозволить уникнути порушень щодо дотримання авторських та суміжних прав під час надання віддаленого доступу до цифрових, електронних копій документів НАФ;

– видавання на вимогу віддаленого користувача завірених довідок, копій документів та витягів із них у формі електронних документів, що забезпечить їх юридичну силу.

Зауважимо, що успішне вирішення цього завдання можливо лише за умови комплексного підходу до формування політики надання платних архівних електронних послуг, що пов'язано з доступом до інформації документів НАФ. Попередній аналіз, що було представлено у 2016 р. в проекті Концепції розвитку електронних послуг Державної архівної служби України²³¹, показав, що одним із перспективних напрямів, який не порушує чинного законодавства та нормативно-правової бази з питань архівної справи, є надання платного віддаленого доступу до архівної інформації, як послуги, що прискорює цей процес. Зазначимо, що інформаційне суспільство, у тому числі України, цілком готове до таких витрат, розуміючи всі переваги, які надає їм такий спосіб доступу до інформації, що доводить досвід інформаційно розвинутих країн світу. Звичайно, електронний доступ до архівної інформації не повинен відмінити традиційного доступу через читальні зали архівів та впливати на порядок надання таких послуг, у тому числі безоплатних. Отже, пропонується брати плату за нетрадиційний електронний доступ до документної інформації, що за логікою, яка зрозуміла інформаційному суспільству світу, потребує від архівів додаткових витрат для створення таких можливостей.

Завдання 32. Зважаючи на складність опрацювання довідкового апарату, що створювався у формі рукопису, наприклад, метричні книги, доручити архівним установам (Центральним державним історичним архівам України м. Київ та Львів, державним архівам областей та ін.), що здійснюють активну діяльність щодо виконання запитів користувачів на підставі таких обліково-довідкових документів, підготувати проект Концепції автоматизації виконання

запитів в електронній формі на підставі рукописних документів.

Завдання 33. Створити Перелік електронних послуг, що надають архівні установи, з наданням обґрунтування запровадження кожної послуги та розрахунками ціни, якщо послугу пропонується надавати на платній основі.

Завдання 34. Укрдержархіву ініціювати внесення змін до Порядку користування документами Національного архівного фонду України, що належать державі, територіальним громадам, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.11.2013 № 2438/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21.11.2013 за № 1983/24515, з метою врахування особливостей користування документами НАФ в цифровій та електронній формах.

Завдання 35. Укрдержархіву ініціювати внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 07.05.1998 № 639 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися архівними установами, що утримуються за рахунок бюджетних коштів» у відповідності до укладеного переліку платних послуг, що надаються в електронній формі, у тому числі віддалено.

5.6. Завдання щодо створення відомчої захищеної архівної інформаційної автоматизованої системи

Відомча захищена архівна інформаційна автоматизована система – це внутрішня система архівної сфери, що призначена для підготовки даних для відомчої інформаційної пошукової системи та автоматизації архівної справи.

Завдання 36. Ведення обліку документів НАФ в електронній формі. Для цього слід розробити уніфіковану електронну облікову документацію, що ґрунтується на формах традиційних облікових документів з паперовим носієм інформації, затверджених чинними нормативно-правовими та нормативними актами України. Подібно електронному науково-довідковому апарату електронна облікова документація також повинна зберігатися в інформаційній автоматизованій системі у формі окремих елементів бази даних. Сутність цього завдання полягає у виокремленні всіх реквізитів традиційних облікових документів. Визначення їх електронних форм та складання із них екранних форм документів у відповідності до традиційних форм облікових документів з можливістю їх друку. Якщо низка таких документів містить однакові за назвою та форматом реквізити, наприклад, «На-

зва фонду», «№ фонду», «№ опису», то доцільно зберігати цю інформацію в базі даних, а для відтворення документа в традиційній формі автоматизовано виводити цю інформацію у відповідності до розташування в традиційній формі. Слід зазначити, що низка облікових документів (реєстрів, книг, переліків тощо) самі будуть мати форму бази даних або окремих її таблиць. Юридичну силу електронних облікових документів або окремих їх реквізитів слід забезпечувати за допомогою електронних цифрових підписів. Паперові примірники електронної облікової документації повинні забезпечити гарантоване надійне зберігання цих документів²³² – подібна вимога передбачена главою 6 розділу IV Порядку роботи з електронними документами.

Завдання 37. Здійснити на підставі електронних облікових документів (баз даних) розробку електронних форм планово-звітної документації, автоматизація якої в режимі реального часу за поточними показниками архівної установи або загальної роботи архівних установ значно підвищить рівень управління архівною справою, як в окремих архівних установах так і в архівній сфері загалом.

Завдання 38. Розробити Вимоги до програмних інструментів відомчої захищеної архівної інформаційної автоматизованої системи, що дозволять, з урахуванням переходу до електронної облікової документації, здійснювати оперативне керування архівними процесами з боку керівництва архівних установ та загального керування Укрдержархіву. Запропоновані інструменти повинні надавати можливість оперативного контролю (моніторингу) за окремими архівними процесами в кожній архівній установі та в цілому по документах НАФ, а саме: приймання-передавання, обліку, зберігання документів, у тому числі створення, удосконалення та перероблення описів, руху документів, справ фондів; створення страхового фонду та фонду користування; доступу до документів; виставковою, видавничою діяльністю; роботи різних служб та систем; накопичувати дані щодо збереженості документів: показників оцінки фізичного стану документів, відомостей щодо реставрації, втрачених, розшуку, картонажу тощо; автоматизовано систематизувати накопичені дані; в автоматизованому режимі аналізувати дані; інтегруватися із відомчою системою електронного документообороту, що забезпечує управлінську діяльність архівних установ та Укрдержархіву.

Завдання 39. Слід зазначити, що впровадження електронної облікової документації та програмних інструментів повинно передбачати етап їх апробації для визначення на практиці недоліків запропонованих рішень та можливості внесення змін у програмне забезпечення у відповідності до отриманих зауважень і пропозицій за результатами цієї роботи.

Завдання 40. Обладнати архівні установи пристроями для створення та читання QR-коду, в якому пропонується кодувати всю інформацію про конкретну одиницю зберігання, що було накопичено про неї у відомчій захищеній архівній інформаційній автоматизованій системі. Для опрацювання QR-коду необхідно передбачити в цій системі можливість роботи з ним. Це дозволить фізично маркувати всі одиниці зберігання цим кодом, що в подальшому забезпечить автоматизоване введення інформації про рух цієї одиниці зберігання за межі архівосховища та повернення її на місце зберігання за допомогою будь-якого пристрою, що може сканувати та передавати отриману інформацію в систему.

Завдання 41. Застосування QR-коду в архівну справу потребує розробки Порядку маркування одиниць зберігання QR-кодом та внесення змін у нормативні документи, що регламентують видавання одиниць зберігання із архівосховищ, наприклад, в Порядок користування документами Національного архівного фонду України, що належать державі, територіальним громадам.

Завдання 42. На базі ЦДЕА України створити віддалені електронні сховища архівних установ для зберігання архівних електронних справ, інших електронних документів з наданням працівникам цих установ авторизованого доступу до їх електронних сховищ. Для цього слід встановити відповідне серверне обладнання, що забезпечить: керування карантинном, в якому будуть перевірятися електронні документи, та віддаленими електронними сховищами архівних установ, в яких будуть зберігатися перевірені електронні документи та їх резервні копії; створення промислової системи зберігання даних достатнього розміру для забезпечення потреб всіх архівних установ України та їх резервного копіювання; апаратним засобом для технічного захисту інформації (мережевий екран); іншим мережевим обладнанням, а також встановити програмні засоби для роботи з електронними цифровими підписами та створити спеціалізоване програмне забезпечення для виконання технічної перевірки архівних електронних доку-

ментів у відповідності до Порядку роботи з електронними документами.

Завдання 43. Для забезпечення приймання-передавання архівних електронних справ (документів), інших електронних документів до архівних установ Укрдержархіву слід завершити підготовку Порядку приймання-передавання електронних документів до архівних установ України та в установленому порядку подати його на затвердження і реєстрацію до Міністерства юстиції України. Проект цього Порядку підготовлено у 2016 р. ЦДЕА України та подано на розгляд Укрдержархіву.

Завдання 44. Зважаючи на масштабність завдання щодо приймання-передавання електронних документів до архівних установ України, що стосується всіх юридичних та фізичних осіб – джерел комплектування архівних установ Укрдержархіву за підтримки Державного агентства з питань електронного урядування доцільно ініціювати проведення Пілотного проекту щодо апробації порядку передавання електронних документів до архівних установ України на базі Секретаріату Кабінету Міністрів України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, низки державних архівів областей та архівних відділів райдержадміністрацій, що повинні визначити юридичних осіб – джерел комплектування цих архівних установ, а також ЦДЕА України. Зважаючи, що забезпечення архівних установ залишається незадовільним для здійснення зазначеного пілотного проекту, слід ініціювати перед Кабінетом Міністрів України фінансування цього проекту: закупівлі необхідного обладнання та створення відповідного програмного забезпечення.

Завдання 45-48 щодо створення централізованого депозитарію програмного забезпечення. Не зважаючи на зусилля унормувати роботу з технотронними документами, у тому числі на нормативно-правовому рівні, що значно скоротить перелік форматів даних, що призначені для постійного зберігання управлінської електронної документації, та програмних засобів, якими опрацьовуються ці документи, це остаточно не позбавить архівну сферу від потреби зберігання разом з електронними документами програмних засобів, за допомогою яких може підтверджуватися їх справжність, юридична сила та забезпечуватися відтворюваність їх інформації. Проте, створення оригіналів інших технотронних документів ще не унормовано або не може бути унормованим у зв'язку з відсутністю відповід-

них правових механізмів. Прикладом таких документів є аудіовізуальні документи та документи особового походження в електронній формі. З об'єктивних причин архівісти не можуть диктувати їх створювачам, в яких форматах їм створювати документи. Отже, архівні установи приймають такі технотронні документи в тих форматах, в яких вони були створені. Сутність цього завдання полягає в створенні Переліку програмних засобів для роботи з технотронними документами, що ведеться в електронній формі (завдання 46), Порядку приймання на зберігання програмних засобів для роботи з технотронними документами (завдання 47), а також Порядку обліку програмних засобів для роботи з технотронними документами в архівних установах (завдання 48). Фізичне зберігання файлів зазначених програмних засобів нічим не відрізняється від зберігання технотронних документів.

Завдання 49-50. Створити Перелік форматів даних технотронних документів, що ведеться в електронній формі, та Порядок виявлення форматів даних технотронних документів та внесення їх Перелік (завдання 50). Такий перелік дозволить згодом підготуватися архівістам до масового конвертування оригіналів технотронних документів в інші поширені на той час формати даних з метою створення фонду користування технотронними документами НАФ.

Завдання 51-52. Створити Порядок конвертування технотронних документів та Порядок заміни цифрових копій фонду користування технотронними документами НАФ (завдання 52).

5.7. Створення нової версії відомчого веб-порталу

Завдання 53. З метою покращення функціонування веб-порталу Укрдержархіву, веб-сайтів архівних установ та відомчої електронної пошти організувати роботу щодо їх перенесення на сервери Укрдержархіву із забезпеченням надійного технічного захисту їх інформації та розширення функціональних можливостей щодо модернізації цих ресурсів за допомогою сучасних інформаційних технологій, зокрема, системи керування базами даних – для створення централізованої бази даних, та системи керування контентом – для спрощення процесу інформаційного наповнення веб-порталу Укрдержархіву та веб-сайтів архівних установ.

Завдання 54. Підготувати технічне завдання на модифікацію веб-порталу Укрдержархіву, передбачивши в ньому новий дизайн, збільшен-

ня сервісів та переваги зовнішнього «корпоративного порталу», що дозволить визначити єдині вимоги до виконання традиційних завдань та швидкого розповсюдження одної і тої ж інформації різними способами: подання інформації про архівні виставки в електронній формі, у тому числі онлайн виставки, друківані матеріали, новини (фотодокументів, текстових документів, макетів тощо) та її використання для подальшого оприлюднення на різних ресурсах в Інтернет.

Завдання 55. Передбачення в новій структурі веб-порталу Укрдержархіву можливості створення або інтеграції до неї веб-сайтів архівних установ, у яких немає можливості виконати це власними силами.

6. Очікувані результати

6.1. Покращення забезпечення збереженості документів НАФ завдяки доступу до їх інформації за допомогою цифрового фонду користування.

6.2. Зменшення частки ручної праці, за рахунок скорочення кількості справ, що видаються у читальні зали із архівосховищ. Складність цього процесу вимірюється загальною вагою, яку щодня доводиться переміщувати одному працівнику. Проблема ускладнена тим, що більшість працівників архівосховищ жіночої статі, а їх праця неавтоматизована та слабко механізована.

6.3. Збільшення обсягів запитуваної інформації при зменшенні відвідувачів у читальних залах, у зв'язку із спрощенням та прискоренням пошуку цієї інформації та отримання доступу до документів, у тому числі віддаленого.

6.4. Прискорення виконання запитів.

6.5. Підвищення ефективності праці архівістів за рахунок прискорення більшості операцій, що виконуються за допомогою інформаційної автоматизованої системи та зменшення однотипних повторюваних операцій, що виконуються переважно в ручному режимі за інформацією, що зафіксована в традиційних облікових документах, а також зменшення помилок в тих діях, виконання яких перекладено на програмно-технічні засоби.

6.6. Покращення керування окремими архівними установами та архівною системою в цілому за рахунок таких чинників: збільшення обсягів інформації в архівних базах даних; можливість постійного отримання актуальної інформації по кожному із показників стану архівної справи за допомогою впроваджених автоматизованих інформаційно-аналітичних підсистем;

здійснення автоматизованого пошуку інформації; автоматизації системи контролю виконання документів (наказів, доручень); своєчасного прийняття рішень на підставі отриманої аналітично-звітної інформації; пришвидшення проходження документів в середині архівної системи; уніфікації документів, діловодних та архівних процесів, що робить архівну систему більш відкритою та прозорою; прискорення поширення інформації на зовні.

6.7. Зменшення порушень законодавчої та нормативно-правової бази у сферах: архівної справи, надання доступу до публічної інформації, персональних даних, дотримання авторських, суміжних прав, антикорупційної діяльності тощо – за рахунок формалізації та автоматизації низки процесів та контролю щодо їх здійснення відповідно до законодавчої та нормативно-правової баз у зазначених сферах діяльності.

6.8. Збільшення надходжень за надання платних послуг на підставі широкого спектру веб-орієнтованих електронних послуг та розширення географії віддалених користувачів.

7. Забезпечення інформатизації

Успішна реалізація інформатизації архівної справи можлива лише завдяки отримання постійного планового фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення архівної сфери.

7.1. Покращення кадрового забезпечення

Покращення кадрового забезпечення полягає в наступному:

– створення структурних підрозділів інформаційних технологій та захисту інформації (кібербезпеки) в усіх центральних державних архівах, сприяння створенню таких структурних підрозділів в галузевих державних архівах, державних архівах областей, міста Києва з метою покращення кадрового забезпечення архівних установ спеціалістами з інформаційних технологій та захисту інформації;

– зважаючи на низький рівень заробітної плати в архівній сфері, що є неконкурентоспроможним на ринку праці у сфері інформаційних технологій, залучення до роботи в архівних установах спеціалістів з інформаційних технологій за сумісництвом або на підставі трудових угод.

7.2. Покращення фінансового та матеріально-технічного забезпечення

Покращення фінансового та матеріально-технічного забезпечення Укрдержархіву, архів-

них установ, зокрема, ЦДЕА України та ЦДКФФА України ім. С. Г. Пшеничного. Завдання у межах цього напряму інформатизації архівної справи залишаються традиційно постійними:

– обов'язкове врахування в щорічних бюджетних запитах архівних установ витрат на комплексну інформатизацію архівної справи;

– доведення на всіх рівнях законодавчої влади, що відповідає за прийняття річного бюджету України, зокрема, в профільних комітетах Верховної Ради України, та виконавчої влади, як розпорядника бюджетними коштами, про необхідність отримання фінансування в обсягах, що дозволять здійснювати планову постійну інформатизацію архівної справи;

– продовження здійснення Укрдержархівом постійної роботи щодо залучення безоплатної міжнародної допомоги;

– ініціювання Укрдержархівом трирічної державної програми розвитку архівної справи, у межах якої передбачити витрати на інформатизацію архівної справи, а також своєчасна участь Укрдержархіву у всіх подібних програмах з питань електронного урядування, збереження та надання доступу до культурної спадщини у цифровій формі, що ініціюються Урядом та торкаються питань приймання-передавання електронних документів до архівних установ, їх зберігання та надання доступу до них, оцифрування традиційних документів, запровадження архівних електронних послуг. Участь архівної сфери у цих програмах може здійснюватися у формі пілотних проектів, що потребують додаткових видатків на їх проведення;

– залучення допомоги з боку юридичних осіб недержавної та некомунальної форм власності та фізичних осіб-підприємців, у тому числі іноземних, у межах співробітництва, що відповідає ознакам державно-приватного партнерства та здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом України «Про державно-приватне партнерство» та іншими законодавчими актами.

¹ Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті»: Декларація ООН від 12.12.2003. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c57 (дата звернення: 03.04.2017).

² Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України

від 09 січ. 2007 р. № 537-V. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-v> (дата звернення: 06.04.2017).

³ Аналіз тенденцій світового досвіду побудови інформаційного суспільства. 23 с. URL: http://nc.dagov.adamant.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/indicator_r1.pdf (дата звернення: 08.04.2017).

⁴ Щорічні доповіді Кабінету Міністрів України про стан та розвиток інформатизації в Україні 2002–2013 рр. URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/> (дата звернення: 08.04.2017).

⁵ *Bornman E.* The Mobile Phone in Africa: Has It Become a Highway to the Information Society or Not? // Contemporary Educational technology. 2012. № 3. Р. 278–292. URL: <http://www.cedtech.net/articles/34/343.pdf> (дата звернення: 25.03.2017).

⁶ Доповідь про стан інформатизації та розвиток інформаційного суспільства в Україні за 2013 рік. С. 5. URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/dopovidi_informtizacia/Dopovid%202013.doc (дата звернення: 18.03.2017).

⁷ *Грицина Л. А.* Місце України у світовій економіці // Глобальні та національні проблеми економіки: електрон. наук. вид. / Миколаїв. нац. ун-т імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2016. Вип. 12. С. 23–25. URL: <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/7.pdf> (дата звернення: 21.03.2017).

⁸ The Networked Readiness Index Historical Dataset 2012–2016 by The World Economic Forum. Entities. URL: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_NRI_2012-2016_Historical_Dataset.xlsx (дата звернення: 02.04.2017).

⁹ The Global Information Technology Report 2016. P. 16. URL: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/GITR_2016_full%20report_final.pdf (дата звернення: 15.03.2017).

¹⁰ The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation. Ukraine. P. 294. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report#> (дата звернення: 15.03.2017).

¹¹ The Business School for the World. URL: <http://www.insead.edu/> (дата звернення: 24.03.2017).

¹² World Intellectual Property Organization. URL: <http://www.wipo.int> (дата звернення: 24.03.2017).

¹³ *Грицина Л. А.* Місце України у світовій економіці... С. 24.

¹⁴ Measuring the Information Society Report 2016. P. 12. URL: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2016/MISR2016-w4.pdf> (дата звернення: 03.04.2017).

¹⁵ Измерение информационного общества – Отчет 2015 год. С. 12. URL: http://www.itu.int/dms_pub/itu-d/orp/ind/D-IND-ICTOI-2015-SUM-PDF-R.pdf (дата звернення: 03.04.2017).

¹⁶ United Nations E-Government survey 2016. E-Government in Support of Sustainable Development / Department of Economic and Social Affairs. P. 158. URL: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN96407.pdf> (дата звернення: 05.04.2017).

¹⁷ Ibid. P. 109.

¹⁸ Ibid. P. 56.

¹⁹ Ibid. P. 59.

²⁰ Ibid. P. 71.

²¹ Ibid. P. 81–82.

²² Національна система індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні. 14 с. URL: http://nc.dagov.adamant.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/indicator_r2.pdf (дата звернення: 05.04.2017).

²³ Про запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства: постановою Кабінету Міністрів України від 28 листоп. 2012 р. № 1134 // Офіц. вісн. України. 2012. № 93. Ст. 3782.

²⁴ Про затвердження методики формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства: наказ М-ва освіти і науки України від 06 верес. 2013 р. № 1271: зареєстр. в М-ві юстиції України 26 верес. 2013 р. за № 1664/24196 // Офіц. вісн. України. 2013. № 76. Ст. 2850.

²⁵ Методика збору статистичної інформації та її обробки для визначення показників національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства. 30 с. URL: http://nc.dagov.adamant.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/indicator_r3.pdf (дата звернення: 22.03.2017).

²⁶ Оцінка електронної готовності України 2013 р. / Держінформнауки України, Нац. центр електронного урядування, ДП «Держінформресурс». 40 с. URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/E-osinka-2013_1.pdf (дата звернення: 29.03.2017); Додаток 1. Підсумкова таблиця індикаторів. Центральні органи виконавчої влади. 21 с. URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/dod1.pdf (дата звернення: 29.03.2017); Додаток 2. Підсумкова таблиця індикаторів. Обласні державні адміністрації. 20 с. URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/dod2.pdf (дата звернення: 29.03.2017); Додаток 3. Підсумкова таблиця індикаторів. Автономна республіка Крим. 18 с. URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/dod3.pdf (дата звернення: 29.03.2017).

²⁷ Інформатизація общества: доклад, подготовленный группой специалистов по заказу президента Франции Валери Жискара д'Эстена. 1978.

²⁸ *Хаяши Ю.* Доклад на Международном конгрессе по информатике. 1978.

²⁹ *Боряк Г. В.* Десять років інформатизації архівної справи в Україні: Проблеми. Здобутки. Перспективи. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/DoslIdz-Voryak.php> (дата звернення: 01.04.2017).

³⁰ *Кузовова Н.* Інформатизація архівної справи в Україні (1991–2014 рр.): історичні та правові аспекти // Scriptorium nostrum: електрон. іст. журн. 2015. № 1/2. С. 223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scno_2015_1-2_18 (дата звернення: 07.04.2017).

³¹ Архівознавство: підруч. для студ. вищ. навч. закладів України / редкол.: Я. С. Калакура (гол. ред.) [та ін.]. Київ, 1998. С. 172.

³² Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР (із змінами) // Офіц. вісн. України. 1998. № 10. Ст. 376.

³³ *Маишурян И. С.* Информатизация как основополагающий фактор развития общества // Молодой ученый. 2012. № 8. С. 270–273. URL: <http://www.moluch.ru/archive/43/5256/> (дата звернення: 05.04.2017).

³⁴ *Ракитов А. И.* Философия компьютерной революции. Москва : Политиздат, 1991. 287 с.

³⁵ Там же.

³⁶ *Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.* Современный экономический словарь / под общ. ред. Б. А. Райзберг. Изд. 6-е, перераб. и доп. Москва : ИНФРА-М, 2011. 512 с. (Библиотека словарей «ИНФРА-М»).

³⁷ *Брайчевський М. Ю.* Археологія і кібернетика. I. Застосування ручних перфокарт в археології // Археологія. 1968. Т. 21. С. 36–49; *Брайчевський М. Ю.* Археологія і кібернетика. II. Застосування великих ЕОМ в археологічному дослідженні // Археологія. 1972. Вип. 9. С. 41–52; *Брайчевський М. Ю.* Джерелознавство і кібернетика // Друга республіканська наукова конференція з джерелознавства та інших спеціальних історичних дисциплін : матеріали. Київ, 1965. С. 280–298.

³⁸ *Глушков В. М.* Макроэкономические модели и принципы построения ОГАС. Москва : Статистика, 1975. 159 с.; *Глушков В. М.* Проблемы ОГАС на современном этапе // Алгоритмы и организация решения экономических задач. Москва : Статистика, 1975. Вип. 6. С. 5–14; *Глушков В. М., Э. Ф. Кушнир, Стогний А. А.* Функциональная структура и элементы сетей ЭВМ // Управляющие системы и машины. 1975. № 3. С. 1–10; *Глушков В. М., Михеев Ю. А., Стогний А. А.* Вопросы реализации информационного обеспечения в условиях государственной сети вычислительных центров и распределенные банки данных // Принципы построения распределенного автоматизированного банка данных ГСВЦ. Киев, 1975. С. 5–20; *Глушков В. М., Паньшин Б. Н., Стогний А. А., Урсин Г. И.* Проблемы разработки программного обеспечения для организации взаимодействия АСУ различных уровней // Вопросы построения сетей ЭВМ и ВЦ коллективного пользования. Киев : ИК АН УССР, 1978. С. 3–9; *Глушков В. М., Никитин А. И.* Научные и практические проблемы создания сетей ЭВМ и систем коллективного пользования // Вычислительные системы, сети и центры коллективного пользования (ВСС и ЦКП-78) : материалы конф. Новосибирск, 1978. С. 13–20; *Глушков В. М., Михалевич В. С., Подчасова Т. П., Хазанов И. Б., Шкурба В. В.* Многоуровневая система управления производственным объединением в организационно-программном комплексе ЭТАП // Управляющие системы и машины. 1980. № 3. С. 3–7; *Глушков В. М., Валах В. Я.* Что такое ОГАС? Москва : Наука, 1981. 160 с. (Библиотека «Квант»; вып. 10); *Глушков В. М., Никитин А. И.* Некоторые проблемы создания и развития сетей ЭВМ // Программное обеспечение вычислительных сетей и систем реального времени : тез. докл. Всесоюз. конф. Киев, 1981. С. 3–6; *Глушков В. М., Никулин В. Н.* Состояние и задачи проектирования и создания сетей вычислительных центров коллективного пользования // Механизация и автоматизация управления. 1982. № 3. С. 1–4.

³⁹ *Kragh M.* Sovjetiskt internet skulle ersätta Stalin (Падянский интернет повинен був замінити Сталіна) // Svenska Dagbladet (Шведська газета). 30.07.2016. URL: <http://www.svd.se/sovjetiskt-internet-skulle-ersatta-stalin/om/kultur:under-strecket> (дата звернення: 26.03.2017).

⁴⁰ *Глушков В. М., Брусиловский Б. Я., Матвеев М. Т., Шкурба В. В.* РАСУНТ – важнейшая подсистема РАС УССР // Механизация и автоматизация управления. Киев, 1980. № 2. С. 8–11; *Матвеев М. Т.* Состояние информатизации Украинской ССР и предложения к Концепции её развития // Информационное общество. 1990. Вип. 2. С. 19–26; *Глушков В. М., Карнаух В. Г., Матвеев М. Т., Михалевич В. М.* Общие принципы создания республиканской автоматизированной системы управления народным хозяйством УССР (РАСУ). Киев : Изд-во ВЦ Госплана, 1973. 30 с.; *Глушков В. М., Кожурин Ф. Д.* Региональные автоматизированные системы управления. Киев : Знание, 1980. 64 с. (Сер. 12, № 1).

⁴¹ Академик В. М. Глушков – пионер кибернетики / сост. В. П. Деркач. Киев : Юниор, 2003. 384 с.

⁴² *Глушков В. М.* Вычислительная техника и проблемы автоматизации управления // Наука и жизнь. 1971. № 2. С. 59–64; *Глушков В. М.* Основы безбумажной информатики. Изд. 2-е, испр. Москва : Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1987. 552 с.

⁴³ *Глушков В. М., Грищенко Н. М., Стогний А. А.* Алгоритм распознавания осмысленных предложений // Принципы построения самообучающихся систем. Киев, 1962. С. 19–26; *Добров Г. М.* Про машинні методи обробки історико-наукової інформації // Укр. іст. журн. 1965. № 1. С. 96–101; *Добров Г. М.* Перфокартотеки для исследований по истории научно-технического прогресса : сб. инструктивных материалов. Киев : КДНТП, 1965. 27 с.; *Добров Г. М.* О современных методах переработки историко-технической информации // Техника и ее место в истории общества. Москва : ИИЕТ АН СССР, 1965. С. 34–65; *Кибернетика и документалистика. Механизация процесса накопления, хранения и поиска научной информации / отв. ред. В. В. Налимов.* Москва : Наука, 1966. 164 с. (Серия «Организация и управление» / Акад. наук СССР. Науч. совет по кибернетике); *Добров Г. М., Клименюк В. Н., Смирнов Л. П.* Машинные методы переработки историко-научной информации. Москва : Наука, 1969. 270 с.; *Количественные и машинные методы обработки исторической информации / Д. В. Деопик, Г. М. Добров, Ю. Ю. Какх, И. Д. Ковальченко (рук.), Х. Э. Палли, В. А. Устинов.* Москва, 1969. 18 с.; *Брайчевський М. Ю.* Машинний бібліографічний пошук в області археології України. Київ, 1963. 28 с. (Семинар «Автоматизация информационных работ и вопросы прикладной лингвистики»).

⁴⁴ *Гельман-Виноградов К. Б.* Машиночитаемые документы в СССР. Вип. 1: Области применения. Классификация. Москва, 1980. 85 с.; *Гельман-Виноградов К. Б.* Машиночитаемые документы: вопросы терминологии и идентификации // Науч.-техн. информ. (ВИНИТИ). Москва, 1981. Сер. 2, № 3. С. 1–4; *Гельман-*

Виноградов К. Б. Машиночитаемые документы периода развитого социалистического общества. Проблемы источниковедения: автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 05.25.02 / МГИИИ. Москва, 1984. 36 с.

⁴⁵ Pallab Ghosh. Google's Vint Cerf warns of 'digital Dark Age' // BBC News. 13.02.2015. URL: <http://www.bbc.com/news/science-environment-31450389> (дата звернення: 19.03.2017). Інтерв'ю віце-президента компанії Google Вінта Сьорфа (Vint Cerf) масмедіа BBC News. Вперше питання надійного зберігання електронних даних та надання постійного доступу до них було порушено віце-президентом компанії Google Вінтом Сьорфом (Vint Cerf) у промові перед учасниками щорічної конференції Американської асоціації сприяння розвитку науки у 2015 р., на якій він висловив сумнів щодо існування на цей час надійної технології збереження та надання доступу до цифрових, електронних даних, засмеріг американське суспільство, людство щодо ймовірності потрапляння нащадків у ситуацію «цифрового темного століття» (digital Dark Age) стосовно цифрових та електронних документів ХХІ століття. Зазначимо, що основним доводом Вінта Сьорфа, було зникнення машиночитаних документів доби великих електронно-обчислювальних машин. Слід зазначити, що ця думка викликала жваве обговорення в Інтернеті, інших засобах масової інформації та багато відомих у світі науковців і спеціалістів підтримали пропозицію щодо необхідності вирішення окресленої проблеми.

⁴⁶ Kwaśniak M. Elektroniczne bazy danych SB. Zapisy z dziennika doświadczeń projektu implementacji danych = Електронні бази даних Служби безпеки МВС ПНР. Записи із щоденника про досвід здійснення проекту щодо відновленню даних // Electronic records and access to archive resources via Internet = Електронна документація та представлення архівних матеріалів в Інтернеті із циклу Colloquia Jerzy Skowronek dedicata: materials of the International conference on Archives of the States of Central and Eastern Europe, 22–23 may 2013, Warsaw = матеріали XIII Междунар. конф. архівів країн Центральної та Східної Європи, 22–23 трав. 2012 г., м. Варшава / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych = Головна дирекція держ. архівів Польщі. Warsaw = Варшава, 2015. С. 243–256.

⁴⁷ Дубровіна Л. А. Основні положення концепції комп'ютеризації архівної справи // Студії з арх. справи та документознавства. 1998. Т. 3. С. 10.

⁴⁸ Захарченко Т. М. Довідка про стан створення електронного Центрального фондового каталогу (ЦФК) до рішення колегії Державного комітету архівів України від 25 липня 2001 р. «Про створення Інформаційної системи «Центральний фондовий каталог». URL: <http://www.archives.gov.ua/International/BranchProg/s/RishennyaKolegii.php> (дата звернення: 29.03.2017).

⁴⁹ Захарченко Т. М. Автоматизована інформаційно-пошукова система (АІПС – «Фондовий каталог») Головархіву України // Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Київ, 1996. Вип. 1: Інформатизація архівної справи в Україні: су-

часний стан та перспективи: зб. наук. пр. С. 117–121; *Ії ж.* Застосування ЕОМ у роботі державних архівів України // Архіви України. 1997. № 4/6. С. 37–47.

⁵⁰ Боряк Г. В. Десять років інформатизації архівної справи в Україні: Проблеми. Здобутки. Перспективи. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/Dosl/idz-Boryak.php> (дата звернення: 01.04.2017).

⁵¹ Захарченко Т. М. Довідка про стан створення електронного Центрального фондового каталогу (ЦФК) до рішення колегії Державного комітету архівів України від 25 липня 2001 р. «Про створення Інформаційної системи «Центральний фондовий каталог».

⁵² Захарченко Т. М. Застосування ЕОМ у роботі державних архівів України... С. 37.

⁵³ Захарченко Т. М. Довідка про стан створення електронного Центрального фондового каталогу (ЦФК) до рішення колегії Державного комітету архівів України від 25 липня 2001 р. «Про створення Інформаційної системи «Центральний фондовий каталог».

⁵⁴ Там само.

⁵⁵ Боряк Г. В. Десять років інформатизації архівної справи в Україні: Проблеми. Здобутки. Перспективи. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/Dosl/idz-Boryak.php> (дата звернення: 01.04.2017).

⁵⁶ Дубровіна Л. А. «Архівна та рукописна Україніка»: до проблеми об'єкта археографічного та інформаційного опису системи НАІС // Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. Київ, 1994. Вип. 2. С. 189.

⁵⁷ Національна архівна інформаційна система України «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Київ, 1996. Вип. 1: Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи: зб. наук. пр. 308 с.

⁵⁸ Про розробку пакету проектів законів з проблем інформатизації і захисту інформації: постанова Президії Верховної Ради України від 24 берез. 1992 р. № 2212-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 26. Ст. 368.

⁵⁹ Про державну політику інформатизації України: Указ Президента України від 31 трав. 1993 р. № 186/93. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/186/93> (дата звернення: 11.03.2017).

⁶⁰ Питання інформатизації: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серп. 1994 р. № 605. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/605-94-%D0%BF> (дата звернення: 13.03.2017).

⁶¹ Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05 лип. 1994 р. № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1994. № 31. Ст. 286.

⁶² Про утворення Національного агентства з питань інформатизації: Указ Президента України від 13 берез. 1995 р. № 206/95. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/206/95> (дата звернення: 11.03.2017).

⁶³ Про заходи щодо забезпечення діяльності Національного агентства з питань інформатизації: Указ Президента України від 27 трав. 1995 р. № 390/95.

URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/390/95> (дата звернення: 12.03.2017).

⁶⁴ Про Національне агентство з питань інформатизації при Президентові України : постанова Кабінету Міністрів України від 10 лип. 1995 р. № 505. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/505-95-%D0%BF> (дата звернення: 14.03.2017).

⁶⁵ *Ляхоцький В. П.* УДНДІАСД: з історії підходів до автоматизації й інформатизації архівної галузі України // Вісник Державного комітету архівів України. 2000. Вип. 3. URL: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Visnyk/v-2000-3_6.php#p45 (дата звернення: 23.03.2017).

⁶⁶ *Пиєничий В. Г.* Принципи побудови автоматизованого робочого місця архівних працівників та дослідників кінодокументів // Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Київ, 1996. Вип. 1 : Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи : зб. наук. пр. С. 148–153; *Резникова В. В., Дудка Ю. А.* К вопросу компьютеризации некоторых участков работы Госархива Харьковской области // Там само. С. 133–139.

⁶⁷ Про вдосконалення організації діяльності Агентства щодо експертизи у галузі інформатизації : затв. наказом Держ. агентства інформатизації України від 26 січ. 1996 р. № 19 : зареєстр. в М-ві юстиції України 21 берез. 1996 р. за № 131/1156. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0131-96> (дата звернення: 20.03.2017).

⁶⁸ Там само.

⁶⁹ *Дубровіна Л. А.* Основні положення концепції комп'ютеризації архівної справи... С. 6–17.

⁷⁰ *Боряк Г. В.* Інформатизація архівної справи // Вісник Державного комітету архівів України. 2000. Вип. 3. URL: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Visnyk/v-2000-3_6.php#p41 (дата звернення: 02.04.2017).

⁷¹ *Захарченко Т. М.* Застосування ЕОМ у роботі державних архівів України... С. 41.

⁷² Про першочергові заходи інформатизації : постанова Кабінету Міністрів України від 15 лип. 1997 р. № 789. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-97-p> (дата звернення: 23.03.2017).

⁷³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 червня 1997 року «Про невідкладні заходи щодо впорядкування системи здійснення державної інформаційної політики та удосконалення державного регулювання інформаційних відносин» : Указ Президент України від 21 лип. 1997 р. № 663/97 // Урядовий кур'єр. 1997. 24 лип.

⁷⁴ Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04 лют. 1998 р. № 74/98-ВР // Офіц. вісн. України. 1998. № 10. Ст. 375.

⁷⁵ Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04 лют. 1998 р. № 75/98-ВР // Офіц. вісн. України. 1998. № 10. Ст. 376.

⁷⁶ Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1998–2000 роки : Закон України від 04 лют. 1998 р. № 76/98-ВР // Офіц. вісн. України. 1998. № 10. Ст. 378.

⁷⁷ Про Національну програму інформатизації. Ст. 2.

⁷⁸ Про Консультативну раду з питань розвитку інформаційного суспільства при Верховній Раді України : постанова Верховної Ради України від 04 лют. 1998 р. № 77/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 27. Ст. 184.

⁷⁹ Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання : постанова Верховної Ради України від 4 груд. 2014 р. № 22-VIII // Офіц. вісн. України. 2014. № 99. Ст. 2866.

⁸⁰ Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про Консультативну раду з питань інформатизації при Верховній Раді України» : постанова Верховної Ради України від 11 лют. 2015 р. № 178-VIII // Офіц. вісн. України. 2015. № 13. Ст. 339.

⁸¹ Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України п'ятого скликання : постанова Верховної Ради України від 11 лип. 2006 р. № 8-V. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/8-16> (дата звернення: 18.03.2017); Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України шостого скликання : постанова Верховної Ради України від 04 груд. 2007 р. № 4-VI // Офіц. вісн. України. 2007. № 93. Ст. 3398; Про перелік і кількісний склад комітетів Верховної Ради України сьомого скликання : постанова Верховної Ради України від 13 груд. 2012 р. № 6-VII // Офіц. вісн. України. 2012. № 97. Ст. 3904.

⁸² Про предмети відання комітетів Верховної Ради України : розпорядження Голови Верховної Ради України від 08 верес. 2003 р. № 867. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/867/03-%D1%80%D0%B3> (дата звернення: 17.03.2017).

⁸³ Про затвердження переліку обов'язкових етапів робіт під час проектування, впровадження та експлуатації засобів інформатизації : постанова Кабінету Міністрів України від 04 лют. 1998 р. № 121 // Офіц. вісн. України. 1998. № 5. Ст. 185.

⁸⁴ Там само.

⁸⁵ Про заходи щодо посилення контролю за обґрунтованістю проектів інформатизації діяльності центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 16 лют. 1998 р. № 160. // Офіц. вісн. України. 1998. № 7. Ст. 247.

⁸⁶ Про Генерального державного замовника Національної програми інформатизації : постанова Кабінету Міністрів України від 7 квіт. 1998 р. № 470. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/470-98-%D0%BF> (дата звернення: 22.03.2017).

⁸⁷ Про Керівника Національної програми інформатизації : постанова Кабінету Міністрів України від 27 квіт. 1998 р. № 560. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/560-98-%D0%BF> (дата звернення: 22.03.2017)

⁸⁸ Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації : постанова Кабінету Міністрів України від 31 серп. 1998 р. № 1352 // Офіц. вісн. України. 1998. № 35. Ст. 1308.

⁸⁹ Про утворення Експертно-консультаційної ради з питань інформатизації при Кабінеті Міністрів України :

постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовт. 1998 р. № 1632 // Офіц. вісн. України. 1998. № 41. С. 7.

⁹⁰ Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 1998 р. № 1632 : постанова Кабінету Міністрів України від 4 серп. 2000 р. № 1220 // Офіц. вісн. України. 2000. № 32. Ст. 1361.

⁹¹ Про затвердження переліку державних замовників завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 1999 рік : постанова Кабінету Міністрів України від 22 берез. 1999 р. № 431 // Офіц. вісн. України. 1999. № 12. С. 69.

⁹² Про Положення про Державний комітет зв'язку та інформатизації України : Указ Президента України від 3 черв. 1999 р. № 601/99 // Офіц. вісн. України. 1999. № 22. С. 75.

⁹³ Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1999–2001 роки : постанова Верховної Ради України від 13 лип. 1999 р. № 914-XIV // Офіц. вісн. України. 1999. № 29. С. 21.

⁹⁴ Про затвердження Положення про порядок передачі резидентам окремих завдань (проектів) Національної програми інформатизації у сфері національної безпеки та оборони держави : постанова Кабінету Міністрів України. від 26 лип. 1999 р. № 1354 // Офіц. вісн. України. 1999. № 102. С. 64.

⁹⁵ Про генерального державного замовника і керівника Національної програми інформатизації : постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 1999 р. № 1377. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1377-99-%D0%BF> (дата звернення: 12.02.2017).

⁹⁶ Про вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та органів державної влади : Указ Президента України від 14 лип. 2000 р. № 887/2000 // Офіц. вісн. України. 2000. № 29. Ст. 1201.

⁹⁷ Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31 лип. 2000 р. № 928/2000 // Офіц. вісн. України. 2000. № 31. Ст. 1300.

⁹⁸ Про невідкладні заходи щодо розвитку архівної справи : Розпорядження Президента України від 02 верес. 2000 р. № 273/2000-рп. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/273/2000-%D1%80%D0%BF> (дата звернення: 15.03.2017).

⁹⁹ Про зміни в структурі і новий штатний розпис Держкомархіву : наказ Держ. ком. архівів України від 15 лип. 2003 р. № 95. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2003-95> (дата звернення: 01.04.2017).

¹⁰⁰ *Боряк Г. В.* Десять років інформатизації архівної справи в Україні: Проблеми. Здобутки. Перспективи. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/DoslIdz-Boryak.php> (дата звернення: 01.04.2017); 3 оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 25 жовтня 2000 р. «Про затвердження структури офіційного Web-сайту Держкомархіву України» : наказ Держ. ком. архівів України від 3 листоп. 2000 р. № 63. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/>

<index.php?2000-63> (дата звернення: 05.04.2017); *Климчук Л. В.* Аналіз стану інформатизації архівів як основа вдосконалення системи документального забезпечення краєзнавчих досліджень Поділля // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2011. № 3. С. 20–24. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bdil/2011_3/5.pdf (дата звернення: 05.04.2017).

¹⁰¹ Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 4 січ. 2002 р. № 3 // Офіц. вісн. України. 2002. № 2. Ст. 57; Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади : Указ Президента України від 1 серп. 2002 р. № 683/2002 // Офіц. вісн. України. 2002. № 31. Ст. 1463; Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 29 серп. 2002 р. № 1302 // Офіц. вісн. України. 2002. № 36. Ст. 1700.

¹⁰² Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : постанова Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2003 р. №208 // Офіц. вісн. України. 2003. № 9. Ст. 378.

¹⁰³ Про затвердження Порядку використання комп'ютерних програм в органах виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 10 верес. 2003 р. № 1433 // Офіц. вісн. України. 2003. № 37. Ст. 1989.

¹⁰⁴ 3 оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 6 лютого 2001 р. «Про підсумки роботи державних архівних установу 2000 році та їх завдання на 2001 рік» : наказ Держ. ком. архівів України від 13 лют. 2001 р. № 11. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2001-11> (дата звернення: 26.03.2017); 3 оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 6 лютого 2002 р. «Про підсумки роботи архівних установ у 2001 році та їх завдання на 2002 рік» : наказ Держ. ком. архівів України від 13 лют. 2002 р. № 10. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2002-10> (дата звернення: 26.03.2017); 3 оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 12 лютого 2003 р. «Про підсумки роботи архівних установ у 2002 році та їх завдання на 2003 рік» : наказ Держ. ком. архівів України від 21 лют. 2003 р. № 26. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2003-26> (дата звернення: 26.03.2017); 3 оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 12.02.2004 р. «Про підсумки роботи державних архівних установ у 2003 році та їх завдання на 2004 рік» : наказ Держ. ком. архівів України від 25 лют. 2004 р. № 26. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2004-26> (дата звернення: 26.03.2017); 3 оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 17 лютого 2005 р. «Про підсумки роботи державних архівних установ у 2004 р. та їх завдання на 2005 рік» : наказ Держ. ком. архівів України від 23 лют. 2005 р. № 18. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2005-18> (дата звернення: 26.03.2017).

¹⁰⁵ З оголошенням рішення колегії Держкомархіву від 12 лютого 2004 р. «Про підсумки роботи державних архівних установ у 2003 році та їх завдання на 2004 рік»...

¹⁰⁶ З оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 31 жовтня 2001 р. «Про роботу XXXV Міжнародної конференції Круглого столу архівів (CITRA)»: наказ Держ. ком. архівів України від 1 листоп. 2001 р. № 87. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2001-87> (дата звернення: 18.03.2017).

¹⁰⁷ З оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 25 липня 2001 р. «Про створення Інформаційної системи «Центральний фондний каталог»: наказ Держ. ком. архівів України від 27 лип. 2001 р. № 61. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2001-61>. (дата звернення: 19.03.2017); З оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 13 вересня 2002 р. «Про хід створення Інформаційної системи»: наказ Держ. ком. архівів України від 17 верес. 2002 р. № 65. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2001-61> (дата звернення: 19.03.2017).

¹⁰⁸ *Боряк Г. В.* Десять років інформатизації архівної справи в Україні: Проблеми. Здобутки. Перспективи. URL: <http://www.archives.gov.ua/Publicat/Researches/DoslIdz-Boryak.php> (дата звернення: 01.04.2017).

¹⁰⁹ Там само.

¹¹⁰ Про затвердження регламенту функціонування веб-сайту Держкомархіву України: наказ Держ. ком. архівів України від 20.03.2002 № 16. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2002-16> (дата звернення: 29.03.2017).

¹¹¹ *Захарченко Т. М.* Створення електронних версій фондних каталогів у державних архівах України. URL: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Visnyk/v-2002-2.10_7.php (дата звернення: 30.03.2017).

¹¹² Там само.

¹¹³ Основні підсумки діяльності державних архівних установ України у 2004 році. URL: http://www.archives.gov.ua/News/Kolegia_17.02.2005.rtf (дата звернення: 26.03.2017).

¹¹⁴ Програма збереження архівних фондів на 2003–2008 роки у Вінницькій області. URL: <http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/Vi-2003-10-22.rtf> (дата звернення: 28.03.2017).

¹¹⁵ Програма збереження бібліотечних та архівних фондів Волині на 2004–2005 роки: затв. рішенням облради від 08 верес. 2006 р. № 5/9. URL: http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/2010/Volyn_programa.rtf (дата звернення: 28.03.2017).

¹¹⁶ Програма забезпечення схоронності фондів Державного архіву Львівської області та комплексу його будівель на 2004–2005 роки «Захист історичної пам'яті Львівщини»: затв. розпорядженням Львів. облдержадмін. від 16 лип. 2003 р. № 674. URL: <http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/Lv-2003-07-16.rtf> (дата звернення: 28.03.2017).

¹¹⁷ Програма збереження архівних фондів на 2004–2007 роки: затв. рішенням Миколаїв. облради від 5 берез. 2004 р. № 2; рішенням Миколаїв. облради від 3 жовт. 2006 р. № 9 дію Програми продовжено до 2010 р. включно. URL: <http://mk.archives.gov.ua/aboutus/historyarhspavmyk.html> (дата звернення: 29.03.2017).

¹¹⁸ Програма «Архів – захист історичної пам'яті Одещини, 2006–2010 роки»: затв. рішенням Одес. облради від 18 листоп. 2005 р. № 708-IV; Рішенням Одеської обласної ради від 29 лютого 2008 р. № 463-V «Про внесення змін до рішення Одеської обласної ради від 18 листопада 2005 року № 708-IV «Про затвердження регіональної програми «Архів – захист історичної пам'яті Одещини, 2006–2010 роки». URL: <http://region.odessa.gov.ua/Webpage.aspx?sect=Page&IDPage=12144&id=462> (дата звернення: 29.03.2017).

¹¹⁹ Програма розвитку архівної справи та збереження архівних фондів в області на 2004–2005 роки: схвалена розпорядженням голови облдержадмін. від 19 груд. 2003 р. № 1344 та затв. рішенням сесії облради від 19 берез. 2004 р. № 254 з допов. URL: <http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/He-2004-03-19.rtf2> (дата звернення: 29.03.2017).

¹²⁰ Програма збереження фондів державного архіву Чернівецької області на 2001–2005 роки: затв. рішенням Чернів. облдержадмін. від 31 серп. 2001 р. № 613-р. URL: <http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/Chc-2001-08-31.rtf> (дата звернення: 29.03.2017).

¹²¹ Регіональна програма збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 роки: затв. розпорядженням Луган. облдержадмін. від 16 лют. 2000 р. № 90. URL: http://old.loga.gov.ua/oda/documents/official/official_75.html?template=33 (дата звернення: 29.03.2017).

¹²² Див., наприклад: Про фінансування Програми розвитку архівної справи та збереження архівних фондів в [Херсонській] області на 2004–2005 роки. URL: <https://docviewer.yandex.ua/?url=http%3A%2F%2Fkherson.archives.gov.ua%2Fprograma.doc&name=programa.doc&lang=uk&c=5861cab2c702> (дата звернення: 29.03.2017); Про виконання регіональної програми «Архів – захист історичної пам'яті Одещини, 2006–2010 роки» та програм розвитку архівної справи в районних архівних відділах Одеської області, зокрема, програми «Архів – захист історичної пам'яті міста Білгорода-Дністровського на 2004–2006 роки». URL: http://archive.odessa.gov.ua/planovo-zvitna_dokumentacia/zvit-2006/ (дата звернення: 29.03.2017).

¹²³ Про затвердження Правил роботи архівних установ України: наказ М-ва юстиції України від 08.04.2013 № 656/5: зареєстр. в М-ві юстиції України від 10.04.2013 за № 584/23116 // Офіц. вісн. України. 2013. № 31. Ст. 1112. Розд. VI. Гл. 4. П. 2.1.

¹²⁴ Про затвердження Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 роки: постановою Кабінету Міністрів України від 15 верес. 1999 р. № 1716 // Офіц. вісн. України. 1999. № 38. С. 35.

¹²⁵ Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2005 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування: розпо-

радження Кабінету Міністрів України від 9 серп. 2005 р. № 329-р // Офіц. вісн. України. 2005. № 32. С. 1955.

¹²⁶ Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006–2008 роки : постанова Верховної Ради України від 4 листоп. 2005 р. № 3075-IV // Офіц. вісн. України. 2005. № 45. Ст. 2830.

¹²⁷ Основні підсумки діяльності державних архівних установ України у 2006 році. С. 36. URL: <http://www.archives.gov.ua/Archives/Zv-2006.rtf> (дата звернення: 03.04.2017).

¹²⁸ Офіційний веб-сайт Національної парламентської бібліотеки імені Ярослава Мудрого. URL: <http://nlu.org.ua> (дата звернення: 09.03.2017); Офіційний веб-сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 09.03.2017); Офіційний веб-сайт відділу інформаційних ресурсів та відкритих заходів Верховної Ради України. URL: <http://lib.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.03.2017).

¹²⁹ Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2006 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування : розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листоп. 2006 р. № 552-р // Офіц. вісн. України. 2006. № 45. Ст. 3023.

¹³⁰ Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2007 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування : розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 черв. 2007 р. № 805-р // Офіц. вісн. України. 2007. № 74. Ст. 2760.

¹³¹ Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серп. 2008 р. № 1211-р // Офіц. вісн. України. 2008. № 70. Ст. 2366.

¹³² Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2012 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2012 р. № 1211-р // Офіц. вісн. України. 2012. № 81. Ст. 3285.

¹³³ ДСТУ 4145-2002. Інформаційні технології. Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та перевіряння / Держстандарт України. Київ, 2003. 44 с.

¹³⁴ ГОСТ 34.310-95. Информационная технология. Процедура выработки и проверки электронной цифровой подписи на базе асимметричного криптографического алгоритма. URL: <http://docs.cntd.ru/document/1200004855> (дата звернення: 04.03.2017); ГОСТ 34.311-95. Информационная технология. Криптографическая защита информации. Функция хэширования. URL: http://libgost.ru/gost/1485-GOST_34_311_95.html (дата звернення: 04.03.2017).

¹³⁵ Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV // Офіц. вісн. України. 2003. № 25. Ст. 1175.

¹³⁶ Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу : постанова Кабінету Міністрів України від 26 травня 2004 р. № 680 // Офіц. вісн. України. 2004. № 21. Ст. 1428.

¹³⁷ Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2004 р. № 1452 // Офіц. вісн. України. 2004. № 44. Ст. 2894.

¹³⁸ Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2004 р. № 1451 // Офіц. вісн. України. 2004. № 44. Ст. 2893.

¹³⁹ Про затвердження Регламенту роботи Засвідчувального центру Національного банку України : постанова Національного банку України від 12 верес. 2011 р. № 312. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_312500-11 (дата звернення: 05.03.2017).

¹⁴⁰ Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів : постанова Кабінету Міністрів України від 13 лип. 2004 р. № 903 // Офіц. вісн. України. 2004. № 28. Ст. 1884; Електронний реєстр суб'єктів, які надають послуги, пов'язані з ЕЦП. URL: <http://czo.gov.ua/ca-registry> (дата звернення: 05.03.2017).

¹⁴¹ Питання Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації : постанова Кабінету Міністрів України від 25 трав. 2006 р. № 734 // Офіц. вісн. України. 2006. № 23. Ст. 1617.

¹⁴² СЕД ««Foss-Doc» – Компанія «Фосс» Харьков. URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/FossDoc1%20%20.pptx> (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «АС-КОД» – АТ «Інфо плюс». URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/ASKOD%20Presentation%20.ppt> (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «iTs-Offis» – компанія «Інтерсофт» Донецьк». URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/its_governance_2011.ppt (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «Арт-Док» – компанія «Амсофт». URL: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/ART_DOK_V2.pps (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «Босс-Референт» – компанія «Джі 2 Ей Софт». URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/Bossreferent2.pptx> (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «Optima Workflow» – ТОВ «Ер джі дейта». URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/OPTIMA-Workflow-UA.ppt> (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «Док Проф» – компанія «Цитронікс». URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/Citroniks.ppt> (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «Мегаполис» – компанія «Софтлайн». URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/Soflaint.pptx> (дата звернення: 10.03.2017); СЕД «Мастер Док» – компанія «Банкомсвязь». URL: <http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/Bancom.ppt> (дата звернення: 10.03.2017); Презентації СЕД «ДЕ-ЛО» – «Компанія»НетКом Технолоджи». – URL: <http://www.eos.com.ua/eos/ru/uslugi/presentation/> (дата звернення: 10.03.2017).

¹⁴³ Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851–IV // Офіц. вісн. України. 2003. № 25. Ст. 1174.

¹⁴⁴ Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2004 р. № 1453 // Офіц. вісн. України. 2004. № 44. Ст. 2895.

¹⁴⁵ Про затвердження Порядку зберігання електронних документів в архівних установах : наказ Держ. ком. архівів України від 25.04.2005 № 49 : зареєстр. у М-ві юстиції України 07.06.2005 за № 627/10907 // Офіц. вісн. України. 2005. № 23. Ст. 1324.

¹⁴⁶ Про затвердження Державної програми розвитку архівної справи на 2006–2010 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 1 лют. 2006 р. № 92 // Офіц. вісн. України. 2006. № 5. Ст. 233.

¹⁴⁷ Регіональні програми розвитку архівної справи в Україні з 2006 по 2010 рр. URL: <http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/> (дата звернення: 12.03.2017).

¹⁴⁸ Щорічні звіти про підсумки інформатизації архівних установ України за останні п'ять років та пріоритети на наступні роки: Державна архівна служба України. Підсумки діяльності у 2011 році та пріоритети на 2012 рік. Київ, 2012. С. 47–48. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2011.pdf (дата звернення: 16.03.2017); Державна архівна служба України. Підсумки діяльності у 2012 році та пріоритети на 2013 рік. Київ, 2013. С. 50–51. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2012.pdf (дата звернення: 16.03.2017); Державна архівна служба України. Підсумки діяльності у 2013 році та пріоритети на 2014 рік. Київ, 2014. С. 44–45. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2013.pdf (дата звернення: 16.03.2017); Державна архівна служба України. Підсумки діяльності у 2014 році та пріоритети на 2015 рік. Київ, 2015. С. 48–49. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2014.pdf (дата звернення: 16.03.2017); Державна архівна служба України. Підсумки діяльності у 2015 році та пріоритети на 2016 рік. Київ, 2015. С. 58–59. URL: http://www.archives.gov.ua/Archives/Zvit_2015.pdf (дата звернення: 16.03.2017).

¹⁴⁹ Про утворення Центрального державного електронного архіву України та Центрального державного архіву зарубіжної україніки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 трав. 2007 р. № 279-р // Офіц. вісн. України. 2007. № 37. Ст. 1499.

¹⁵⁰ Про Архівно-пошуковий проект «Український мартиролог ХХ ст.». URL: <http://www.archives.gov.ua/Sections/Martyrolog/> (дата звернення: 17.03.2017).

¹⁵¹ Спр. 01–07 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2011 р. від 30 грудня 2010 р. № 3. Концепція планування життєвого циклу електронних документів : схвалено Норм.-метод. комісією Укрдержархіву, протокол від 27 груд. 2011 р. № 2 / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України ; уклад.: Ю. І. Забенько, Ю. С. Ковтанюк (кер. розробки). Київ, 2011. 60 с. Рукопис.

¹⁵² Спр. 01.01-20 за номенклатурою справ УНДІАСД на 2011 р. від 30 грудня 2010 р. № 40. Державний реєстраційний номер НДР 0111U005784. Перелік форматів

даних електронних документів постійного і тривалого (понад 10 років) зберігання : схвалено Норм.-метод. комісією Укрдержархіву, протокол від 24 листоп. 2011 р. № 1 / Держ. арх. служба України, УНДІАСД ; уклад.: Ю. С. Ковтанюк, П. М. Марченко (кер. розробки). Київ, 2011. 18 с. Рукопис.

¹⁵³ Спр. 01–07 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2011 р. від 30.12.2010 № 3. Порядок приймання-передавання електронних документів до Державного архіву в Автономній Республіці Крим, державних архівів областей, міст Києва і Севастополя від архівних відділів районних державних адміністрацій України : схвалено рішенням Норм.-метод. комісії Держ. арх. служби України, протокол від 27.12.2011 № 2 / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України ; уклад.: Ю. С. Ковтанюк. Київ, 2011. 27 с. Рукопис; Спр. 04-08 за номенклатурою справ УНДІАСД на 2011 р. від 30.12.2010 № 40. Державний реєстраційний номер НДР 0110U001751. Порядок приймання-передавання електронних документів до держархівів та ЦДЕА на постійне зберігання : метод. рекомендації : схвалено Норм.-метод. комісією Укрдержархіву, протокол від 27.12.2011 № 2 / Держ. арх. служба України, УНДІАСД ; уклад.: Л. А. Дубровіна, Ю. С. Ковтанюк (кер. розробки), П. М. Марченко. Київ, 2011. 31 с. Рукопис; Спр. 01–07 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2011 р. від 30.12.2010 № 3. Регламент технічної перевірки архівних електронних документів у Центральному державному електронному архіві України : схвалено рішенням Наук.-метод. ради ЦДЕА України, протокол від 30.05.2011 № 4 / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України ; уклад.: Ю. І. Забенько, Ю. С. Ковтанюк, В. В. Скворонський (кер. розробки). Київ, 2011. 10 с. Рукопис; Спр. 01–07 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2012 р. від 27.12.2011 № 4/07-65. Типове технічне завдання на створення автоматизованого робочого місця архівіста для здійснення приймання-передавання електронних документів на державне зберігання. Методичні рекомендації : схвалено рішенням Норм.-метод. комісії Держ. арх. служби України, протокол від 19.12.2012 № 5 / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України ; уклад.: А. О. Чекатков. Київ, 2012. 24 с. Рукопис.

¹⁵⁴ Спр. 01–07 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2012 р. від 27.12.2011 № 4/07-65. XML-схема АЕД. Методичні рекомендації : схвалено рішенням Норм.-метод. комісії Держ. арх. служби України, протокол від 19.12.2012 № 5 / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України ; уклад.: А. О. Чекатков. Київ, 2012. 31 с. Рукопис.

¹⁵⁵ Спр. 01–06 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2013 р. від 29.12.2012 № 5/07-57. Облік електронних документів Національного архівного фонду : інструкція / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України, ЦДАВО України ; уклад.: А. В. Обжелян, А. О. Стеценко. Київ, 2013. 60 с. Рукопис.

¹⁵⁶ Спр. 01–07 за номенклатурою справ ЦДЕА України на 2012 р. від 27.12.2011 № 4/07-65. Доступ державних архівів до електронних документів, що знаходяться

на зберіганні в ЦДЕА України : метод. рекомендації / Держ. арх. служба України, ЦДЕА України, ЦДАВО України ; уклад. : О. Б. Берковська, О. В. Загородній. Київ, 2012. 16 с. Рукопис.

¹⁵⁷ Спр. 01.01-14 за номенклатурою справ на 2010 р. від 11.01.2010 № 1. Державний реєстраційний номер НДР 0110U005360. Конвертування електронних документів для постійного зберігання в архіві : метод. рекомендації : схвалено Норм.-метод. комісією Держкомархіву, протокол від 30.11.2010 № 5 / Держкомархів України, УНДІАСД ; уклад.: Ю. С. Ковтанюк, П. М. Марченко (кер. розробки), Р. В. Романовський. Київ, 2010. 11 с. Рукопис.

¹⁵⁸ Ковтанюк Ю. С. Електронне документознавство в Україні: сутність наукового напрямку, історія формування, перспективи розвитку : дис. ... канд. іст. наук : 27.00.02 / Держ. арх. служба України, УНДІАСД. Київ, 2012. 252 с.

¹⁵⁹ Забенько Ю. І., Ковтанюк Ю. С. Концепція планування життєвого циклу електронних документів. Частина 1 // Архіви України. 2013. № 4. С. 5–38; Забенько Ю. І., Ковтанюк Ю. С. Концепція планування життєвого циклу електронних документів. Частина 2 // Архіви України. 2013. № 5. С. 63–97.

¹⁶⁰ Про затвердження вимог до форматів, структури та протоколів, що реалізуються у надійних засобах електронного цифрового підпису : наказ М-ва юстиції України та Адмін. держ. служби спец. зв'язку та захисту інформації України від 20.08.2012 № 1236/5/453 : зареєстр. у М-ві юстиції України 20.08.2012 за № 1398/21710 // Офіц. вісн. України. 2012. № 65. Т. 2. Ст. 2691. С. 877.

¹⁶¹ Про затвердження Правил роботи архівних установ України : наказ М-ва юстиції України від 08.04.2013 № 656/5 : зареєстр. в М-ві юстиції України від 10.04.2013 за № 584/23116.

¹⁶² Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : наказ М-ва юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5 : зареєстр. в М-ві юстиції України від 11.11.2014 за № 1421/26198 // Офіц. вісн. України. 2014. № 93. Ст. 2705. С. 918.

¹⁶³ Нормативні документи та методичні посібники Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. URL: <http://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=21#Norm> (дата звернення: 05.04.2017); Науково-методична рада Центрального державного електронного архіву України. URL: http://tsdea.archives.gov.ua/ua/?page=nmr_activity (дата звернення: 05.04.2017).

¹⁶⁴ Фонди Центрального державного електронного архіву України. URL: <http://tsdea.archives.gov.ua/ua/?page=fund> (дата звернення: 05.04.2017).

¹⁶⁵ Про затвердження Правил роботи архівних установ України : наказ М-ва юстиції України від 08.04.2013 № 656/5 : зареєстр. в М-ві юстиції України від 10.04.2013 за № 584/23116 // Офіц. вісн. України. 2013. № 31. Ст. 1112. Додаток 17.

¹⁶⁶ Список фізичних осіб – джерел формування Національного архівного фонду, які передають документи

до Центрального державного електронного архіву України (список джерел комплектування ЦДЕА України) : схвалено протоколом засідання Центральної експертно-перевірної комісії від 26.05.2015 № 3 : затв. Головою Державної архівної служби України від 24.07.2015. – у складі облікових документів ЦДЕА України.

¹⁶⁷ Акт передавання АЕС від ЦДАВО України на зберігання до електронного сховища від 14.07.2015 № 1 (АЕС – архівна електронна справа, що знаходиться на постійному зберіганні в ЦДАВО України, фонд № 5111); Договір постійного зберігання № 64-14 від 01.09.2014 – Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ», документ у формі електронного інформаційного ресурсу «Новини України та світу. Укрінформ» за 2001–2011 роки. – у складі облікових документів ЦДЕА України.

¹⁶⁸ Регіональні програми розвитку архівної справи в Україні з 2011 по 2016 рр. URL: <http://www.archives.gov.ua/BranchProgs/> (дата звернення: 18.03.2017).

¹⁶⁹ Дубровіна Л. А. Основні положення концепції комп'ютеризації архівної справи... С. 6.

¹⁷⁰ Там само. С. 9.

¹⁷¹ Наприклад, див. Про колекцію документів Оперативного штаба рейхслайтера Розенберга Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. URL: <http://err.tsdavo.gov.ua/1/webpages/61535226> (дата звернення: 17.04.2017).

¹⁷² Савчинська А. Інтерв'ю з директором Державного архіву Вінницької області Юрієм Легуном: «Спочатку не гроші, а ідея має бути. Адже архіви зберігають нашу колективну пам'ять». *На часі* : веб-сайт. URL: <https://nachasi.com/2017/07/10/ukr-archives/> (дата звернення: 20.07.2017).

¹⁷³ Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 04 черв. 2014 р. № 255 // Урядовий кур'єр. 2014. № 131.

¹⁷⁴ Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України : постанова Кабінету Міністрів України від 01 жовт. 2014 р. № 492 // Урядовий кур'єр. 2014. № 184.

¹⁷⁵ Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності Державного агентства з питань електронного урядування : постанова Кабінету Міністрів України від 16 листоп. 2016 р. № 887 // Урядовий кур'єр. 2016. № 229.

¹⁷⁶ Порядок приймання-передавання електронних документів електронних документів до архівних установ України : схвалено Наук.-метод. радою ЦДЕА України : протокол від 29.12.2016 № 9 / упоряд. Ковтанюк Ю. С. Київ, 2016. 20 с.

¹⁷⁷ Типові норми часу і виробітку на основні види робіт, що виконуються у державних архівних установах : затв. наказом Держ. ком. архівів України від 08.02.2008 № 22 / Держ. ком. архівів України, УНДІАСД ; уклад.: Кузнєцова Л. В., Марченко П. М., Коваль О. М., Шелест А. М., Яценюк А. М. Київ, 2008. 149 с. URL: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/2008-N.pdf> (дата звернення: 16.04.2017).

¹⁷⁸ Блінова Т. А., Порев В. Н. Компьютерная графика : учеб. пособие. Киев : Юниор : Корона-Принт, 2006. 520 с.

¹⁷⁹ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. арх. служби України від 20.01.2017 № 02.2/202. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁰ Про звіт показників щодо виготовлення цифрових копій документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Центр. держ. електрон. архіву України від 01.06.2017 № 01/197. Поточний архів ЦДЕА України.

¹⁸¹ Лист без заголовку Державного архіву Донецької області від 20.01.2017 № 01-01/15вх. : зареєстр. в Держ. арх. службі України 13.02.2017 за № 1125. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸² Лист без заголовку Державного архіву Луганської області від 20.01.2017 № 03/2-09/02 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 02.02.2017 за № 906. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸³ Лист без заголовку Державного архіву Дніпропетровської області від 20.01.2017 № 65/0/126-17 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 06.02.2017 за № 974. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁴ Лист без заголовку Державного архіву Рівненської області від 23.01.2017 № 73/01-06 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 30.01.2017 за № 780. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁵ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Рівнен. обл. від 24.01.2017 № 41/01-06 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 30.01.2017 за № 781. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁶ Про показники оцифрування документів НАФ: лист Держ. архіву Харків. обл. від 23.01.2017 № 01-35/73 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 30.01.2017 за № 783. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁷ Лист Державного архіву Полтавської області від 19.01.2017 № 38 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 23.01.2017 за № 614. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁸ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Центр. держ. архіву-музею літератури і мистецтва України від 20.01.2017 № 02-07/6 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 30.01.2017 за № 785. Поточний архів Укрдержархіву; Про кількість оцифрованих од. зб. документів : лист Держ. архіву Київ. обл. від 20.01.2017 № 01-30/56 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 24.01.2017 за № 635. Поточний архів Укрдержархіву; Щодо термінового надання інформації по оцифруванню : лист Держ. архіву Одес. обл. від 20.01.2017 № 32/01-39 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 23.01.2017 за № 563. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁸⁹ Про показники оцифрування документів НАФ : лист Держ. архіву Хмельн. обл. від 24.01.2017 № 01.01-13/2016/44. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹⁰ Щодо термінового надання інформації по оцифруванню : лист Держ. архіву Одес. обл. від 20.01.2017 № 32/01-39.

¹⁹¹ Про показники оцифрування документів НАФ : лист Держ. архіву Волин. обл. від 23.01.2017 № 55/01-11 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 30.01.2017 за № 782. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹² Про показники оцифрування документів НАФ : лист Держ. архіву Харків. обл. від 23.01.2017 № 01-35/73.

¹⁹³ Лист без заголовку Державного архіву Миколаївської області від 15.02.2017 № 147/01.1-/53. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹⁴ Про надання інформації : лист Центр. держ. іст. архіву України, м. Київ від 24.01.2017 № 01-37 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 24.01.2017 за № 683. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹⁵ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Центр. держ. кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного від 20.01.2017 № 32 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 20.01.2017 за № 559. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹⁶ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Запоріз. обл. від 23.01.2017 № 01-22/0042 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 26.01.2017 за № 689. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹⁷ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Кіровоградської області від 24.01.2017 № 12/01-51 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 02.02.2017 за № 908. Поточний архів Укрдержархіву.

¹⁹⁸ Лист без заголовку Державного архіву Миколаївської області від 15.02.2017 № 147/01.1-/53.

¹⁹⁹ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Центр. держ. архіву-музею літератури і мистецтва України від 20.01.2017 № 02-07/6.

²⁰⁰ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Закарпат. обл. від 23.01.2017 № 26/01-09 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 06.02.2017 за № 973. Поточний архів Укрдержархіву.

²⁰¹ Інформація Державного архіву Чернівецької області щодо показників оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Чернів. обл. від 23.01.2017 без №. Поточний архів Укрдержархіву.

²⁰² Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Чернігів. обл. від 24.01.2017 без № 41/01-06 : зареєстр. в Держ. арх. службі України 30.01.2017 за № 781. Поточний архів Укрдержархіву.

²⁰³ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Центр. держ. кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного від 20.01.2017 № 32.

²⁰⁴ Фу Хуа. Информационные технологии в архивах Китайской Народной Республики / пер.: Чжао Цун // Отеч. архивы. 2016. № 4. С. 81–83.

²⁰⁵ Інформація Державного архіву Чернівецької області щодо показників оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017.

²⁰⁶ Про показники оцифрування документів НАФ станом на 01.01.2017 : лист Держ. архіву Закарпат. обл. від 23.01.2017 № 26/01-09.

²⁰⁷ *Легун Ю. В.* Генеалогічні матеріали у фондах Державного архіву Вінницької області та форми роботи з ними // Генеалогія : зб. наук. пр. Київ : ВД «Простір», 2013. Вип. I. С. 57.

²⁰⁸ *Кустовська О. В.* Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій. Тернопіль : Економ. думка, 2005. 124 с.; *Фоміцька Н. В.* Методологія системного підходу та наукових досліджень : опорний конспект лекцій. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2015. 60 с.

²⁰⁹ Дослідження перспектив застосування Інтернет-технологій для забезпечення віддаленого доступу до документів Національного архівного фонду, що зберігаються в Центральному державному науково-технічному архіві України, та довідкового апарату до них (тема 2.4) : технічне завдання на науково-дослідну роботу / Держ. архів. служба України, Наук.-дослід., проект.-конструкт. та технол. ін-т мікрографії. Харків, 2015. 11 с. Рукопис.

²¹⁰ Див. на прикладі керування великими даними в архівній справі Китаю: 文档管理, 归档和大数据 《档案工作》 电子期刊 2016 第 11 期 郑州 = Керування документами, архівна справа та великі дані // Архівна справа : електрон. журн. Чжэнчжоу (Китай), 2016. № 11. 198 с.

URL: http://www.hada.gov.cn/html/News/0_69634.html (дата звернення: 11.03.2017).

²¹¹ Про досвід польських архівістів щодо відновлення інформації машиночитаних документів: *Kwaśniak M.* Elektroniczne bazy danych SB. Zapisy z dziennika doświadczeń projektu implementacji danych = Електронні бази даних Служби безпеки МВС ПНР. Записи із щоденника про досвід здійснення проекту щодо відновленню даних // Electronic records and access to archive resources via Internet = Електронна документація та представлення архівних матеріалів в Інтернеті із циклу Colloquia Jerzy Skowronek dedicata : materials of the International conference on Archives of the States of Central and Eastern Europe, 22–23 may 2013, Warsaw = матеріали XIII Міжнарод. конф. архівів країн Центральної та Східної Європи, 22–23 трав. 2012 г., м. Варшава / Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych = Головна дирекція держ. архівів Польщі. Warsaw = Варшава, 2015. С. 243–256.

²¹² Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування / Нац. агентство з питань запобігання корупції. 2016. URL: <https://portal.nazk.gov.ua/login> (дата звернення: 20.04.2017).

²¹³ Перелік засобів технічного захисту інформації, дозволених для забезпечення технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом. URL: http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?art_id=234237&cat_id=39181 (дата звернення: 09.04.2017).

²¹⁴ Zarządzenie Nr 14 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 31 sierpnia 2015 r. w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych. 39 s.

²¹⁵ Порядок оцифровування фотодокументів / Держ. арх. служба України, ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного ; уклад. : Л. А. Голенко. Київ, 2011. 5 с.

²¹⁶ Порядок оцифровування фотодокументів / Держ. арх. служба України, ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного ; уклад. : Т. П. Камінчук. Київ, 2012. 10 с.

²¹⁷ Порядок оцифровування кінодокументів / Держ. арх. служба України, ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного ; уклад. І. О. Казімірова. Київ, 2012. 10 с.

²¹⁸ Найменування файлів оцифрованих архівних документів : метод. рекомендації / Держ. арх. служба України, ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного ; уклад. : Л. А. Голенко. Київ, 2011. 7 с.

²¹⁹ Див. про досвід Данії: *Ковтанюк Ю. С.* Україно-литовський семінар «Цифровий простір і архіви» (17–18 берез. 2016 р., м. Київ) // Архіви України. 2016. № 2. С. 173.

²²⁰ *Ковтанюк Ю. С.* Оцифрування Національного архівного фонду в цифрах: припущення та перспективи : презентація до доповіді на XVIII Міжнар. наук. конф. «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору», 04–06 жовт. 2016 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, м. Київ. 16 с. URL: http://tsdea.archives.gov.ua/ua/news/06102016/ysk_06102016.pdf (дата звернення: 17.03.2017).

²²¹ Про оцифрування документів НАФ у Державному архіві Вінницької області із інтерв'ю директора архіву, д.і.н. Легуна Ю. В. в межах циклу передач: Не очень публичное мнение. 11.07.2016. URL: https://youtu.be/D_yS8y_Tu9A (дата звернення: 17.03.2017).

²²² *Магидов В. М.* Технотронные документы и архивы: проблемы архивоведения и источниковедения // Вестник архивиста. 1998. № 2. С. 30–37; *Плешкевич Е. А.* Становление и развитие протодокументных коммуникаций // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2006. № 2. С. 65–71; *Его же.* Технотронное документоведение : учеб.-метод. пособие. Саратов, 2007. 104 с.

²²³ Електронний каталог аудіовізуальних документів Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного. URL: <http://tsdkffa.archives.gov.ua/elau/> (дата звернення: 18.04.2017).

²²⁴ Дослідження перспектив застосування Інтернет-технологій для забезпечення віддаленого доступу до документів Національного архівного фонду, що зберігаються в Центральному державному науково-технічному архіві України, та довідкового апарату до них (тема 2.4).

²²⁵ Пошуковий каталог ЦДНТА України. URL: http://www.archive.gov.ua/ukr/fond_search.html (дата звернення: 18.04.2017).

²²⁶ *Баранцев А. Ю.* Поиск и отображение информации на растровых изображениях текстов, содержащихся в электронных документах // Студії з арх. справи та документознавства. 2012. Т. 20. С. 136–139.

²²⁷ *Купрунець Т. Я.* Аналіз сучасних тенденцій документотворення в умовах поширення документування інформації в електронній формі в Україні // *Студії з арх. справи та документознавства*. 2013. Т. 21. С. 86–92; *Документация в информационном обществе: «облачные» технологии и электронный документооборот: докл. и сообщ. на XIX Междунар. науч.-практ. конф., 24–25 окт. 2012 г. / Федеральное архивное агентство, ВНИИДАД. Москва, 2013. 473 с.*

²²⁸ *Lehane R.* Building an integrated digital archives (Part II) // *Recordkeeping Roundtable*. June 30, 2014. URL: <https://rkroundtable.org/2014/06/30/building-an-integrated-digital-archives-part-ii/> (дата звернення: 21.03.2017).

²²⁹ Визначення складу обліково-довідкових даних для забезпечення автоматизації створення облікового та довідкового апарату державних архівів до електронних документів, що знаходяться на зберіганні у Центральному державному електронному архіві України: метод. рекомендації: схвалено протоколом засідання НМР ЦДЕА України від 03.12.2013 № 7; схвалено протоколом засідання НМК

Укрдержархіву від 27.12.2013 № 6 / Держ. арх. служба України, Центр. держ. електрон. архів України; уклад. Ковтанюк Ю. С. Київ, 2013. 30 с. Рукопис.

²³⁰ Методичні рекомендації щодо виконання генеалогічних запитів за документами Державного архіву Запорізької області: затв. наказом директора Держ. архіву Запорізької області від 18.09.2003 № 28 / Держ. архів Запорізь. обл.; уклад.: Величко О. Г., Козлова І. В. Запоріжжя, 2003. С. 4. URL: http://www.archives.gov.ua/Law-base/Regulations/7_M-2003.pdf (дата звернення: 20.03.2017).

²³¹ Концепція розвитку електронних послуг Державної архівної служби: проект / Держ. арх. служба України, ДП «Національні інформаційні системи»; уклад. Лісневська В. О. Київ, 2015. 7 с. Рукопис.

²³² Див. обґрунтування ненадійності постійного зберігання електронних документів на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій: *Забенько Ю. І., Ковтанюк Ю. С.* Концепція планування життєвого циклу електронних документів. Частина 1 // *Архіви України*. 2013. № 4. С. 17.

Представлены результаты исследования по определению направлений, принципов и задач внедрения информационных технологий в архивном деле для ее автоматизации с целью подготовки концепции информатизации архивного дела.

Ключевые слова: концепция, информационные технологии, архивное дело, архивные учреждения, оцифровка, базы данных, централизация, электронные системы, документ, Национальный архивный фонд, услуги, доступ, электронная отчетность.

The results of a study to determine the directions, principles and tasks of implementing information technology in archiving for its automation with the aim of preparing the concept of informatization of archiving are presented.

Key words: concept, information technology, archiving, archival institutions, digitization, databases, centralization, electronic systems, records, National Archival Fund, services, access, electronic reporting.